

PROGRAM ROZWOJU

GMINY ŻARY o statusie miejskim

na lata 2016 - 2023

Opracowano w:

TOMASZ PIERSIAK KONSULTING

ul. Kupiecka 21
65-426 Zielona Góra

Zespół autorski:

mgr Tomasz Piersiak
mgr Anna Pluskota

Grudzień 2015r.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
I.1. Obszar realizacji Programu	4
I.2. Okres realizacji Programu	7
II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W ODNIESIENIU DO ZAKRESU OBJĘTEGO PROGRAMOWANIEM STRATEGICZNYM.....	8
II.1. Demografia i zasoby ludzkie	8
II.2. Rynek pracy.....	11
II.3. Przedsiębiorczość, gospodarka oparta na wiedzy	14
II.4. Infrastruktura komunikacyjna i transport publiczny	24
II.5. Ochrona środowiska.....	29
II.6. Efektywność energetyczna.....	35
II.7. Usługi publiczne o charakterze społecznym	37
II.8. Mieszkalnictwo	52
II.9. Pomoc społeczna	54
II.10. Sektor pozarządowy	58
II.11. Rewitalizacja wybranych obszarów	61
II.12. Dziedzictwo kulturowe i walory naturalne, potencjał turystyczny	65
II.13. Analiza SWOT	70
III. CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓŁOWE	72
IV. PRIORYTETY ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI W ZAKRESIE TERYTORIALNYM, W TYM W UJĘCIU WOJEWÓDZKIM.....	84
V. SPOSÓB MONITOROWANIA I OCENY STOPNIA OSIĄGANIA CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH	87
VI. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI	91
VII. SPIS MAP, TABEL I WYKRESÓW	94

WPROWADZENIE

Program Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2016-2023 jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju miasta. Opracowanie Programu rozwoju gminy wynika nie tylko z uwarunkowań prawnych, jakie określa Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, ale również z konieczności określenia podstawowych kierunków działań strategicznych, których celem jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy.

Program Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim składa się z trzech zasadniczych części. Pierwsza to diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Żary o statusie miejskim, która wskazuje uwarunkowania rozwoju społecznego i gospodarczego miasta, a także bariery jego osiągnięcia. Następnym elementem Programu jest określenie celów i priorytetów strategicznych, którym podporządkowano konkretne działania strategiczne. W dalszej części Programu ustalono zasady wdrażania i monitorowania założeń strategii w oparciu o posiadane zasoby miasta, takie jak środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe.

Dokument Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim poddano konsultacjom społecznym, w których udział wzięli przedstawiciele władz miasta, a także przedstawiciele jednostek i podmiotów mających znaczący wpływ na życie społeczno-gospodarcze miasta. Efektem konsultacji jest wspólne wypracowanie i określenie najważniejszych celów i działań strategicznych, które przyniosą najkorzystniejsze zmiany dla miasta i jego mieszkańców.

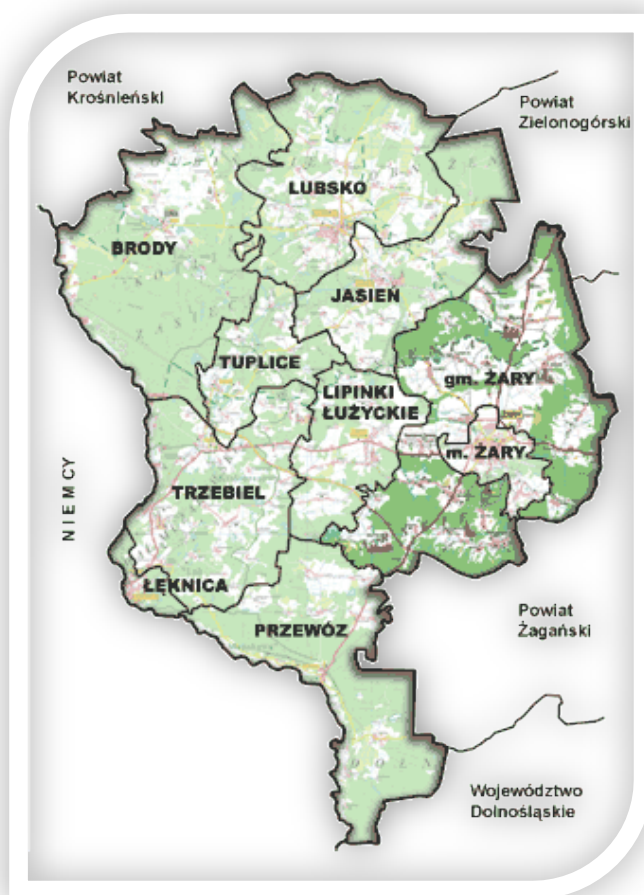
Program Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim jest narzędziem polityki rozwoju lokalnego miasta Żary w oparciu o własne środki finansowe, jak również środki pozyskane ze źródeł zewnętrznych, w tym również środków Unii Europejskiej.

I.1. Obszar realizacji Programu

Program Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2016-2023 jest kompleksowym dokumentem obejmującym główne kierunki działań strategicznych przewidzianych do realizacji na obszarze gminy miejskiej Żary.

Miasto Żary położone jest w zachodniej Polsce, w województwie lubuskim, w powiecie żarskim. Leży na terenie Wzniesień Żarskich, na pograniczu Niziny Śląskiej i Niziny Wielkopolskiej, pomiędzy dwoma dopływami Odry: Bobrem i Nysą Łużycką. Jest największym miastem w polskiej części Łużyc, które rozciągają się od Bogatyni do Gubina i jest uważane za stolicę polskich Łużyc.

Mapa 1. Położenie miasta Żary na tle województwa lubuskiego.

Źródło: www.powiatzary.pl.

Miasto jest jednym z największych ośrodków gospodarczych i kulturalnych położonych na południu województwa lubuskiego. Jest siedzibą powiatu żarskiego oraz innych ważnych dla tego regionu instytucji publicznych.

Żary są także znaczącym ośrodkiem przemysłowym. Dobrze rozwija się tu przemysł drzewny, szklarski, motoryzacyjny, elektryczny, metalowy, tworzyw sztucznych oraz materiałów budowlanych. Żarom sprzyja położenie w polsko-niemieckim pasie przygranicznym, korzystne połączenia komunikacyjne z niemieckimi sąsiadami oraz utworzona w 2000 roku strefa przemysłowa otwarta na nowych inwestorów.

Prawie 1000-letnia historia miasta pozostawiła wiele cennych zabytków. Przebiega tu wiele malowniczych szlaków rowerowych i pieszych. Miasto jest gospodarzem wielu ciekawych wydarzeń kulturalnych, w których uczestniczy około 70 tys. osób rocznie.

Miasto Żary obejmuje obszar 33,24 km² (3324 ha), w tym:

- 6,89 km² stanowią lasy i grunty leśne,
- 13,22 km² – użytki rolne,
- 13,13 km² – pozostałe grunty i nieużytki.

Struktura własności gruntów w mieście Żary:

- 36 % ogółu gruntów (1206 ha) jest własnością Skarbu Państwa,
- 27 % ogółu gruntów w mieście (901 ha) stanowi własność prywatną osób fizycznych,
- 30 % (988 ha) to własność gmin i związków gminnych,
- 6 % (192 ha) to grunty spółek prawa handlowego,
- 1 % (37 ha) stanowią grunty będące przedmiotem własności innych podmiotów wyżej nie wymienionych, m.in. województwa, powiatów i innych podmiotów.

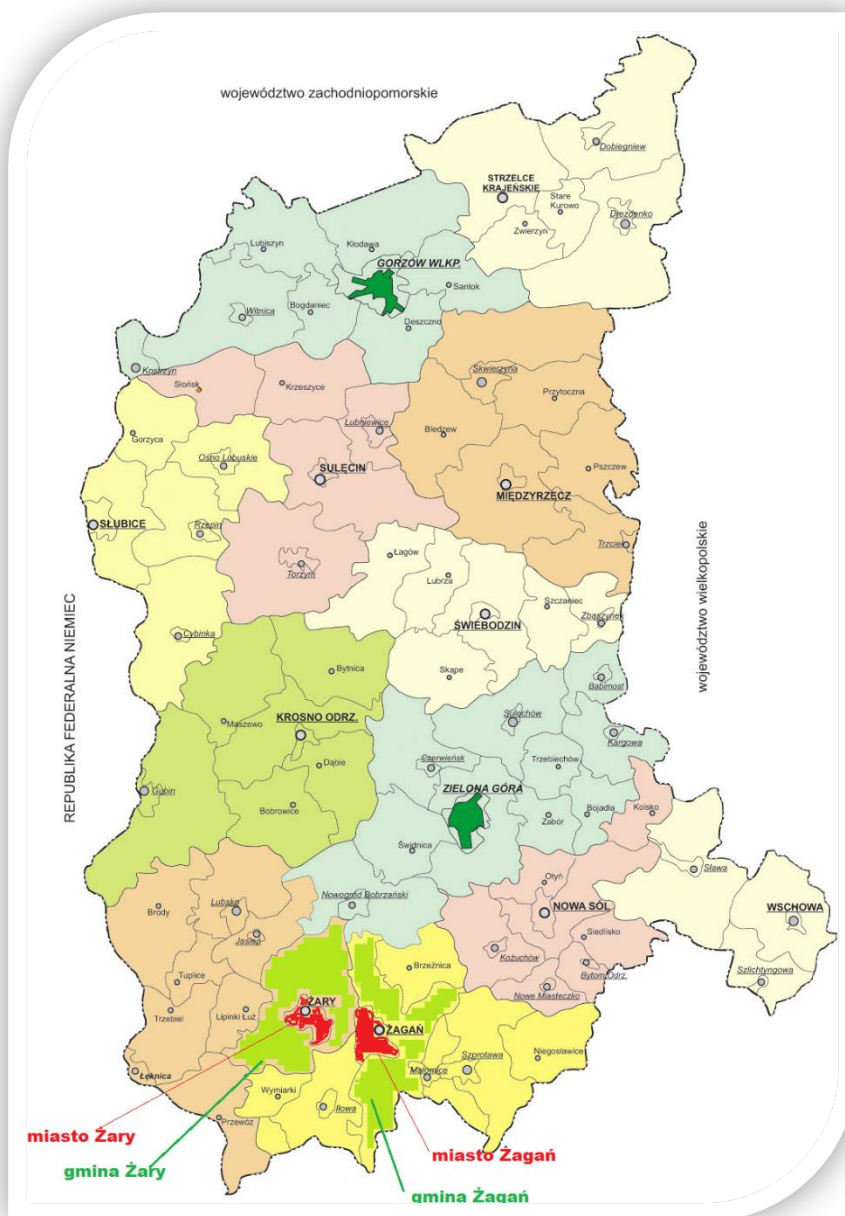
Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią 40% powierzchni miasta (1356 ha). Tereny mieszkaniowe zajmują 337 ha, tereny przemysłowe 183 ha, natomiast tereny rekreacyjno-wypoczynkowe 60 ha.

Żarsko-Żagański Obszar Funkcjonalny (ŻŻOF)

Miasto Żary wchodzi w skład Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego. ŻŻOF zasięgiem obejmuje obszar administracyjny miasta Żary i Żagań oraz gmin wiejskich Żary i Żagań. Łączna powierzchnia obszaru wynosi 648 km². Rdzeniem obszaru jest dwumiejsce: Żary – Żagań jako obszar najsilniej oddziałujący na miejscowości położone w zasięgu wyznaczonego obszaru.

Żarsko-Żagański Obszar Funkcjonalny jest jednym z najsilniejszych gospodarczo obszarów województwa lubuskiego, posiadającym duży potencjał rozwojowy w tym zakresie. Jednocześnie jest to obszar o wyraźnie widocznych problemach demograficznych wspólnych dla całego obszaru i kumulujących się w Żarach – silniejszym gospodarczo członie rdzenia.

Mapa 2. Położenie Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego w województwie lubuskim.

Źródło: Opracowanie własne, www.lubuskie.pl, 2015r.

Gminy z ŻŻOF wykazują silne powiązania, zarówno pod względem wskaźników funkcjonalnych, społeczno-gospodarczych i morfologicznych, jak również powiązania funkcjonalne w zakresie wykonywanych wspólnie zadań. Wolę współdziałania potwierdzono podpisaniem porozumienia o utworzeniu Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Największym obecnie wspólnym projektem gmin ŻŻOF jest projekt prowadzony przez Łużycki Związek Gmin oraz ZZO Marszów, współfinansowany z POLiŚ, dotyczący uporządkowania systemu gospodarki odpadami na obszarze funkcjonalnym. W ramach projektu zostały ustanowione ramy wieloletniej, stałej współpracy gmin w rozwiązywaniu problemów z zakresu gospodarki odpadami.

Obszarem współdziałania jest również promocja turystyczna i gospodarcza. Gminy wspólnie uczestniczą w targach i innych imprezach promocyjnych. W toku prac nad diagnozą ŻŻOF wstępnie zidentyfikowano obszary problemowe, które dotyczą całego ŻŻOF. Dotyczy to: gospodarki, ochrony środowiska i gospodarki niskoemisyjnej, w tym komunikacji miejskiej i edukacji na wszystkich poziomach.

I.2. Okres realizacji Programu

Program Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim został zaplanowany do realizacji w latach 2016 – 2023. W okresie tym w mieście zostaną przeprowadzone istotne dla rozwoju miasta inwestycje, których finansowanie zostało przewidziane w Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Horyzont czasowy, jakim objęty jest Program związany jest z nową perspektywą Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Umożliwia to Gminie Żary o statusie miejskim realizację większości inwestycji przy współudziale środków Unii Europejskiej oraz innych programów pomocowych.

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W ODNIESIENIU DO ZAKRESU OBJĘTEGO PROGRAMOWANIEM STRATEGICZNYM

II.1. Demografia i zasoby ludzkie

Gminę Żary o statusie miejskim zamieszkuje obecnie 38,5 tys. mieszkańców. Jest to 4 pod względem liczby ludności miasto województwa lubuskiego i największe miasto polskiej części Łużyc. Zagęszczenie ludności w mieście Żary wynosi 1150 osób na km² i jest to najbardziej zaludniona gmina w powiecie żarskim. Sytuację demograficzną miasta Żary na tle regionu lubuskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Sytuacja demograficzna Gminy Żary o statusie miejskim na tle regionu lubuskiego.

Wyszczególnienie	Miasto Żary		Gmina Żary		ŻŻOF		Powiat Żarski		Województwo Lubuskie	
Liczba ludności, w tym:	38.527		12.228		84.427		98.625		1.020.307	
- w wieku przedprodukcyjnym	6.639	17%	2.424	20%	15.023	18%	17.873	18%	186.481	18%
- w wieku produkcyjnym	24.330	63%	8.043	66%	53.958	64%	63.313	64%	650.536	64%
- w wieku poprodukcyjnym	7.558	20%	1.761	14%	15.446	18%	17.439	18%	183.290	18%
Urodzenia żywe na 1000 ludności	8,4		10,4		8,8		8,9		9,5	
Zgony na 1000 ludności	9,5		8,9		9,7		9,7		9,3	
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-1,1		1,5		-0,9		-0,9		0,2	
Małżeństwa na 1000 ludności	4,5		4,8		4,5		4,6		4,8	
Saldo migracji na 1000 mieszkańców	-7,1		4,8		-2,7		-3,9		-1,3	
Saldo migracji wewnętrznych	-212		67		-141		-276		-660	
- w tym kobiet	-123		44		-78		-180		-459	
Saldo migracji zagranicznych	-63		-8		-93		-105		-663	
- w tym kobiet	-32		-6		-45		-67		-359	

Źródło: GUS na dzień 31.12.2014r. [osoby]

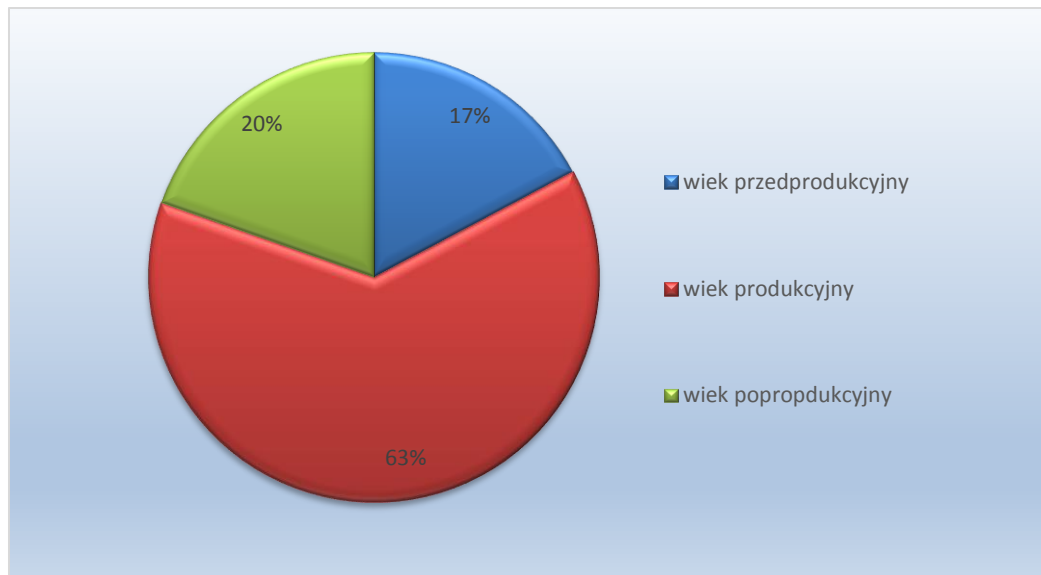
Sytuacja demograficzna ludności miasta Żary odzwierciedla typowe dla regionu lubuskiego problemy demograficzne, do których należą: niekorzystna struktura wiekowa ludności, niski przyrost naturalny, wysoce ujemne saldo migracji, szczególnie migracji zagranicznych.

Największym problemem sfery społecznej Żar, z którą miasto boryka się od wielu lat, jest duża migracja ludności, szczególnie osób młodych i mobilnych do pracy. Ujemne saldo migracji w Żarach jest jednym z najgorszych w powiecie żarskim. ¼ ludności wyjeżdżającej z Żar, migruje za granicę, co oznacza w większości przypadków migrację zarobkową z powodu niekorzystnej sytuacji ekonomicznej mieszkańców miasta. Innym powodem migracji mieszkańców miasta jest chęć zamieszkania na terenach wiejskich, zwłaszcza w miejscowościach podmiejskich.

Czekają tu na nich tańsze grunty i większy wybór działek czy domów, spokojniejsza okolica, więcej zieleni, mniejsza skala zanieczyszczeń środowiska.

Dynamika wzrostu liczby mieszkańców miasta Żary od roku 2000 była bardzo niekorzystna – do 2013 roku łączna liczba mieszkańców Żar zmniejszyła się aż o 1.033 osób. Sytuacja ta ma bezpośredni związek z procesem starzenia się mieszkańców oraz ujemnym przyrostem naturalnym w mieście Żary.

Wykres 1. Struktura wiekowa (udział %) ludności Gminy Żary o statusie miejskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS na dzień 31.12.2014r.

Struktura wiekowa ludności miasta Żary przedstawia się następująco: 17,2% obejmuje dzieci i młodzież w wieku od 0-17 lat, 63,2 % stanowią osoby w wieku produkcyjnym w wieku od 18-65 lat, natomiast osoby w wieku emerytalnym stanowią 19,6% ogółu społeczeństwa zamieszkującego cały obszar strefy. W odniesieniu do wskaźników województwa lubuskiego, społeczeństwo Żar nieznacznie różni się od danych wojewódzkich, przede wszystkim w mniejszej liczbie dzieci i młodzieży.

Prognoza ludności określona przez GUS w 2014 roku zakłada znaczny spadek liczebności dzieci i młodzieży w najbliższych dziesięcioleciach, zarówno na obszarach miejskich, jak również wiejskich województwa lubuskiego. Tendencję tę można zauważyć również na obszarze powiatu żarskiego i miasta Żary.

Tabela 2. Prognoza ludności województwa lubuskiego wg grup edukacyjnych w tys. osób.

Grupa wiekowa	2015	2020	2025	2030
0 - 2 lat	17,3	16,0	14,5	13,1
3 - 6 lat	27,1	22,5	21,0	19,0
7 - 12 lat	37,1	39,4	33,2	30,9
13 - 15 lat	16,7	18,6	19,0	16,1
16 - 18 lat	18,5	16,0	20,3	17,3
19 - 24 lat	43,6	36,3	33,3	38,3

Źródło: GUS - prognoza ludności z 2014r.

Tabela 3. Prognoza ludności powiatu żarskiego wg grup edukacyjnych w tys. osób.

Grupa wiekowa	2015	2020	2025	2030
0 - 2 lat	2,5	2,4	2,2	2,0
3 - 6 lat	4,0	3,3	3,1	2,8
7 - 12 lat	6,0	6,0	5,0	4,7
13 - 15 lat	2,8	2,9	2,8	2,4
16 - 18 lat	3,2	2,7	3,3	2,6
19 - 24 lat	7,6	6,2	5,6	6,1

Źródło: GUS - prognoza ludności z 2014r.

Na obszarze miasta Żary mieszka ponad 6,6 tys. dzieci i młodzieży w wieku od 0-17 lat. Stanowią one 17,2% ogółu ludności. Liczba dzieci z roku na rok zmniejsza się, co niekorzystnie wpływa na strukturę wiekową ludności miasta. Sytuacja ta wpływa niekorzystnie na wiele aspektów życia społecznego i gospodarczego tego obszaru.

Tabela 4. Liczebność dzieci i młodzieży na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Miasto Żary
2000 rok	9.754
2005 rok	7.832
2013 rok	6.818
2014 rok	6.639

Źródło: GUS na dzień 31.12.2014r.

Trend rozwojowy w zakresie liczebności ludności w wieku przedprodukcyjnym jest bardzo niekorzystny i od 2000 roku przybiera wartości ujemne. Spadek liczby dzieci i młodzieży w okresie 2000-2014 wyniósł aż 31,9%. Wg prognozy GUS liczba osób w wieku przedprodukcyjnym będzie nadal spadać i w 2030 roku osiągnie poziom o 17% mniejszy niż w 2013 roku. Oznacza to, że liczba dzieci i młodzieży mieszkającej na obszarze miasta Żary może spaść aż do poziomu 5,6 tys. osób, a to pociąga za sobą kolejne negatywne skutki demograficzne.

Podsumowanie

Spadek liczby urodzeń, wzrost liczby rozwodów, przyspieszenie procesu starzenia się społeczeństwa oraz spadek wpływów z niektórych podatków to rezultaty masowej emigracji zarobkowej Polaków – wynika z najnowszego raportu Komitetu Badań nad Migracjami PAN. Żary kumulują na swoim terenie negatywne zjawiska w zakresie demografii. Dzieje się to w sytuacji dynamicznego rozwoju gospodarczego miasta, niskich i zmniejszających się wskaźników bezrobocia. W ocenie wskaźników demograficznych GUS Żary lokują się na ostatnim miejscu wśród 10 gmin powiatu żarskiego oraz na 81 na tle województwa lubuskiego. Do głównych problemów miasta należy zaliczyć: wysokie migracje ludności, pogłębianie się negatywnych tendencji zmian struktury wiekowej mieszkańców. Te problemy należy zaliczyć do najważniejszych, spośród wyzwań stojących przed władzami miasta.

II.2. Rynek pracy

Sytuacja na rynku pracy w mieście Żary jest dość korzystna. Miasto jako główny ośrodek kulturalno-gospodarczy powiatu żarskiego oferuje znaczną liczbę miejsc pracy i możliwości rozwoju poprzez kształcenie zawodowe w miejscowych ośrodkach szkoleniowych. W Żarach znajduje zatrudnienie 62,5% pracowników zatrudnionych na obszarze Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego, obejmującego miasta i gminy wiejskie Żary i Żagań. Jest to rynek pracy atrakcyjny nie tylko dla mieszkańców miasta Żary, ale również mieszkańców okolicznych miejscowości, w tym również Żagania.

Stopa bezrobocia w powiecie żarskim w 2013 roku wyniosła 16,5%, w 2014 roku spadła do 13,3% i jest porównywalna do poziomu wojewódzkiego, który wynosi 12,8 % w 2014 roku. Oznacza to korzystny zwrot, nie tylko na obszarze miasta Żary, ale również całego powiatu żarskiego, z którym miasto jest ściśle związane. Żary stanowią dla mieszkańców powiatu główne miejsce pracy i nauki, są również głównym ośrodkiem usługowym, w tym w zakresie kultury i rekreacji publicznej.

Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym wynosi zaledwie 4,6 %. Dla porównania wskaźnik ten określony dla województwa lubuskiego wynosi 7,2 %, co oznacza, że sytuacja na rynku pracy w Żarach na tle całego województwa jest dobra.

Tabela 5. Rynek pracy na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2013	2014	IX 2015
Zatrudnienie ogółem	11.294	b.d.	b.d.
Bezrobocie ogółem	1.540	1.113	709
Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym	6,2%	4,6 %	4,6%

Źródło: GUS na dzień 31.12.2013r. oraz 31.12.2014r.

Jak wynika z danych statystycznych GUS, liczba bezrobotnych zarejestrowanych w 2014 roku wynosiła 1.113 osób i jest o 27,7% niższa od roku ubiegłego. Liczba ta zmniejszyła się również w 2015 roku – do 803 osób w sierpniu 2015. Na sytuację tę wpływa, zarówno poprawa na rynku pracy oraz wysoce ujemne saldo emigracji zarobkowej mieszkańców.

Warto zauważyć, że w 2014 roku liczba bezrobotnych powiatu żarskiego również zmniejszyła się – o 1.196 osób i wynosiła w koniec września 2015 roku 3.139 osób. Spośród 9.328 osób, którzy w ubiegłym roku przestali być bezrobotnymi – 3.502 osoby podjęły pracę. Choć powiat żarski jest aktywniejszy gospodarczo niż sąsiednie powiaty, to na pracę nadal czeka 241 osób z wykształceniem wyższym, 736 osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, 288 osób po liceum ogólnokształcącym, 899 osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i 975 osób po gimnazjum i szkołach podstawowych (stan na dzień 30.09.2015r.).

Dialog i współpraca z partnerami społecznymi stanowią fundament polityki rynku pracy realizowanej przez władze publiczne (art. 21 ustawy z dnia 20.04.2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. z 2013r. poz. 674 ze zm.). Ustawodawca szczególną rolę przewidział dla Rad Rynku Pracy, dla Partnerów Lokalnych, Partnerów Społecznych i Agencji Zatrudnienia. Wśród nich znajdują się Pracodawcy, którzy utrzymując i zwiększając zatrudnienie, zasługują na wsparcie materialne i ułatwienia prawne. W 2014 roku Powiatowy Urząd Pracy w Żarach zawarł z pracodawcami powiatu żarskiego 1023 umowy cywilnoprawne, dotujące zatrudnienie 2266 osób bezrobotnych, przekazując na ten cel 8.790.689 zł.

Tabela 6. Formy aktywizacji zawodowej w osobach.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	IX 2015	Razem 2010-2015
Szkolenia zawodowe	792	99	135	147	101	128	1.402
Prace interwencyjne	472	206	178	176	190	195	1.417
Roboty publiczne	122	29	51	25	12	10	249
Stáže u pracodawcy	1.000	345	546	562	596	521	3.570
Prace społecznie użyteczne	11.081	7.493	1.159	969	1.198	910	22.810
Przygotowanie zawodowe	11	2	0	3	0	0	16
Dotacje na działalność gospodarczą	340	150	150	153	116	85	994
Refundacja nowych miejsc pracy	309	233	230	152	193	89	1.206
PFRON i pozostałe formy	14	17	13	5	28	3	80
Krajowy Fundusz Szkoleniowy	0	0	0	0	19	118	137
Ogółem	14.141	8.574	2.462	2.192	2.453	2.059	31.881

Źródło: PUP Żary, 2015r.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Powiatowy Urząd Pracy w Żarach, wśród zgłaszanych przez pracodawców w 2013 roku miejsc pracy, dominowały branże: przetwórstwo przemysłowe, handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca. Deficyt miejsc pracy występował przede wszystkim w transporcie, gospodarce magazynowej oraz w administracji publicznej i obronie narodowej. Nadwyżka natomiast dotyczyła rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa, rybactwa, przetwórstwa przemysłowego, budownictwa, handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów czy też dostawy wody, gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją.

Wśród osób bezrobotnych, w najtrudniejszej sytuacji znajdują się przede wszystkim osoby bez prawa do zasiłku oraz osoby długotrwale bezrobotne, tj. pozostające bez pracy dłużej niż 12 m-cy. Bez prawa do zasiłku jest obecnie ponad 86% osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Żarach. Osoby długotrwale bezrobotne stanowią prawie 41,3% wszystkich bezrobotnych z obszaru miasta Żary. Osoby te zazwyczaj nie mogą znaleźć pracy ze względu na brak kwalifikacji zawodowych.

Tabela 7. Bezrobotni znajdujący się w szczególnej sytuacji na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2013r.		2014r.		30.09.2015r.	
	wartość [os.]	% ogółu bezrobotnych	wartość [os.]	% ogółu bezrobotnych	wartość [os.]	% ogółu bezrobotnych
Bezrobocie ogółem	1.540	100%	1.113	100%	709	100%
- w tym wśród kobiet	853	55%	613	55%	421	59%
Bezrobotni bez prawa do zasiłku	1.337	86%	948	85%	567	80%
- w tym wśród kobiet	740	55%	541	57%	326	57%
Bezrobotni do 25 roku życia	242	15%	133	10%	84	57%
- w tym wśród kobiet	147	60%	77	57%	58	69%
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	421	27%	337	30%	239	34%
- w tym wśród kobiet	162	38%	132	39%	105	44%
Długotrwale bezrobotni	648	42%	495	44%	293	41%
- w tym wśród kobiet	378	58%	304	61%	183	62%
Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych.	484	31%	345	31%	198	28%
- w tym wśród kobiet	300	61%	214	62%	131	66%

Źródło: WUP Zielona Góra na dzień 31.12.2013r. i 31.12.2014r.

Sytuacja kobiet na rynku pracy w Żarach jest trudniejsza niż mężczyzn. Stanowią one ponad połowę zarejestrowanych bezrobotnych. Zgodnie z informacją WUP Zielona Góra, bez pracy są głównie kobiety młode, bez kwalifikacji zawodowych i pozostające bez pracy ponad 12 m-cy. Ich sytuacja związana jest często z trudnym powrotem na rynek pracy po wykorzystaniu urlopu macierzyńskiego czy wychowawczego. Kobietom trudniej niż mężczyznom pogodzić życie rodzinne z zawodowym, co oznacza wyhamowanie aktywności zawodowej wśród kobiet na czas wychowywania dzieci. Sytuację dużego bezrobocia wśród kobiet pogłębia fakt, że w mieście do niedawna brakowało miejsc w przedszkolach publicznych, a placówki niepubliczne nie dla wszystkich są dostępne ze względu na wysoki koszt czesnego (ok. 650 zł/m-c).

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w powiecie żarskim w 2014 roku wyniosło 3596,66 zł i stanowiło 89,8% średniej krajowej. Co roku wskaźnik ten dla tego obszaru jest wyższy, jednak relacja do średniej krajowej zmniejszyła się. W poprzednich latach wynosiła 90-92% średniej krajowej. Statystyki GUS nie wyglądają najgorzej. Jednak należy pamiętać, że sporo społeczeństwa pracuje na tzw. umowach „śmieciowych”, tj. umowach zlecenia i o dzieło, które nie są brane pod uwagę w statystykach GUS. Najgorzej opłacani są niewykwalifikowani robotnicy, pracownicy z branży handlowej, kierowcy i szeregowi pracownicy zakładów komunalnych, szwaczki, sprzedawcy w osiedlowych sklepach i marketach. Często zarabiają oni nie więcej niż 1200 zł netto.

Podsumowanie

Problemy na rynku pracy wiążą się z niedopasowaniem do rynku pracy lub brakiem kwalifikacji. Widoczna jest przewaga kobiet, szczególnie w młodszych grupach wiekowych. Może to być powiązane z trudnościami z pogodzeniem pracy zawodowej z opieką nad małymi dziećmi, a następnie z powrotem na rynek pracy. W Żarach do obecnej chwili brakowało miejsc w placówkach edukacji przedszkolnej. Jednym z rozwiązań problemów braku pracy wśród młodych osób jest większe dopasowanie kształcenia do praktycznych potrzeb rynku i inwestorów. Należy rozważyć wsparcie niepublicznych placówek edukacyjnych oferujących kształcenie zawodowe na różnych poziomach kształcenia. Pozwoli to zatrzymać część młodzieży, która mogłaby znaleźć pracę w żarskim przemyśle i usługach dla ludności.

II.3. Przedsiębiorczość, gospodarka oparta na wiedzy

Gospodarka narodowa

Gospodarka miasta Żary ma dość zróżnicowaną strukturę branżową. Dominują tu podmioty działające w handlu (ponad 1,2 tys. podmiotów) i budownictwie. Dobrze rozwija się działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz działalność naukowa i techniczna. Powodzeniem cieszy się również branża związana z opieką zdrowotną i działalność transportowa. Przetwórstwo przemysłowe skupia aż 293 podmioty gospodarcze.

Łączna liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze Regon w mieście Żary na koniec 2014 roku wynosiła 4,4 tys. podmiotów. Stanowi to 4,0% ogółu podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze całego województwa lubuskiego. Liczba podmiotów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła 115 podmiotów i jest najlepsza w regionie lubuskim, co oznacza dużą aktywność podmiotów gospodarczych oraz korzystne warunki do rozwoju przedsiębiorczości na tym obszarze.

Tabela 8. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

	Miasto Żary	ŻŻOF	Województwo Lubuskie	Kraj
Podmioty gospodarcze ogółem na 1 tys. ludności	115	95	108	107
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 tys. ludności	75	67	76	77

Źródło: GUS na dzień 31.12.2014r.

W gospodarce narodowej dominuje sektor prywatny, który obejmuje 94,0% ogółu podmiotów zarejestrowanych na obszarze całego miasta. Najliczniejszą grupę przedsiębiorców stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Jest ich obecnie 69,7% ogółu podmiotów prywatnych zarejestrowanych w Żarach.

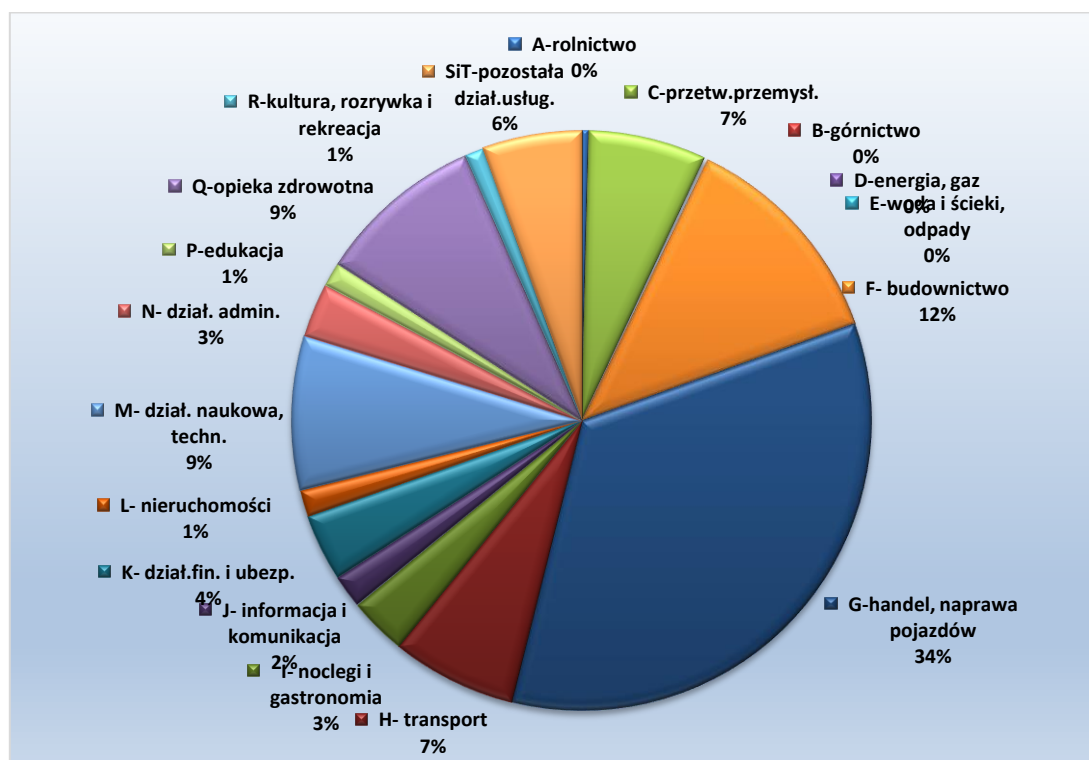
Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty ogółem	4.625	4.372	4.439	4.456	4.423
Sektor publiczny ogółem	259	261	256	259	263
- państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	91	91	81	81	81
- spółki handlowe	9	9	9	9	9
Sektor prywatny ogółem	4.366	4.111	4.183	4.197	4.160
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	3.235	2.960	2.969	2.962	2.900
- spółki handlowe	265	273	287	298	302
- spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	96	100	100	99	97
- spółdzielnie	18	18	23	25	27
- stowarzyszenia i organizacje społeczne	90	92	98	100	109

Źródło: GUS za lata 2010-2014.

Firmy sektora prywatnego zdominowały gospodarkę na obszarze całego miasta Żary. Najwięcej firm prywatnych to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Stanowią one obecnie 65,5% ogółu podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Żarach. Firmy te funkcjonują głównie w branżach: G-handel i naprawa pojazdów (996 podmiotów), F-budownictwo (360), Q-opieka zdrowotna (270) i M-działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (249).

Wykres 2. Struktura branżowa osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Żary o statusie miejskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS na dzień 31.12.2014r.

W 2014r. w mieście Żary zarejestrowało się 294 nowych podmiotów gospodarczych. Wśród nowych firm dominowały podmioty sektora prywatnego – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Tabela 10. Podmioty nowozarejestrowane na obszarze Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Wyszczególnienie	2010		2011		2012		2013		2014	
	Liczba	Liczba	Wzrost/ spadek	Liczba	Wzrost/ spadek	Liczba	Wzrost/ spadek	Liczba	Wzrost/ spadek	
Miasto Żary	433	368	-65 p. -15 %	383	+15 p. +4 %	344	-39 p. -10%	294	-50 p. -14 %	
Gmina Żary	113	106	-7 p. -6 %	137	+31 p. +29 %	89	-48 p. -35 %	90	+1 p. +1 %	
Miasto Żagań	249	211	-38 p. -15 %	255	+44 p. +20 %	208	-47 p. -18 %	224	+16 p. +7%	
Gmina Żagań	67	45	-22 p. -32 %	57	+12 p. +26 %	60	+3 p. +5 %	53	-7 p. -11 %	

Źródło: GUS za lata 2010-2014.

W badanym okresie jest widoczne zmniejszenie się liczby firm rozpoczynających działalność. Trend malejący trwa od 2011 roku (z wyjątkiem roku 2012), a spadek w tym czasie to 139 podmiotów (32,1% w odniesieniu do roku 2011, 14 % pomiędzy 2013 -2014).

W 2014 roku z rejestru Regon wyrejestrowało się 303 podmiotów. Osoby fizyczne najczęściej dokonują decyzję o zamknięciu firmy, w przypadku niepowodzenia interesu. Likwidacja mikro-firmy wiąże się z niskimi kosztami likwidacji i mniejszym ryzykiem podjęcia takiej decyzji. Stąd taka rotacja wśród tego rodzaju przedsiębiorcami. Spadek liczby firm zauważalny jest w przypadku przedsiębiorstw handlowych, transportowych, budowlanych oraz hoteli i restauracji. Mimo spadku udziału sekcja ta zachowała dominującą pozycję w gospodarce miasta. W pozostałych kategoriach na przestrzeni lat 2002-2012 liczba firm wyraźnie wzrastała bądź pozostała na niezmiennym poziomie. Największy wzrost dotyczy firm zajmujących się obsługą nieruchomości, działalnością naukową i techniczną oraz działalnością w zakresie administrowania. Niepokojąca jest tendencja spadkowa liczby nowo rejestrowanych firm, szczególnie w 2014 roku – znacznie wyższa niż w gminach sąsiedzkich. Powoduje to, że przyrost nowych firm z trudem równoważy ubytek firm zamykających swą działalność. W latach 2010-2014 liczba mikroprzedsiębiorstw zmniejszyła się o 4,5 %.

Tabela 11. Podmioty gospodarcze na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim wg sekcji PKD.

Wyszczególnienie		2010	2011	2012	2013	2014
Sekcja A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo i rybactwo	47	40	34	30	23
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie	1	2	2	2	2
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	300	286	285	295	293
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3	3	4	4	4
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	14	14	13	13	14
Sekcja F	Budownictwo	474	444	455	460	432
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1475	1349	1318	1296	1267
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	275	243	236	225	219
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	141	125	129	129	121
Sekcja J	Informacja i komunikacja	55	55	64	65	68

Wyszczególnienie		2010	2011	2012	2013	2014
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	128	117	116	123	118
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	602	612	627	637	646
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	261	256	269	279	287
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	98	92	101	99	106
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	14	14	14	14	14
Sekcja P	Edukacja	128	125	143	145	143
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	274	272	287	294	293
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	67	68	71	71	78
Sekcja SiT	Pozostała działalność usługowa	268	255	271	275	295
Sekcja U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	-	-	-	-	-

Źródło: GUS na dzień 31.12.2014r.

W strukturze podmiotów gospodarczych pod kątem wielkości zatrudnienia dominują podmioty od 0-9 pracowników. Na 4.423 podmiotów gospodarczych działających na obszarze miasta Żary, 95,6% to mikroprzedsiębiorstwa. Firmy małe zatrudniające od 10 do 49 pracowników obejmują łącznie 146 podmiotów. Wśród firm średnich (od 50-249 pracowników) znalazło się 7 firm działających na badanym obszarze.

Tabela 12. Podmioty gospodarcze wg wielkości zatrudnienia.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty ogółem	4.625	4.372	4.439	4.456	4.423
0-9	4.406	4.159	4.248	4.275	4.232
10-49	168	163	145	135	146
50-249	42	41	38	38	37
250-999	8	8	7	7	7
1000 i więcej	1	1	1	1	1

Źródło: GUS za lata 2010-2014.

Tabela 13. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach miejskich.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Powiat żarski	2435	2399	2162	2348
Województwo Lubuskie	2292	3012	2628	2900
Kraj	2961	3392	3324	3453

Źródło: GUS za lata 2010-2013.

Na obszarze miasta Żary funkcjonuje 7 dużych firm. Są to m.in:

- Kronopol Sp. z o.o. w Żarach, będący częścią holdingu Swiss Krono Group (Ernst Kaindl), światowego lidera w branży produktów drewnopochodnych sp. z o.o. należąca do szwajcarskiego holdingu Swiss Krono Group; jest to również jedna z największych firm w regionie lubuskim;
- Poli Eco Tworzywa Sztuczne Sp. z o.o. w Żarach to jeden z największych europejskich producentów wyrobów wykończeniowych z PCW;
- Hart SM Żary – producent szyb samochodowych;
- Valmet Automotive Sp. z o.o. w Żarach – producent systemów składanych dachów samochodowych;
- RELPOL Sp. z o.o. z Żar – jeden z największych producentów przekaźników elektromagnetycznych w Europie;
- SAINT-GOBAIN Sekurit HanGlass w Żarach,
- Pol-Orsa Sp. z o.o. Żary – producent tkanin i włókien samochodowych.

Działy B+R występują w firmach największych, m.in. w: Kronopol, Saint Gobain, Hart SM, Relpol, Magotrans.

Zamożność JST

Opisana powyżej sytuacja w gospodarce miasta znajduje odbicie w jego sytuacji budżetowej.

Tabela 14. Dochody, wydatki, zobowiązania i wynik budżetu Gminy Żary o statusie miejskim w przeliczeniu na 1 mieszkańca (per capita).

Wyszczególnienie	2014r.
Dochody ogółem	3413,45 zł
- w tym dochody własne	2224,94 zł
- w tym udziały w PIT i CIT	792,89 zł
Wydatki ogółem	3483,13 zł
Zobowiązania ogółem	769,06 zł
Wynik budżetu ogółem	-69,68 zł
Wynik budżetu operacyjnego	300,89 zł

Źródło: RIO Zielona Góra na dzień 31.12.2014r.

Poziom dochodów własnych z budżetu miasta w przeliczeniu na 1 mieszkańca (per capita) wyniósł w 2014 roku 2.224,94 zł. Lokuje to miasto na 2 miejscu wśród 10 gmin powiatu żarskiego w tym zakresie. Natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest nieco słabszy i lokuje miasto na 4 miejscu wśród gmin powiatu żarskiego.

Bliższe przyjrzenie się dochodom miasta wskazuje na bardzo ważną ich cechę. Od innych miast Żary różnią się przede wszystkim wysokością wpływów z podatku CIT.

Tabela 15. Dochody z podatków PIT i CIT w miastach o zbliżonej liczbie mieszkańców.

Gmina	Liczba ludności	Podatek	2013 wykonanie	2014 wykonanie	Podatek per capita 2014
Żary	38.527	PIT	24.113.009	25.936.487	673,20
		CIT	4.403.942	4.767.450	123,74
Żagań	26.500	PIT	15.012.116	16.372.304	617,82
		CIT	429.643	429.827	16,21
Świebodzin	29.447	PIT	16.841.921	18.001.234	611,30
		CIT	1.501.888	1.350.025	45,84
Nowa Sól	38.690	PIT	20.004.333	21.288.141	550,22
		CIT	940.336	1.051.926	27,18

Źródło: RIO Zielona Góra za 2013 i 2014r.

Analiza danych uzyskanych z RIO Zielona Góra nt. wysokości dochodów gmin z podatków PIT i CIT wykazała, że Gmina Żary o statusie miejskim uzyskuje najwyższe spośród miast o podobnej wielkości dochody z tych podatków. Szczególnie widoczne jest to w dochodach z podatku CIT. W tym zakresie kolejny w rankingu Świebodzin uzyskuje wskaźnik per capita prawie trzykrotnie mniejszy. Świadczy to o dobrej koniunkturze na rynku pracy oraz aktywności przedsiębiorców w Żarach. Tym samym można powiedzieć o dużej zamożności Żar na tle miast podobnej wielkości w województwie lubuskim. Dochody z podatku CIT w mieście Żary stanowią 6% dochodów z CIT dla całego województwa lubuskiego.

Dochody z podatku PIT wzrosły we wszystkich badanych gminach, natomiast zwiększone dochody z CIT nie dotyczyły gminy Świebodzin. Dochody z PIT w Żarach w 2014 roku wzrosły o 7,5 % w stosunku do 2013 roku, natomiast dochody z CIT o 8,2%.

Na tle całego kraju Żary jednak mocno przegrywają w rankingu na najzamożniejsze miasto. Zajmują bowiem dopiero 44 miejsce w rankingu (2,8 tys. zł dochodów własnych i otrzymanych subwencji per capita), a najbogatsze miasta powiatowe (o podobnej wielkości) mają nawet 6,3 tys. zł dochodów per capita. Do wyników należy podchodzić jednak z dystansem, ponieważ w rankingu nie brane są dane wysokości zobowiązań i zadłużeń gmin, co może mocno zweryfikować określone wyniki. Warto podkreślić, że liderzy gospodarności uzyskują przychody z podatków CIT i PIT wielokrotnie większe.

Godna uwagi jest relacja pomiędzy wysokością podatków uzyskanych od działalności przedsiębiorców (CIT) a wysokością podatków z wynagrodzeń pracowników (PIT). W Żarach widoczna jest mała korelacja pomiędzy tymi dochodami. Wielokrotnie wyższy CIT nie powoduje równie znaczącej różnicy w podatku PIT. Może to mieć związek, np. z dużą liczbą pracowników żarskich firm dojeżdżających z innych gmin. Potwierdzeniem takiej tezy jest bardzo duży ruch osobowy pomiędzy Żarami a gminami ościennymi. Nie jest to jednak z pewnością pełne wyjaśnienie.

Tereny inwestycyjne

Gmina Żary o statusie miejskim została wysoko oceniona w rankingu potencjalnie atrakcyjnych gmin dla inwestorów. Wg raportu Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych (źródło: www.lubuskie.pl) Żary są najbardziej atrakcyjne dla inwestorów działających w handlu, usługach administrowania, przemyśle oraz działalności naukowej i technicznej.

Atrakcyjne, w pełni uzbrojone tereny inwestycyjne są podstawą stworzenia dobrej oferty inwestycyjnej zachęcającej do inwestowania przez lokalnych oraz nowych zewnętrznych inwestorów. Przedsiębiorcy natomiast są motorem napędzającym rozwój gospodarczy miasta.

Tabela 16. Tereny inwestycyjne zlokalizowane w Żarach na tle ŻŻOF.

Gmina	Tereny inwestycyjne uzbrojone	Wykorzystanie w %	Tereny wyznaczone pod inwestycje (nieuzbrojone)	Tereny planowane do uzbrojenia
	powierzchnia w ha		powierzchnia w ha	powierzchnia w ha
ŻŻOF	230	93,5	84,6454	78,6454
Miasto Żary	120	95,0	35,0	29,0
Miasto Żagań	58	79,4	12,0	12,0
Gmina Żary				
- obręb Kadłubia	0,0	0,0	15,6979	15,6979
- obręb Sieniawa Żarska	0,0	0,0	8,9475	8,9475
Gmina Żagań	52,0	100,0	13,0	13,0

Źródło: Urząd Miasta Żary, Urząd Miasta Żagań, Urząd Gminy Żary, Urząd Gminy Żagań, 2014r.

Miasto Żary już od pierwszych lat po przemianie ustrojowej i upadku wielu firm stanowiących podstawę gospodarki szukało swojej szansy w tworzeniu najlepszych warunków dla lokowania tu przedsiębiorstw. Żarski przemysł cechuje nowoczesność i duża różnorodność. Wiodące gałęzie gospodarki to przemysł drzewny, szklarski, motoryzacyjny, elektryczny, metalowy, tworzyw sztucznych oraz materiałów budowlanych. Wiele żarskich firm znalazło inwestorów zagranicznych, którzy skorzystali z wykwalifikowanej kadry pracowniczej. Zainwestowany kapitał zagraniczny wyniósł do tej pory około 600 mln euro. W mieście powstała Strefa Przemysłowa „Lotnisko”, obejmująca 120 ha terenów inwestycyjnych. Tereny uzbrojone zostały wykorzystane w 95%, brak jest działek większych, o które inwestorzy pytają najczęściej.

Miasto Żary wspólnie z innymi gminami z obszaru funkcjonalnego (ŻŻOF) prowadzą intensywne działania promocyjne w celu pozyskiwania inwestorów. Ich efektem są liczne zapytania od potencjalnych kontrahentów. Część z nich dotyczy również możliwości dzierżawy lub zakupu gotowych obiektów produkcyjnych. Ważnym elementem nowych oczekiwań inwestorów jest poszukiwanie przez nich gotowych obiektów pozwalających na praktycznie natychmiastowe rozpoczęcie produkcji. Uzbrojenie terenu we wszystkie media i infrastrukturę drogową jest najniższym poziomem oczekiwań.

Tabela 17. Zapytania o możliwość inwestowania – Miasto Żary.

Lp.	Powierzchnia m ²	Wysokość m	Planowane zatrudnienie	Kupno (K) Wynajem (W)	Branża pochodzenie	Uwagi
1.	5000	8-10	120-150	W	AGD motoryzacja / -	Dobra dostępność do drogi
2.	2000	>5		W	Turbiny wiatrowe / chiny	Preferowana SSE wymiary min 100 x 20 m
3.	1650	6		W	Wyciągi do wind / Hiszpania	Możliwość zamontowania suwnicy 20t
4.	6000-10000	6,5-10		K/W	Motoryzacja / USA	Nacisk na posadzkę min 5 t, dobra dostępność do drogi, autostrady lub węzła
5.	1000	4		K	Żywność / Wielka Brytania	Preferowana SSE oraz dobra dostępność do drogi, autostrady lub węzła
6.	Działka 12-20 ha lub hala 28000			K	- / USA	
7.	Działka 1ha		35	K	Żywność / Wielka Brytania	
8.	1000-3000	>4		K	Tekstylna / Chiny	Produkcja żywności
9.	Działka 4 ha lub 25000			K		
10.	600-750	2,5		W	Tworzywa sztuczne / Francja	Bardzo czysta hala, mile widziana klimatyzacja 2 godz. drogi od lotniska.

Lp.	Powierzchnia m ²	Wysokość m	Planowane zatrudnienie	Kupno (K) Wynajem (W)	Branża pochodzenie	Uwagi
11.	Działka 50-60 ha			K		Źródło prądu 42/32 MW i bliskość światłowodów
12.	2000			K	Niemcy	Rampa załadunkowa
13.	500-1200	wysoka	30	W/K	Drukarska / Niemcy	Dobre położenie logistyczne
14.	Działka 20 ha		2500	K		Prąd 15 MW dwie linie 15 kV z dwóch niezależnych GPZ, gaz 700 m ³ /h woda 14 m ³ /h
15.	>5000		150	K/W	Branża metalowa / -	
16.	4500	6-9		W	Tworzywa sztuczne / Wielka Brytania	
17.	5000-10000	8		K/W	AGD / -	Prąd 3 MW
18.	>4500	10		K	Chemiczna / USA	Blisko autostrady

Źródło: Urząd Miasta Żary, 2014r.

Przedstawione powyżej zestawienie zapytań o dostępność terenów inwestycyjnych oraz warunki inwestowania świadczą o dużym poziomie zainteresowania lokowaniem na tym obszarze nowych przedsiębiorstw. Wykorzystanie tego potencjału wiąże się jednak z koniecznością przygotowania oferty zgodnej z oczekiwaniami przedsiębiorców. Obecna oferta uzbrojonych terenów inwestycyjnych jest bliska wyczerpania, a terenów z gotowymi obiektami produkcyjnymi nie ma w ogóle. W Żarach duże inwestycje planowane są w istniejących zakładach :

- Kronopol Sp. z o.o., ok 40 mln Euro,
- SAINT-GOBAIN Sekurit HanGlass w Żarach, ok. 9 mln Euro,
- Vitrosilicon, 10 mln Euro.

Inwestycje te w dwóch pierwszych firmach już rozpoczęto. Rozbudowuje się firma Valmet i firma MK (w Gminie wiejskiej Żary), kończy budowę firma Kałasznikow. W ostatnim czasie wybudowana została i uruchomiono produkcję w firmie Classic oraz Drukarni Chroma. Wiele firm przygotowuje się lub prowadzi już modernizację. Intensywność tych działań wskazuje na dużą rozbieżność pomiędzy zainteresowaniem inwestorów a dostępnością terenów przemysłowych.

Instytucje wsparcia biznesu

Na obszarze miasta Żary funkcjonuje kilka instytucji wspierania biznesu, które odgrywają istotną rolę w rozwoju przedsiębiorczości na tym obszarze. Są to:

- Fundacja "Przedsiębiorczość" w Żarach - organizacja pozarządowa powołana przez Zarząd Gminy Miejskiej w Żarach, której celem jest inspirowanie, wspieranie, tworzenie w miejscowym środowisku przedsięwzięć gospodarczych (małych firm prywatnych), wyzwalanie, wdrażanie inicjatyw gospodarczych i pobudzanie przedsiębiorczości oraz aktywne zwalczanie bezrobocia. Fundacja realizuje swój cel m.in. poprzez: przekazywanie wiedzy, wsparcie finansowe oraz wsparcie techniczne. Świadczy usługi w zakresie: doradztwa, informacji, szkoleń, usług finansowych.

W ramach Fundacji Przedsiębiorczość działają:

- Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości w Żarach – oferuje usługi doradcze, informacyjne i szkoleniowe, niezbędne do prowadzenia własnej firmy oraz podnoszące kwalifikacje zawodowe pracowników,
- Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości – działający przy Fundacji „Przedsiębiorczość” jako jeden z elementów projektu współfinansowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Bank Światowy. Fundusz finansuje rozwój i rozpoczęcie każdej działalności gospodarczej, której celem jest stworzenie trwałych miejsc pracy.

- Inkubator Przedsiębiorczości w Żarach – celem jest promowanie przedsiębiorczości, kreowanie i stwarzanie warunków do powstawania nowych firm oraz poszerzanie działalności firm już istniejących. Udostępnia pomieszczenia pod działalność gospodarczą (na warunkach preferencyjnych) osobom chcącym założyć i rozwinąć własną firmę, przy jednoczesnym obniżeniu kosztów jej funkcjonowania.

Fundacja działa na rzecz mieszkańców Żar. Liczba osób przeszkolonych przez Fundację Przedsiębiorczość to: w 2013r. – 236 osoby, w 2014r. – 381 osób. Liczba osób, które uzyskały wsparcie w formie kredytu za pośrednictwem Fundacji: w 2013r. – 13 pożyczek na kwotę 1.461.330,00 zł, w 2014r. – 18 pożyczek na kwotę 1.820.000,00 zł. Liczba osób, które nie znalazły miejsca w inkubatorze przedsiębiorczości z powodu wyczerpania możliwości: w 2013r. – 2 osoby, w 2014r. – 5 osób.

- Gminne Centrum Informacji w Żarach – jego zadaniem jest poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wsparcie aktywności zawodowej osób, pozostających bez pracy w różnym przedziale wiekowym poprzez dostęp do nowoczesnych technologii przekazu informacji, doradztwo, pośrednictwo pracy oraz poradnictwo zawodowe.
- Forum Młodych Lewiatan, Oddział w Żarach (przy Fundacji Przedsiębiorczość) - to organizacja, która działa w oparciu o współpracę i dialog pomiędzy organizacjami pozarządowymi, firmami i instytucjami państwowymi. Obszarem działalności jest przedsiębiorczość i rozwiązywanie bieżących problemów ludzi młodych.
- Powiatowy Urząd Pracy w Żarach – udziela wsparcia finansowego przy tworzeniu nowych miejsc pracy, umożliwiając zmniejszenie kosztów zatrudnienia pracowników, świadczą poradnictwo zawodowe w zakresie szkoleń i przygotowania zawodowego dla dorosłych.
- Łużycka Izba Gospodarcza w Żarach - samodzielna organizacja samorządu gospodarczego, reprezentująca interesy gospodarcze zrzeszonych podmiotów wobec innych instytucji, których funkcjonowanie wywiera wpływ na warunki działalności zrzeszonych w Izbie podmiotów gospodarczych. Wydaje miesięcznik Łużycki Magazyn Gospodarczy.
- Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Oddział Żary-Żagań, z siedzibą w Żarach - celem i zadaniem organizacji jest ochrona praw i reprezentowanie interesów zrzeszonych członków wobec związków zawodowych pracowników, organów władzy i administracji państwowej oraz organów samorządu terytorialnego, a także zaspokajanie wszelkich organizacyjnych, prawnych, gospodarczych potrzeb i oczekiwań pracodawców.

Podsumowanie

Gospodarka jest największym atutem rozwojowym miasta. Dobrze prowadzona polityka w zakresie pozyskiwania inwestorów zewnętrznych i wykorzystywania zasobów własnych spowodowała, że w skali regionu Żary są najlepiej funkcjonującym ośrodkiem przemysłowym. Zagrożeniem w tym zakresie jest wyczerpywanie się zasobów rozwojowych. Dotyczy to zasobów materialnych – brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz ludzkich – zasób siły roboczej dostępnej w Żarach jest coraz mniejszy i niskiej jakości. Zła sytuacja demograficzna miasta zagraża zahamowaniem jego rozwoju.

Kolejnym problemem jest wyczerpywanie się zasobów terenów uzbrojonych. Miasto Żary posiada zasoby gruntowe, które są przeznaczone pod ten typ zabudowy, ale są to tereny nieuzbrojone. W wyniku analizy przychodzących ofert i dotychczasowych doświadczeń w tym zakresie przygotowane zostały założenia, zgodnie z którymi wybrane zostały tereny, które należy w pierwszej kolejności uzbroić i przygotować ofertę dla inwestorów.

Instytucje wspierania biznesu działające na obszarze Żar tworzą aktywne otoczenie dla działających firm i w istotny sposób wpływają na powstawanie i rozwój nowych podmiotów z sektora MŚP. Wysoki poziom zainteresowania ich działaniem świadczy o dużej aktywności biznesowej tych środowisk i jest potwierdzeniem istnienia w tym obszarze ważnego potencjału rozwojowego. Problemem jest brak możliwości poszerzenia zakresu wsparcia MŚP, szczególnie w obszarze oddziaływania inkubatora przedsiębiorczości. Istniejący inkubator wyczerpał już swoje możliwości w zakresie inkubowania nowych firm i ze względu na brak powierzchni użytkowej w swoich obiektach nie zwiększy oddziaływania bez nowych inwestycji. Powiększa się liczba chętnych, którzy „nie zmieścili się w inkubatorach”. Niepokojące jest widoczne w ostatnim okresie zmniejszenie się liczby firm rozpoczynających działalność. Trend malejący trwa od 2011 roku (z wyjątkiem roku 2012), a spadek w tym czasie to 139 podmiotów (32,1% w odniesieniu do roku 2011). Powoduje to, że ogólna liczba firm w mieście zmniejszyła się w tym okresie o ok. 4,5%.

Jednym z elementów, które mogą być wykorzystane dla rozwiązania tych problemów jest wykorzystanie potencjału obszaru funkcjonalnego i planowanie rozwoju również w oparciu o zasoby i współpracę z innymi gminami w ramach ŻŻOF.

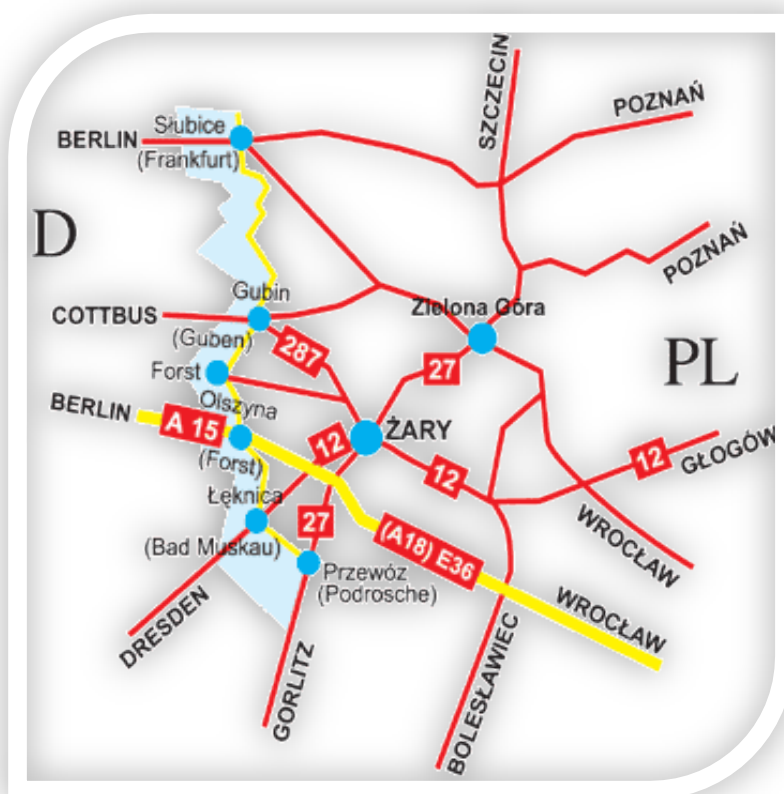
II.4. Infrastruktura komunikacyjna i transport publiczny

Transport

Żary są położone na trasie przebiegu drogi krajowej nr 12 (DK 12). Jest to droga krajowa klasy GP (ruchu głównego przyspieszonego), biegnąca równoleżnikowo przez obszar Polski od granicy z Niemcami w Łęknicy do granicy z Ukrainą w Dorohusku – Berdyszczach. Przebiega przez 6 województw: lubuskie, dolnośląskie, wielkopolskie, łódzkie, mazowieckie i lubelskie. Przecina drogę krajową nr 18 (docelowo autostradę A18) na węźle Królów i autostradę A1 na zachód od Piotrkowa Trybunalskiego (wiaduktem, bez węzła). Wschodnie odcinki trasy są częścią trasy europejskiej E372 i E373. Całkowita długość drogi nr 12 wynosi 757 km.

Przez Żary przebiega również droga krajowa nr 27 (DK27) o długości 74 km. Biegnie od granicy z Niemcami w Przewozie do Zielonej Góry, w przeważającej części przez Bory Zielonogórskie. W węźle Żary bezkolizyjnie przecina drogę krajową nr 18.

Mapa 3. Układ komunikacyjny Gminy Żary o statusie miejskim.

Źródło: www.zary.pl

Komunikacja kolejowa

Miasto Żary dysponuje również połączeniami kolejowymi pozwalającymi na skomunikowanie m.in. z Wrocławiem, Jelenią Górą, Legnicą, Żaganiem i Forst (Lausitz) w Niemczech. Połączenie kolejowe z Berlinem, pomimo iż Żary leżą na najkrótszej drodze Wrocław- Berlin zostało zlikwidowane ze względu na zły stan torowiska na odcinku Miłkowice- granica państwa. Czasy przejazdu z Żar do Żagania są konkurencyjne w stosunku do komunikacji drogowej (12 min). Również dojazd do Zielonej Góry w ok. 60 minut można uznać za konkurencyjny w stosunku do innych środków transportu (autobus PKS pokonuje tę trasę w 60-70 minut, w zależności od kursu). Jednak ilość kursów ciągu dnia (PKP - 4 kursy, PKS – 15 kursów, w dzień powszedni) oraz możliwość wsiadania i wysiadania na

wielu przystankach w Żarach i w Zielonej Górze daje przewagę przewoźnikom drogowym. Przewoźnicy drogowi, którzy nie muszą ponosić wysokich kosztów dostępu do infrastruktury transportowej oraz wdrażać i utrzymywać zawansowanych systemów bezpieczeństwa, mają większe szanse świadczenia usług na zasadach komercyjnych. W przypadku planowania podróży koleją w innych kierunkach, konieczne jest przesiadanie się na stacji w Zielonej Górze. Dodatkowym utrudnieniem dla podróżnych jest zły stan dworca kolejowego PKP i brak przystanku kolejowego w rejonie ul. Wieniawskiego (przy największym osiedlu mieszkaniowym). Atutem połączeń kolejowych jest przewaga w czasie podróży na trasach do Legnicy i Wrocławia. Zgodnie z badaniami przedstawionymi w Planie Zrównoważonego Transportu dla Województwa Lubuskiego, są to kierunki ważne dla mieszkańców i intensywnie wykorzystywane. Żary posiadają dworzec w samym centrum. Dodatkowym atutem żarskiego dworca kolejowego jest bliskie sąsiedztwo dworca autobusowego, co zostało uwzględnione w krajowym planie transportowym jako potencjalne miejsce do utworzenia zintegrowanego węzła przesiadkowego.

Komunikacja miejska

W Żarach funkcjonuje komunikacja miejska. Przewoźnikiem, na podstawie umowy z miastem Żary jest spółka Feniks V, spółka zależna PKS Żary SA. Przewozy obejmują obszar miasta. Są realizowane na 27 liniach (dane za 2015 rok). Przewoźnik wykonuje swoje usługi pojazdami o zróżnicowanym standardzie. Zgodnie z umową, jest zobowiązany do obsługi dwoma autobusami niskopodłogowymi linii nr 27 (dowóz dzieci na terapię zajęciową), a wszystkie pojazdy użytkowane na liniach miejskich pojazdy nie mogą być wyprodukowane przed 2009 rokiem. Rodzaj i wielkość pojazdu kursującego na określonej linii i kursie jest pozostawiony decyzji przewoźnika.

Charakterystyka układu linii i rozkładu jazdy.

Układ linii komunikacyjnych jest utrwalony od wielu lat i jest podporządkowany przewozom o typowym charakterze dowozu do pracy, na targowisko i młodzieży do szkół. Powstała nawet specjalna linia dowożąca dzieci niepełnosprawne na terapię zajęciową. Rozkłady jazdy są podporządkowane zidentyfikowanym grupom docelowym, to znaczy: autobusy kursują w godzinach rozpoczęcia pracy przez kolejne zmiany w fabrykach, dni targowe, w porze rozpoczęcia nauki szkolnej. Brakuje linii regularnych, kursujących w zdefiniowanych przedziałach czasowych i służących mieszkańcom do poruszania się po mieście. Rozkłady jazdy mają cechy charakterystyczne dla przewozów regionalnych. Kursy odbywają się zgodnie z poniższymi oznaczeniami.

U - nie kursuje 25.12 i w pierwszy dzień Wielkanocy,

F - kursuje w dni robocze od poniedziałku do piątku,

FH - kursuje w dni robocze od PN-PT w okresie ferii i wakacji,

S - kursuje w dni nauki szkolnej,

S6 - kursuje w dni nauki szkolnej oraz w soboty,

C - kursuje w soboty, niedziele i święta oraz 2.05 lub 6 - kursuje w soboty lub 7 - kursuje w niedziele,

H - kursuje w okresie wakacji i ferii szkolnych.

W komunikacji miejskiej zazwyczaj stosowane są rozkłady jazdy dla dni powszednich – od poniedziałku do piątku, sobót oraz niedziel i dni świątecznych. Odrębne warianty rozkładów są proponowane na dni świąteczne: 1 listopada, Boże Narodzenie i Wielkanoc.

Przyjęta w Żarach formuła jest związana z tym, że przewoźnik nie wyodrębnia swojej działalności usługowej w zakresie komunikacji miejskiej w Żarach spośród dominującej działalności w zakresie wykonywania przewozów regionalnych. Duża część linii miejskich jest częścią linii regionalnych, to znaczy że w granicach miasta autobus jedzie jako część komunikacji miejskiej, od ostatniego przystanku jedzie dalej jako kurs regionalny. Stąd charakterystyczna dla przewozów regionalnych konstrukcja rozkładu jazdy oraz brak charakteryzujących komunikację miejską regularnych kursów o zdefiniowanej częstotliwości. Wykaz linii obejmuje 27 numerów, lecz wynika to z odrębnego numerowania większości kursów tam i z powrotem. To znaczy, numer 1 ma linia Kunice Huta – Valmet, a numer 2 – Valmet - Kunice Huta.

Spośród 27 linii wykazanych w umowie z Gminą Żary o statusie miejskim, 14 odbywa nie więcej niż trzy kursy dziennie, a tylko 3 spośród tych 14 linii kursuje codziennie i tylko te 3 kursują trzy razy w ciągu dnia.

Miasto pozostawiło w rękach przewoźnika, zarówno budowanie rozkładów jazdy, jak i sprzedaż biletów. Bilety normalne kosztują 2 zł, ulgowe 1zł. Bilety w komunikacji miejskiej sprzedawane są w pojazdach oraz kasach PKS. Miasto nie uczestniczy w dystrybucji biletów, otrzymuje tylko informacje kwartalną o liczbie sprzedanych biletów.

Również informacja dla pasażerów została pozostawiona w rękach przewoźnika. W tym zakresie również brakuje wyodrębnienia usług w zakresie komunikacji miejskiej spośród innych usług przewozowych świadczonych przez firmą Feniks V. Na stronie internetowej PKS Żary (spółki – matki dla Feniks V) kursy komunikacji miejskiej są częścią całościowej oferty PKS Żary i należy je wyszukiwać pomiędzy kursami do innych miast regionu i Polski.

Wskaźniki efektywności komunikacji miejskiej w Żarach mogą być wyliczone jedynie w bardzo ograniczonym zakresie ze względu na brak danych lub ich nieporównywalność, która wynika z systemu sporządzania sprawozdań przez przewoźnika. W kolejnych latach są one podawane dla różnych okresów (2 miesiące lub kwartał dla liczby sprzedanych biletów), rok lub 11 miesięcy dla liczby wozokilometrów. Na podstawie dostępnych danych można stwierdzić, że w porównywanym okresie II-IV kwartał w latach 2013-2014 liczba pasażerów zmniejszyła się o 17816 osób (3,97%). Efektywność przewozów dla 2014 roku wyniosła 1,97 pasażera na wozokilometr. Dla całej sieci komunikacyjnej w Zielonej Górze średnie wykorzystanie pojazdu w 2013 roku wyniosło 4,6 pasażera na wozokilometr. W grupie linii podmiejskich wynosiło 2,6 pasażera na kilometr, a najmniej obciążona linia miała wskaźnik 1,6. Porównanie to ma jednak tylko bardzo orientacyjny charakter, ponieważ przewoźnik w Żarach nie ujmuje w sprawozdaniach osób korzystających z przejazdu nieodpłatnie na podstawie dokumentu tożsamości. Głównymi generatorami ruchu są duże zakłady pracy (Kronopol S.A., SAINT-GOBAIN Sekurit HanGlass w Żarach), które zapewniają duże obciążenie linii dowożących pracowników w godzinach rozpoczęcia/zakończenia zmian w fabrykach.

Duże znaczenie dla funkcjonowania miasta mają powiazania z sąsiadującymi gminami. Najważniejszym z nich jest oddalone o 12 km miasto Żagań, tworzące razem z Żarami i gminami wiejskimi Żary i Żagań Żarsko-Żagański Obszar Funkcjonalny. Zarówno, PKS Żary (Feniks V), jak i miejski przewoźnik z Żagania - MZK Żagań, konkurują ze sobą przede wszystkim na najbardziej obciążonej ruchem pasażerskim trasie pomiędzy obydwoma miastami. Obecny na tej trasie przewoźnik kolejowy jest mniej konkurencyjny, ze względu na położenie dworca kolejowego w Żaganiu poza centrum miasta i słabym skomunikowaniu komunikacją miejską.

Według informacji uzyskanej od spółki Feniks V, wykonuje ona w dni powszednie 72 kursy na trasie Żary - Żagań i Żagań - Żary. Średnio miesięcznie przewozi 23.155 pasażerów, co daje ok. 1.102 pasażerów w dniu roboczym.

Przejazdy do pracy w Żarach mają bardzo duże znaczenie dla ruchu w mieście. Codziennie do pracy dojeżdża z okolicznych gmin ok. 3.200 osób (wg ostatnich dostępnych danych ze spisu powszechnego 2006, dominują trzy gminy wchodzące w skład ŻŻOF). Nigdzie nie została oszacowana liczba osób dojeżdżających do Żar do szkół oraz w celu korzystania z usług.

Tabela 18. Liczba samochodów zarejestrowanych w Gminie Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014
Pojazdy ogółem	24.230	25.129	26.050	26.831
- w tym samochody osobowe	19.165	19.919	20.611	21.252

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Żarach. 2015r.

W Żarach znacznie wzrasta w ostatnich latach liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców z 517 w roku 2012 do 552 w 2014 roku. W powiecie żarskim ten wskaźnik w roku 2013 wynosił 580. W gminie wiejskiej Żary ten wskaźnik w roku 2013 wynosił 624. Oznacza to, że transport indywidualny ma coraz większe znaczenie w poruszaniu się mieszkańców, w przeciwieństwie do zmniejszającej się skłonności do korzystania z komunikacji zbiorowej. Dostępne dane wskazują, że liczba pasażerów w komunikacji miejskiej w Żarach zmniejszyła się w latach 2013 - 2014 o 4% (wskaźnik liczby pasażerów do liczby mieszkańców kody do IGKM).

Parkingi płatne i strefy ograniczonego ruchu

W Żarach funkcjonuje Strefa Płatnego Parkowania. Obejmuje ona zgodnie z Uchwałą Nr XXXV /191/ 09 Rady Miejskiej w Żarach z dnia 29.10.2009r. dwa niewielkie obszary: najbliższe otoczenie Ratusza – ulicę Rynek oraz plac Przyjaźni. Ponadto, z ruchu samochodowego całkowicie wyłączona jest ulica Bolesława Chrobrego. Wysokość opłat za parkowanie pojazdów samochodowych w strefie płatnego parkowania została ustalona na następującym poziomie:

- a) 0,40 zł za minimalny czas parkowania do 15 min.,
- b) 1,60 zł za pierwszą godzinę parkowania,
- c) 1,90 zł za drugą godzinę parkowania,
- d) 2,20 zł za trzecią godzinę parkowania,
- e) 1,60 zł za każdą następną godzinę parkowania.

Niewielki obszar objęty płatnymi parkingami oraz strefą bez samochodów jest dodatkowym bodźcem wspierającym użytkowników komunikacji indywidualnej.

Podstawowy układ drogowy miasta tworzą drogi:

- drogi krajowe (15,1 km),
- drogi powiatowe (27,1 km),
- drogi gminne (75 km).

Układ drogowy miasta Żary składa się ze 117,2 km dróg publicznych. Pozostałe drogi na terenie miasta są drogami niezaliczanymi do żadnej kategorii dróg publicznych, stanowiące drogi wewnętrzne. (Źródło: „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014 – 2020” opracowany przez Pomorską Grupę Konsultingową S.A. 2015r).

Ocenę techniczną przeprowadzono w Żarach (dane Urzędu Miejskiego w Żarach) dla sieci drogowej liczącej ok. 84 km. Zgodnie z zestawieniem stanu technicznego dróg, 44,4 km jest w stanie dobrym, 39,5 km to drogi w stanie złym lub bardzo złym.

Obciążenie ruchem samochodowym dróg miejskich jest bardzo duże. Główne arterie, np. Aleja Jana Pawła II średnio dobowo obciążona jest ruchem 11.749 pojazdów. W znacznie większej Zielonej Górze, takie natężenie ruchu jest na ul. Westerplatte – głównym trakcie komunikacyjnym miasta. Podobnie jest z innymi kluczowymi dla ruchu w Żarach ulicami:

- ul. Zielonogórska (przy Skarbowej) – 9.258 pojazdów na dobę,
- ul. Zielonogórska (przy Budowlanych) – 6.265 pojazdów na dobę,
- ul. Żabikowska (przy Placu Konstytucji 3 Maja) – 9.911 pojazdów na dobę,
- ul. Podchorążych (przy Placu Konstytucji 3 Maja) – 6.546 pojazdów na dobę.

Badania wykazują, że samochody osobowe, w zależności od punktu pomiarowego, stanowiły od 83% do 90,9% wszystkich pojazdów. "Na podstawie przeprowadzonej ankietyzacji stwierdza się, że większość pojazdów, którymi poruszają się ankietowani, zasilana jest olejem napędowym (około 60%), natomiast pojazdów zasilanych benzyną jest wśród ankietowanych Gminy Żary o statusie miejskim około 40%." (Źródło: „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014 – 2020”, oprac.: Pomorska grupa Konsultingowa S.A. 2015r.).

Prowadzone w Żarach badania ruchu wskazują na bardzo dużą jego intensywność w wielu punktach miasta, powodującą zatłoczenie ulic miejskich i wysoki poziom zanieczyszczeń komunikacyjnych. Nadmierne zatłoczenie pojawia się również na obwodnicy miejskiej oraz na drodze Żary –Żagań. W niedalekiej przyszłości, jeżeli nie zostanie zmodernizowana droga nr 18, wykorzystywane alternatywnie drogi 27 i 12 nie będą w stanie przenieść nadmiernego ruchu.

Dodatkowym problemem jest układ przestrzenny miasta podzielony linią kolejową z niewielką ilością połączeń pomiędzy częścią południową i północną. Przejazdy pod i przez tory kolejowe są źródłem poważnych utrudnień w ruchu pojazdów, a ich stan nie pozwala na przeprowadzenie tamtędy ścieżek rowerowych.

Ścieżki rowerowe

Ścieżki rowerowe na terenie miasta mają ok. 15 km długości. Budowane w ciągu ostatnich 15 lat nie tworzą zintegrowanej sieci transportowej. Ścieżki były budowane fragmentarycznie przy okazji modernizacji ulic i nie stanowią zwartej sieci, nie ma zachowanych połączeń wschód – zachód i północ południe. Sieć nie łączy ze sobą osiedli mieszkaniowych ze strefą przemysłową i największymi zakładami. Obecna sieć ścieżek rowerowych jest przecięta układem torowym w centrum Żar oraz obwodnicą miejską (droga krajowa nr 12 i nr 27). Przejście pod, lub nad torami kolejowymi w centrum miasta jest jednym z głównych punktów wstrzymujących budowę jednolitej sieci ścieżek. Ścieżka łącząca ul. Górnośląską poprzez teren przedszkola i dalej nad torami kładką do ul. Legionistów i Przeladunkowej umożliwi połączenie dwóch części miasta zamieszkałych przez $\frac{3}{4}$ wszystkich mieszkańców. Obwodnica miejska również nie została wyposażona w ścieżkę rowerową. Brakuje też najkrótszego traktu pieszo – rowerowego poprzez ul. Kilińskiego i dalej pod lub nad obwodnicą do największej strefy przemysłowej. Brak tych podstawowych elementów infrastruktury sprawia, że mieszkańcy rzadko korzystają z rowerów mimo, że miasto jest zwarte. Brak powiązania wybudowanych odcinków oraz brak połączeń z gminami ościennymi powoduje, że nie są one wykorzystywane do stworzenia alternatywy dla innych rodzajów transportu.

Podsumowanie

Żary są miastem w bardzo dużym stopniu obciążonym ruchem samochodowym. Struktura tego ruchu pokazuje, że większość podróży mieszkańców odbywa się samochodami osobowymi. Udział publicznej komunikacji miejskiej w tym ruchu jest relatywnie niewielki i nie jest wykorzystywany potencjał tkwiący w alternatywnych środkach transportu, np. rowerowym.

Problemem Żar jest wysoki udział w ruchu pojazdów z gmin sąsiadujących. Szczególnie ważna jest komunikacja w obszarze Żary - Żagań i Żary - gmina wiejska Żary. **Nie można rozwiązać problemów komunikacyjnych w mieście bez współdziałania z tymi gminami. Obecny stan komunikacji w mieście znacznie odbiega od propagowanych w Europie zasad zrównoważonej mobilności miejskiej, sprzyjających rozwijaniu publicznej komunikacji miejskiej, alternatywnych i ekologicznych środków transportu, np. rowerów i zmniejszaniu udziału samochodów osobowych w ruchu miejskim.**

II.5. Ochrona środowiska

Miasto Żary jest jednym z najbardziej zanieczyszczonych obszarów południowej części województwa lubuskiego. Najpoważniejszym problemem tego obszaru jest duże zanieczyszczenie powietrza, związane z rozwojem gospodarczym i komunikacyjnym, jak również emisją spalin pochodzących z ogrzewania budynków, tzw. niską emisją.

Źródłem informacji o stanie środowiska naturalnego w Żarach są wyniki badań kontrolnych i monitoringowych stanu środowiska województwa lubuskiego dokonywany corocznie oraz w układzie pięcioletnim przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

Tabela 19. Poziom zanieczyszczenia środowiska naturalnego na obszarze powiatu żarskiego i województwa lubuskiego.

Wyszczególnienie	Powiat żarski	Województwo Lubuskie
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji	376 ha	1510 ha
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi	3,2 hm ³	35,6 hm ³
Emisja przemysłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów: - pyłowe - gazowe	345 t/r 326.314 t/r	1.261 t/r 2.089.620 t/r
Długość ulic miast, w których emisja hałasu przekracza max poziom dopuszczalny 60db	Żary 0,5 km	Zielona Góra 2,2 km
Odpady komunalne: - stałe - płynne	28.938,5 t 72,5 dam ³	275.751,7 t 1.490,0 dam ³
Odpady wytworzone i nagromadzone	146.800 t	1.135.400 t

Źródło: GUS na dzień 31.12.2011r.

Jednym z najpoważniejszych zanieczyszczeń środowiska w Żarach jest zanieczyszczenie pyłowe powietrza.

Według danych podanych przez GUS w powiecie żarskim, w skład którego wchodzi Gmina Żary o statusie miejskim, emisja substancji i pyłów do powietrza przedstawiała się zgodnie z poniższą tabelą.

Tabela 20. Poziom emisji substancji i pyłów w powiecie żarskim [Mg/rok].

Emisja substancji i pyłów [Mg/rok]	Opis	2010	2011	2012	2013
SO ₂	Dwutlenek siarki to bezbarwny gaz o ostrym, gryzącym i duszącym zapachu, silnie drażniący drogi oddechowe. Jest trujący dla zwierząt i szkodliwy dla roślin. Stanowi główną przyczynę kwaśnych deszczów. Składnik smogu w aglomeracjach miejskich.	150	123	97	97
NO ₂	Dwutlenek azotu to brunatny, silnie toksyczny gaz o ostrym zapachu. Oddziałuje szkodliwie na roślinność i zdrowie ludzkie. Jest odpowiedzialny za tworzenie się dziury ozonowej oraz smogu fotochemicznego.	793	737	708	714

Emisja substancji i pyłów [Mg/rok]	Opis	2010	2011	2012	2013
CO	Tlenek węgla powstaje w trakcie procesów spalania przy niedoborze tlenu. Toksyczne działanie tlenku węgla wynika z jego większego od tlenu powinowactwa do hemoglobiny. Przy dużych stężeniach dochodzi do niedotlenienia tkanek, co w wielu przypadkach prowadzi do śmierci.	679	748	686	767
CO ₂	Dwutlenek węgla jest produktem spalania i oddychania. w większych stężeniach dwutlenek węgla jest szkodliwy dla zdrowia a nawet zabójczy, a jego działanie powoduje powstawanie hiperkapnii, a co za tym idzie kwasicy oddechowej i w następstwie obrzęku mózgu.	352.981	324.658	293.304	331.552
Pyły ogółem	-	428	345	333	261

Źródło: GUS za lata 2010-2013.

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że na przestrzeni lat 2010-2013 spadła emisja dwutlenku siarki oraz emisja pyłów ogółem. Pozostałe emisje zanieczyszczeń nie uległy znacznym zmianom.

Głównym źródłem emisji tych zanieczyszczeń jest tzw. emisja antropogeniczna. Obejmuje ona emisję z zakładów przemysłowych i energetycznych, tzw. emisję niską - z gospodarki komunalnej, z kotłowni domowych i prywatnych zakładów oraz emisję komunikacyjną.

Duży wpływ na jakość powietrza, szczególnie w miastach, ma tzw. emisja niska, ze źródeł takich jak: paleniska domowe, małe kotłownie, warsztaty rzemieślnicze. Jest to tzw. emisja powierzchniowa (rozproszona). Wielkość tej emisji jest trudna do oszacowania: wynosi od kilku do kilkunastu procent ogółu emisji na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej oraz do kilkudziesięciu procent - na obszarach, których nie obejmują centralne systemy ciepłownicze, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Jej oddziaływanie odzwierciedla się wzrostem stężeń zanieczyszczeń gazowych i pyłu zawieszonego w sezonie grzewczym. Na terenie miasta Żary znajduje się 13 kotłowni o mocy ogółem 43,394 MW, ich roczna produkcja ciepła wynosi 189,944 GJ. Najpopularniejszym nośnikiem energii są paliwa stałe, tj.: węgiel kamienny, koks, olej opałowy i gaz. Zaspokajanie potrzeb cieplnych indywidualnych odbiorców na terenie miasta odbywa się również w oparciu o własne, indywidualne źródła ciepła. Problemem ważnym dla tego obszaru jest również charakterystyka energetyczna obiektów, zarówno mieszkalnych, jak i użyteczności publicznej. Większość obiektów publicznych, w tym wiele edukacyjnych w celu zmniejszenia szkodliwej emisji oraz ograniczenia kosztów eksploatacyjnych powinno być poddanych termomodernizacji. Analiza przeprowadzona przez Urząd Miasta wskazała następujące obiekty: Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 w Żarach, Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5 w Żarach, Zespół Szkół w Kunicach, Gimnazjum nr 1 w Żarach, Gimnazjum nr 2 w Żarach, Gimnazjum nr 3 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 1 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 2 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 3 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 4 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 7 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 8 w Żarach, Miejskie Przedszkole nr 10 w Żarach, Sala widowiskowa LUNA w Żarach, Filia Żarskiego Domu Kultury w Kunicach, Pływalnie WODNIK w Żarach, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żarach, Muzeum w Żarach, Ratusz w Żarach.

W rejonie miast i tras o dużym natężeniu ruchu drogowego coraz większy problem stanowią zanieczyszczenia samochodowe, tzw. zanieczyszczenia liniowe, emitujące nie tylko szkodliwe związki chemiczne do powietrza, ale również hałas. W wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory aromatyczne (szczególnie benzen) oraz pyły zawierające m.in. związki: ołowiu, kadmu, niklu i miedzi. Oddziaływanie komunikacji na środowisko wykazuje tendencję rosnącą. W ostatnich latach nastąpił dynamiczny wzrost liczby pojazdów osobowych poruszających się po lokalnych drogach, jak również wzrost ruchu tranzytowego samochodów poruszających się na trasach w obrębie kraju oraz przekraczających granicę polsko-niemiecką. Największe potencjalne zagrożenie występuje wzdłuż dróg krajowych, ze względu na duże natężenie ruchu tranzytowego i turystycznego oraz w centrum miasta Żary. Mniejszy wpływ mają drogi wojewódzkie oraz pozostałe drogi powiatowe i gminne. Należy podkreślić, że mieszkańcy tego obszaru zdecydowanie preferują transport indywidualny. Świadczy o tym wyjątkowo duża liczba zarejestrowanych samochodów osobowych. W powiecie żarskim wg stanu na 2013r. na 1000 mieszkańców jest zarejestrowane 580 samochodów osobowych. Dla porównania, w innych miastach wskaźnik ten kreuje się następująco: Poznań - 578 samochodów, Katowice - 570, Gorzów Wielkopolski - 480,7; Kraków - 521,2.

Tabela 21. Liczba pojazdów zarejestrowanych w powiecie żarskim.

Lokalizacja	Pojazdy ogółem					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat żarski	59584	62593	66537	69402	72158	b.d.
W tym miasto Żary	b.d.	b.d.	24230	25129	26050	26831
Lokalizacja	w tym samochody osobowe					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat żarski	46921	49345	52665	55174	57421	b.d.
W tym miasto Żary	b.d.	b.d.	19165	19919	20611	21252

Źródło: Urząd Miejski Żary, 2014r.

Wyraźnie widoczna jest tendencja wzrostowa liczby pojazdów na badanym obszarze. Rocznie przybywa około 3000 pojazdów w powiecie żarskim oraz ok. 900 w mieście Żary. Na sytuację tę ma wpływ nie tylko komfort podróżowania własnym samochodem, ale również słaby system komunikacji publicznej i niewielka dostępność dróg rowerowych. Indywidualny transport samochodowy zdecydowanie dominuje nad innymi formami transportu, przyczyniając się do dużego skażenia powietrza w Żarach.

Znaczne wartości emisji zanieczyszczeń na obszarze miasta Żary pochodzą z dużych zakładów produkcyjnych. Jest to tzw. emisja punktowa zawierająca pyły, dwutlenek siarki, tlenek azotu, tlenek węgla, czy metale ciężkie. Największy wpływ na wielkość emisji pyłu PM10 i kadmu w nim zawartego na obszarze strefy miał zakład KRONOPOL Spółka z o.o. w Żarach (38 % emisji ze źródeł punktowych) oraz kotłownię należące do Wojskowej Agencji Mieszkaniowej Zawiszy Czarnego w Żarach (18% emisji ze źródeł punktowych). Do stanu tego doprowadzają również przedsiębiorstwa działające po niemieckiej i czeskiej stronie naszej granicy.

Program ochrony powietrza

Obszar miasta Żary leży na obszarze Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego, dla którego z uwagi na wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza opracowano Program ochrony powietrza dla stery żarsko-żagańskiej (załącznik do uchwały nr XLVII/465/2010 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23.02.2010r.). Obszar ŻŻOF, ze względu na stan zanieczyszczeń powietrza został zakwalifikowany do strefy C, tj. strefy o wysokim poziomie zanieczyszczenia. Przyczyną takiej klasyfikacji było wystąpienie w powietrzu na obszarze strefy ponadnormatywnego stężenia średniorocznego kadmu w pyle zawieszonym PM10. Strefa ŻŻOF była jedyną strefą w Polsce, w przypadku której w 2007 roku stwierdzono przekroczenie poziomu docelowego kadmu ze względu na ochronę zdrowia.

Monitoring jakości powietrza w zakresie emisji zanieczyszczeń na obszarze miasta Żary prowadzony jest z wykorzystaniem manualnej stacji pomiarowej zlokalizowanej przy ul. Podchorążych 23a w Żarach, należącej do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Gorzowie Wlkp. Funkcjonuje tu również druga manualna stacja pomiarowa przy ul. 1-go Maja, jednak w 2007 r. nie wykonywano w niej pomiarów zawartości kadmu w pyle zawieszonym PM10. Stacja, na której zanotowano przekroczenia poziomu docelowego kadmu, zlokalizowana jest w niedalekiej odległości od centrum miasta oraz ronda przy pl. Konstytucji 3 Maja, gdzie przecinają się główne trasy komunikacyjne miasta: Aleja Jana Pawła II, ul. Zielonogórska, Żabikowska oraz Stanisława Moniuszki. Obszar ten jest obciążony dużym natężeniem ruchu samochodowego i skupiskiem zwartej zabudowy mieszkaniowo-usługowej.

Coroczna ocena jakości powietrza w województwie lubuskim wykazała (w 2013r.) występowanie przekroczeń wartości normatywnych w Żarach w zakresie średniodobowego stężenia pyłu zawieszonego PM10, wartości docelowej stężenia średniorocznego benzo(a)pirenu i arsenu w pyle zawieszonym PM10. Głównymi przyczynami wysokich stężeń pyłu zawieszonego PM10 jest emisja niska oraz ruch pojazdów.

Wyniki pomiarów zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 w strefie lubuskiej, w latach 2006-2009 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 22. Wyniki pomiarów stężeń pyłu zawieszonego PM10, na terenie strefy lubuskiej.

Wyniki pomiarów	Pył zawieszony PM10					
	2006	2007	2008	2009	2010	
Stacja pomiarowa Żary ul. Podchorążych						
Stężenie średnioroczne		26,40	22,48	20,95	15,74	24,70
Minimalne stężenie 24-godz.	[µg/m ³]	2,9	12,9	6,9	0,20	1,00
Maksymalne stężenie 24-godz.		162,24	38,7	91,29	97,90	189,00
Ilość przekroczeń stężeń 24-godz.		20	0	7,00	21,00	28,00
Stacja pomiarowa Żagań ul. Przyjaciół Żołnierza						
Stężenie średnioroczne		-	-	-	26,83	-
Minimalne stężenie 24-godz.	[µg/m ³]	-	-	-	3,88	-
Maksymalne stężenie 24-godz.		-	-	-	113,50	-
Ilość przekroczeń stężeń 24-godz.		-	-	-	32,00	-

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy lubuskiej, 2014r. Atmoterm S.A.

Dopuszczalne stężenia pyłu zawieszonego PM10: roczne – 40 µg/m³, 24-godzinne – 50 µg/m³.

Najwyższe stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM10 nie przekraczają wartości dopuszczalnej 40 µg/m³, jednak w ciągu roku występują wielokrotne przekroczenia stężenia 24-godzinne. Wartości stężeń średniorocznych w analizowanych latach wynosiły od 32% do 67% wartości dopuszczalnej. Najniższe wartości stężeń pyłu PM10 w analizowanym okresie występowały w sezonie letnim, najwyższe natomiast w okresie grzewczym. Średnia wartość analizowanych stężeń z sezonu grzewczego jest 10-35% wyższa od średniej z okresu letniego.

Z badań epidemiologicznych wynika, iż wzrost stężenia zanieczyszczeń pyłowych PM10 o 10 µg/m³ powoduje kilkuprocentowy wzrost zachorowań na choroby górnych dróg układu oddechowego, w tym astmy.

Przekroczenia kadmu w pyłe zawieszonym PM10 stanowi główny problem w sferze ochrony powietrza w Żarach ze względu na ochronę zdrowia. W 2007 roku poziom kadmu w powietrzu wyniósł 8,7 [ng/m³] w ciągu całego roku kalendarzowego, a dopuszczalny poziom dla tego okresu wynosi 5 [ng/m³]. Wielkość emisji kadmu w wg źródeł jego emisji przedstawia poniższa tabela.

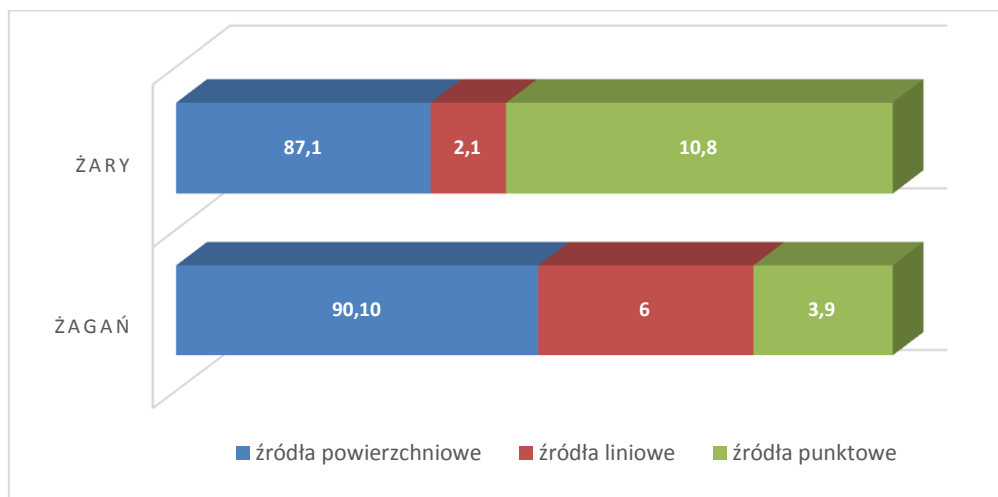
Tabela 23. Wielkość emisji kadmu na obszarze powiatu żarskiego.

Wyszczególnienie	jednostka	Powiat żarski
Emisja ze źródeł punktowych (kotły, piece)	[kg/rok]	11,468
Emisja ze źródeł powierzchniowych (obszary będące źródłami tzw. niskiej emisji, w tym drogi lokalne)	[kg/rok]	19,0 m. Żary 9,2
Emisja ze źródeł liniowych (drogi główne)	[kg/rok]	0,224
Suma zanieczyszczeń		

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy żarsko-żagańskiej, 2014r. Atmoterm S.A.

Kadm jest pierwiastkiem niezwykle toksycznym (wielokrotnie bardziej niż arsen). Uszkadza nerki - niszczy kłębuszki i kanaliki nerkowe, powoduje anemię, choroby kostne (osteoporozę), zaburzenia powonienia, białkomocz. Głównym źródłem zanieczyszczania gleby kadmem są wysypiska śmieci, stosowanie szlamu ściekowego i nawozów fosforowych. Osadzanie się w glebie związków kadmu z powietrza ma istotne znaczenie w bezpośredniej bliskości hut i miejsc o dużym nasileniu ruchu drogowego. W tych obszarach koncentracja kadmu na powierzchni gleby może być dwukrotnie większa niż w jej głębi.

Wykres 3. Udział kadmu w zanieczyszczeniach powietrza wg źródeł ich powstania.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy żarsko-żagańskiej, 2014r. Atmoterm S.A.

Uzyskane wyniki pomiarów stężeń zanieczyszczeń wskazują, że na poziom stężeń kadmu w obszarze największy wpływ mają źródła punktowe. W Żarach wynoszą one 87,1%.

Skutki zanieczyszczeń powietrza

Jakość powietrza ma ogromne znaczenie dla całego środowiska naturalnego, szczególnie na stan zdrowia i zachowania długości życia ludzi. Badania dowodzą o zwiększonej chorobowości i skrócenia spodziewanej długości życia ludzi w miejscach, gdzie zanieczyszczenie powietrza jest najbardziej nasilone. Do najbardziej toksycznych dla zdrowia człowieka i środowiska naturalnego należą: pył zawieszony oraz ozon. Toksyny te zawierają znaczną liczbę niebezpiecznych związków chemicznych, które wraz z powietrzem są wdychane przez człowieka, zwierzęta i rośliny. Obliczono, iż człowiek wdycha około 16 kg powietrza dziennie, co przewyższa ilość wypijanej wody i zjedanego pokarmu. W wyniku tego zanieczyszczenia aktywne chemicznie, szczególnie w miejscach gdzie występują znaczne przekroczenia zanieczyszczeń w powietrzu, mogą wywoływać bardzo negatywne skutki w organizmie, nawet w małych stężeniach. Do najczęstszych skutków zdrowotnych ludzi wywołanych zanieczyszczeniami powietrza należą: choroby układu oddechowego (zapalenia płuc, oskrzeli, nowotwory płuc, astmy), choroby układu krążenia, choroby układu rozrodczego, niska waga urodzeniowa i słaba odporność dzieci, chroniczne choroby układu krwionośnego.

Część schorzeń wywołanych przez zanieczyszczenia powietrza nie dają od razu typowych objawów i dopiero wieloletnia akumulacja w organizmie powoduje groźne dla człowieka powikłania zdrowotne. Należy do nich np. kadm – pierwiastek, który po kilku latach obciążenia wywołuje uszkodzenie nerek, uszkodzenie wątroby, uszkodzenie jelit, niedokrwistość, chorobę nadciśnieniową, zmiany w układzie krążenia, odwapnienia kości, czy też powikłania ciąży.

Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) szkodliwe oddziaływanie na zdrowie ludzkie ma przede wszystkim pyłowe zanieczyszczenie powietrza, którego źródłem jest często paliwo spalane w silnikach, fabrykach oraz pył drogowy. Na podstawie przeprowadzonych badań oszacowano, że zanieczyszczone powietrze jest powodem średnio (w świecie):

- 1,4% z całkowitej liczby zgonów,
- 0,5% z przypadków całkowitego inwalidztwa,
- 2% chorób serca.

Epidemiologiczne badania długoterminowego narażenia na drobne cząstki pyłu wykazały, że śmiertelne efekty występowały głównie wśród osób w wieku 60 lat i starszych. 81% zgonów w tej grupie wiekowej wystąpiło z powodu zewnętrznego zanieczyszczenia powietrza. Natomiast u dzieci poniżej 5 roku życia śmiertelność z w/w powodu wyniosła 3%. wszystkich odnotowanych zgonów.

Dane liczbowe śmiertelności z powodu zanieczyszczenia powietrza podaje Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Wg tej organizacji, z powodu zanieczyszczenia powietrza rocznie umiera ponad 3,5 mln osób na świecie, w tym ok. 45 tys. osób w Polsce.

Wpływ zanieczyszczeń na środowisko naturalne objawia się zahamowaniem wzrostu drzew i roślin, wymieraniem gatunków roślin i zwierząt, zaburzeniami w przebiegu procesu fotosyntezy, postępującym skażeniem wód i gleb, zmianami klimatycznymi i krajobrazowymi. Rośliny stają się częściowo nośnikami zanieczyszczeń, w związku z czym część z nich zostaje zjedzona przez człowieka czy zwierzęta, tym samym powodującym zatrucie organizmu niebezpiecznymi związkami chemicznymi.

Podsumowanie

W obszarze bezpośredniego zainteresowania samorządów jest ograniczanie emisji poprzez działania związane ze zmniejszaniem zużycia energii i eliminacji małych źródeł zanieczyszczeń w ramach kompleksowej termomodernizacji obiektów publicznych i wspierania realizacji programów termomodernizacji budynków mieszkalnych. Oczekiwane są działania w zakresie propagowania i tworzenia warunków dla funkcjonowania transportu nisko- i bezemisyjnego.

Rozwiązaniem problemów niskiej emisji jest gazyfikacja Gminy, sukcesywne zastępowanie kotłowni oraz pieców węglowych kotłami na gaz ziemny lub instalacjami opartymi na OZE, a także ciepłem systemowym. Zastąpienie obecnie wykorzystywanych paliw stałych w piecach oraz starych wysokoemisyjnych kotłach wpłynie na znaczące ograniczenie emisji zanieczyszczeń, zwłaszcza siarki i pyłów. Jest to bardzo ważne szczególnie w centrum miasta, gdzie występuje największe zagęszczenie zabudowy mieszkaniowej, głównie starych kamienic, w których dominują źródła ciepła oparte na paliwach stałych, piece węglowe, kotły na paliwa stałe i lokalne kotłownie. W związku z tym należy skupić się na inwestycjach (termomodernizacja, wymiana przestarzałych źródeł ciepła) głównie w centrum miasta.

Jednym z zamierzeń jest budowa nowoczesnej sieci dróg rowerowych o dominującej funkcji transportowej. Kolejnymi ważnymi kierunkami będą: porządkowanie systemu komunikacji publicznej poprzez koordynację rozkładów jazdy, wdrażanie nowoczesnych systemów zarządzania transportem i informowania pasażerów, poprawę jakości infrastruktury obsługi pasażerów poprzez tworzenie węzłów przesiadkowych, budowę nowoczesnych wiat i peronów autobusowych.

Niska emisja jest jednym z ważniejszych problemów i barierą rozwojową miasta. Część źródeł emisji nie jest zależna od działań samorządów. Dotyczy to przede wszystkim dużych, jednostkowych źródeł emisji, takich jak zakłady przemysłowe i przemysłowi producenci energii cieplnej. W Żarach przygotowany został Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, który jest odpowiednim dokumentem, zarówno do znacznie bardziej szczegółowej prezentacji problemów, jak i wskazania dróg postępowania w celu eliminacji zagrożeń. Działania programowane w PGN powinny być ważnym elementem polityki rozwojowej miasta.

II.6. Efektywność energetyczna

Zgodnie z ustawą z dnia 15 kwietnia 2011 r. (Dz. U. nr 94, poz. 551 z późn.zm) o efektywności energetycznej, **efektywność energetyczna** oznacza stosunek uzyskanej wielkości efektu użytkowego danego obiektu, urządzenia technicznego lub instalacji, w typowych warunkach ich użytkowania lub eksploatacji, do ilości zużycia energii przez ten obiekt, urządzenie techniczne lub instalację, niezbędnej do uzyskania tego efektu.

Do przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej, wg w/w ustawy, należą:

- izolacja instalacji przemysłowych,
- przebudowa lub remont budynków,
- modernizacja urządzeń przeznaczonych do użytku domowego, oświetlenia, urządzeń potrzeb własnych, urządzeń i instalacji wykorzystywanych w procesach przemysłowych, lokalnych sieci ciepłowniczych i lokalnych źródeł ciepła,
- odzysk energii w procesach przemysłowych,
- ograniczenie przepływów mocy biernej, strat sieciowych w ciągach liniowych, strat w transformatorach,
- stosowanie do ogrzewania lub chłodzenia obiektów energii wytwarzanej we własnych lub przyłączonych do sieci odnawialnych źródłach energii.

W zakresie efektywności energetycznej opracowano w 2014 roku dokument pn. „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020”, którego autorem jest Pomorska Grupa Konsultingowa z Bydgoszczy.

Plan gospodarki niskoemisyjnej (PGN) to strategiczny dokument dla Gminy, mający wpływ na lokalną gospodarkę ekologiczną i energetyczną. PGN zawiera informacje o ilości wprowadzanych do powietrza pyłów i gazów cieplarnianych na terenie Gminy, podając jednocześnie propozycje konkretnych i efektywnych działań ograniczających te ilości. Opracowanie zawiera analizę zakresu możliwych do realizacji przedsięwzięć, które przyczynią się do zmiany struktury używanych nośników energetycznych oraz zmniejszenia zużycia energii. Efektem tego będzie stopniowe obniżanie emisji gazów cieplarnianych (CO₂) na terenie Gminy Żary o statusie miejskim.

Realizacja zadań wpisanych w PGN pozwala na osiągnięcie celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, tj.:

1. redukcja emisji gazów cieplarnianych o przynajmniej 20% w stosunku do poziomu z roku 1990 lub innego, możliwego do inwentaryzacji,
2. zwiększenie udziału zużycia energii z odnawialnych źródeł do 20% w ogólnym zużyciu energii (w przypadku Polski 15%),
3. redukcję zużycia energii pierwotnej o 20% w stosunku do prognoz na 2020 rok czyli podniesienie efektywności energetycznej.

Wśród kierunków zadań wskazanych do realizacji w ramach PGN znajdują się:

- likwidacja ogrzewania węglowego w budynkach użyteczności publicznej należących do mienia wojewódzkiego, starostw, gmin,
- termomodernizacja mieszkań komunalnych i socjalnych oraz wymiana źródeł ciepła w tych obiektach,
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,
- obniżenie emisji z indywidualnych systemów grzewczych poprzez realizację systemu zachęt do ich likwidacji lub wymiany na niskoemisyjne, w szczególności na obszarach przekroczeń standardów imisyjnych,
- stworzenie bazy służącej do zarządzania źródłami niskiej emisji na terenie gmin,
- rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczych zapewniająca podłączenie nowych użytkowników,
- utrzymanie dróg w sposób ograniczający wtórną emisję zanieczyszczeń poprzez sprzętanie wyznaczonych odcinków dróg z zanieczyszczeń, remonty i poprawę stanu nawierzchni drogi,
- sieć główna ścieżek rowerowych niezbędna do dojazdu do pracy, zakupy, szkół, strefami przemysłowymi, dużymi zakładami, centrami handlowymi, centrum miasta,
- budowa ścieżek rowerowych stanowiących dojazd do miasta wzdłuż ulic: Piastowskiej, Serbskiej, Moniuszki, Okrzei, Zgorzeleckiej, Zielonogórskiej oraz budowa ścieżki Żary – Żagań.
- poprawa funkcjonowania systemu transportu publicznego poprzez zakup niskoemisyjnego taboru komunikacji miejskiej, poprawa informacji pasażerskiej, stworzenie miejsc przesiadkowych, miejsc parkingowych dla rowerów przy węzłach, nowych przystanków komunikacji miejskiej i kolejowej,
- ograniczenie ruchu kołowego w centrum miasta.

Podsumowanie

Właściwym dokumentem, który jest programem rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim w zakresie efektywności energetycznej jest opracowany w 2014 roku dokument pn. „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020”. Z uwagi na aktualność przeprowadzonych diagnoz i analiz stanu istniejącego, jak również określenia konkretnych działań i celów programu, nie ma uzasadnienia przeprowadzenie w niniejszym Programie Rozwoju Gminy tych samych działań.

II.7. Usługi publiczne o charakterze społecznym

EDUKACJA

Na terenie miasta Żary w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowały 22 placówki edukacyjne. Naukę w nich pobierało ponad 6 tys. dzieci z obszaru miasta Żary oraz gminy wiejskiej Żary. Rozmieszczenie i liczba dostępnych placówek w pełni zaspakaja potrzeby edukacyjne mieszkańców strefy.

W Żarach funkcjonuje również Ośrodek dla Dzieci z Wadami Słuchu i Mowy, który kształci dzieci na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i ponadgimnazjalnym.

Dane nt. placówek edukacyjnych zlokalizowanych na obszarze miasta Żary przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Placówki edukacyjne na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Rodzaj placówki	2013/2014			2014/2015		
	liczba placówek	liczba dzieci	liczba dzieci dojeżdżających	liczba placówek	liczba dzieci	liczba dzieci dojeżdżających
Szkoły podstawowe	8	2.302	102	8	2.392	132
- w tym niepubliczne	2	305	110	2	332	132
Gimnazjum	6	1.272	95	6	1.315	99
- w tym niepubliczne	2	411	b.d.	2	86	53
Szkoły ponadgimnazjalne	8	2.682	1.474	8	2.438	1.362
- w tym niepubliczne	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: Urząd Miasta Żary, dane za rok szkolny 2014/2015, GUS 31.12.2013r.

Do placówek edukacyjnych zlokalizowanych w mieście Żary dojeżdżają głównie dzieci z obszarów podmiejskich, tj. z obszaru gminy wiejskiej Żary. Obecnie liczba dzieci dojeżdżających nie przekracza 26 % ogółu uczniów uczęszczających do miejskich placówek edukacyjnych.

Wyniki sprawdzianów klas VI szkoły podstawowej

Od 2002 roku przeprowadza się powszechny sprawdzian dla uczniów kończących VI klasę szkoły podstawowej, na mocy art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572, ze zm.). Przystąpienie do sprawdzianu jest warunkiem ukończenia szkoły podstawowej, ale nie określa się minimalnego wyniku, jaki uczeń powinien uzyskać (nie ma progu zdawalności). Sprawdzian obejmuje wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do trzech kluczowych przedmiotów nauczanych na dwóch pierwszych etapach edukacyjnych, tj. języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego (od 2015r.).

Do sprawdzianu w 2014 roku przystąpiło w całym kraju 346.576 uczniów. Średni wynik krajowy sprawdzianu wyniósł 25,82 pkt. I jest to najlepszy wynik od kilku lat. Średni wynik sprawdzianu w województwie lubuskim wyniósł 25,53 pkt.

W 2015 roku do sprawdzianu przystąpiło 344.749 uczniów. Wynik procentowy to odsetek punktów, które uczeń uzyskał za zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z danego przedmiotu. W miastach do 20 tys. mieszkańców średni wynik sprawdzianu wyniósł 65%, natomiast w miastach powyżej 1000 tys. 71%.

Tabela 25. Wyniki sprawdzianów klas VI w placówkach w Gminie Żary o statusie miejskim.

Szkoła	2012/2013 pkt.	2013/2014 pkt.	ZMIANA 2013/2014 pkt.	2013/2014 %	2014/2015 %	ZMIANA 2014-2015 pkt. %
Miasto Żary				max 40 pkt.	max 81 pkt.	
1. Szkoła Podstawowa nr 1	24,34	28,65	+4,31	71,62 %	66,46 %	-5,16
2. Szkoła Podstawowa nr 2	23,52	23,52	0,00	58,80 %	59,25 %	0,45
3. Szkoła Podstawowa nr 3	22,98	23,03	+0,05	57,57 %	56,38 %	-1,19
4. Szkoła Podstawowa nr 5	23,30	24,88	+1,58	62,20 %	65,94 %	3,74
5. Szkoła Podstawowa nr 8	23,12	28,01	+4,89	70,02 %	69,79 %	-0,23
6. Szkoła Podstawowa nr 10	24,23	22,74	-1,49	56,85 %	58,32 %	1,47
Katolicka Szkoła Podstawowa	32,18	32,17	-0,01	80,42 %	88,27 %	7,85
Społeczna Szkoła Podstawowa	33,43	32,00	-1,43	80,00 %	84,84 %	4,84
Średnia dla szkół (bez szkół niepublicznych)	23,58	25,13	+1,55	62,82 %	68,41 %	5,59
Powiat Żarski	24,36	26,16	+1,8	65,40 %	65,19 %	-0,21
Okręg OKE Poznań	23,37	25,16	+1,79	62,90 %	64,94 %	2,04
Województwo Lubuskie	23,98	25,53	+1,55	63,82 %	64,60 %	0,78
Kraj	24,03	25,82	+1,79	64,55 %	67,00 %	2,45

Źródło: Urząd Miasta Żary, OKE Poznań, 2014r., 2015r.

Legenda: 0 do 16 punktów - wynik niski; 17 do 29 punktów - wynik średni; 30 do 40 punktów - wynik wysoki.
Od 2015 r. punktacja %.

Najlepsze wyniki w nauce na poziomie szkoły podstawowej osiągane są w szkołach niepublicznych. Są one znacznie wyższe niż w placówkach publicznych. Jednak, do oceny średniej szkół z badanego obszaru nie wzięto ich pod uwagę, gdyż są one niemiernodajne dla badanego obszaru. W obu niepublicznych placówkach pobierane jest czesne, a rekrutacja prowadzona w drodze konkursowej. Wyniki uczniów z tych szkół są wysokie, ale grupa dzieci objęta badaniem jest zbyt mała i ze względu na sposób naboru nie reprezentatywna dla badanego obszaru.

Najśłabsze wyniki w nauce zanotowano w szkołach podstawowych nr 2, nr 3 i nr 10. Od kilku lat poziom nauki w tych placówkach nie poprawił się znacząco, co oznacza konieczność podjęcia konkretnych działań podnoszących jakość nauki w tych szkołach. Niskie wyniki nauki w wymienionych szkołach wymagają przeprowadzenia wnikliwej oceny sytuacji przez zewnętrznych specjalistów, a następnie na jej podstawie opracowanie programu poprawy efektywności nauczania w szkołach podstawowych.

Wyniki egzaminów gimnazjalnych

Egzamin gimnazjalny jest obowiązkowym egzaminem skierowanym dla uczniów klas III gimnazjów całej Polski, podczas którego sprawdzane są umiejętności i wiadomości opanowane podczas trzyletniej nauki w gimnazjum. Do egzaminu gimnazjalnego w kwietniu 2014r. w całej Polsce przystąpiło prawie 372 tys. uczniów III klasy gimnazjum. Jak podaje Centralna Komisja Egzaminacyjna wyniki z egzaminu gimnazjalnego wypadły nieco lepiej niż w roku 2013, szczególnie z nauk humanistycznych. Od 2015 roku punktacja odbywa się wg skali procentowej.

Tabela 26. Wyniki nauki w gimnazjach zlokalizowanych na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Szkoła	Średnie wyniki procentowe szkół											
	J. polski %		J. ang. podstaw. %		J. niem. podstaw. %		Matematyka %		Historia, WOS %		Przyrodnicze %	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Miasto Żary												
Gimnazjum nr 1	63,95	58,77	59,84	72,86	56,82	61,88	45,84	45,79	62,75	64,54	49,95	48,73
Gimnazjum nr 2	60,93	58,02	72,74	70,37	50,52	48,57	46,30	42,52	54,62	59,27	44,74	48,70
Gimnazjum nr 3	66,70	59,59	67,56	66,86	66,75	58,73	45,07	44,51	57,62	61,47	50,36	46,01
Gimnazjum nr 4	60,23	54,46	72,18	77,25	44,62	44,70	48,20	44,46	55,20	59,19	46,00	46,69
Katolickie Gimnazjum	79,81	80,87	91,50	92,94	76,71	91,11	69,81	76,16	75,23	83,91	65,42	72,87
Spółeczne Gimnazjum	80,57	78,04	94,16	90,30	88,50	91,75	74,81	73,09	74,74	77,92	71,78	74,17
Średnia dla szkół z miasta Żary	62,59	60,23	72,74	70,48	51,85	60,91	47,28	48,21	57,54	63,36	50,15	51,38
Okręg OKE Poznań	65,25	58,85	65,10	65,12	53,05	55,81	45,86	46,32	57,59	62,36	50,63	48,70
Powiat żarski	62,42	59,02	63,74	63,93	53,62	59,06	45,06	45,79	57,31	61,87	49,63	48,92
Województwo Lubuskie	65,23	59,28	65,06	64,88	53,92	57,12	45,64	45,84	57,22	62,02	50,32	48,07
Kraj	68,00	62,00	67,00	67,00	54,00	57,00	47,00	48,00	59,00	64,00	52,00	50,00

Źródło: Urząd Miasta Żary, OKE Poznań, 2014r., 2015r. Od 2015 r. punktacja %.

Do oceny średniej szkół gimnazjalnych z badanego obszaru nie wzięto pod uwagę wyników gimnazjum katolickiego oraz społecznego.

Najlepsze wyniki nauki odnotowano w placówkach niepublicznych, które znacznie przewyższają średnie określone dla okręgu, województwa czy kraju. Placówki niepubliczne ze względu na odpłatny charakter nauki oraz małą liczbę uczniów mogą zapewnić lepsze warunki nauki.

Poziom nauki w gimnazjach publicznych jest na zbliżonym poziomie. Najgorsze wyniki uczniowie otrzymują z matematyki i nauk przyrodniczych, co wskazuje na konieczność zapewnienia dodatkowych zajęć poszerzających wiedzę z nauk ścisłych. Duże lepsze wyniki uczniowie osiągnęli z języka angielskiego.

Publiczne szkoły podstawowe i gimnazja osiągają gorsze wyniki w nauczaniu niż średnie w województwie lubuskim i średnie ogólnokrajowe. Statystki dla miasta Żary są podnoszone przez dwie niewielkie szkoły społeczne, których uczniowie w testach osiągają wynik o 15 – 20 punktów procentowych wyższe od najlepszych szkół publicznych. W porównaniach posługujemy się tylko wynikami testów szkół publicznych. Wyniki kształcenia dodatkowo wskazują na istotne różnice pomiędzy poszczególnymi szkołami. Wyniki średnie odbiegają od wskaźników dla całego województwa i pokazują, że w odniesieniu do wskaźników krajowych jest wyraźny dystans. Z informacji uzyskanych od dyrektorów i nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych wynika, że brak wystarczającego wsparcia i diagnozy indywidualnych predyspozycji i potrzeb na etapie gimnazjum powoduje podejmowanie u młodych ludzi błędnych decyzji w zakresie swojej przyszłości zawodowej.

Dodatkowo brak wystarczającej liczby godzin zajęć matematycznych, przyrodniczych i językowych, a także ich niska jakość nauczania (duże grupy zajęciowe, brak podziału na poziom wiedzy oraz brak nowoczesnych narzędzi do atrakcyjnego nauczania) powoduje, że potencjał gimnazjalistów nie jest w pełni wykorzystany. Brakuje wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego dla gimnazjalistów.

Zdefiniowane grupy zawodów deficytowych na tym obszarze wskazują na potrzebę udzielenia wsparcia grupie uczniów już na etapie kształcenia w gimnazjum, w zakresie słusznego i skutecznego podjęcia decyzji w swojej karierze zawodowej.

Diagnoza potrzeb w zakresie stanu infrastruktury edukacyjnej oraz jakości wyposażenia poszczególnych jednostek w odniesieniu do wymagań resortowych, a także w kontekście wyrównywania szans naszych dzieci i młodzieży w stosunku do rówieśników z Unii Europejskiej, wykazała, że większa część budynków szkolnych wymaga pilnej interwencji. Dotyczy to w szczególności wykonania działań termomodernizacyjnych, budowy lub modernizacji placów zabaw dla najmłodszych oraz utworzenia dodatkowych pracowni komputerowych.

Traktując edukację jako jeden z najważniejszych motorów wspierających rozwój potrzebna jest realizacja programów, które będą wspomagać placówki oświatowe w zakresie konkretnie zdiagnozowanych potrzeb konkretnego środowiska. Ze względu na to, że nie tylko pomiędzy placówkami, ale nawet w obrębie jednej szkoły widoczne są różnice w poziomie wyników poszczególnych przedmiotów, interwencja powinna być indywidualizowana do potrzeb konkretnych szkół. Konieczne jest również dalsze wzbogacanie bazy dydaktycznej placówek oświatowych, poprzez doposażenie obiektów w sprzęt komputerowy, który ze względu na postęp technologiczny starzeje się bardzo szybko oraz tworzenie pracowni specjalistycznych kształcących w dziedzinach m.in.: ekologii. Należy rozważyć wykorzystanie sytuacji rynkowej wyższych uczelni, które z powodu małej liczby studentów, szczególnie na kierunkach matematycznych i przyrodniczych, chętniej podejmują współpracę ze szkołami. Najbliższe zaplecze stanowi Uniwersytet Zielonogórski.

Wyniki egzaminów maturalnych

W 2014 roku do egzaminu maturalnego w całej Polsce przystąpiło łącznie 293.974 osób, z czego maturę zdało tylko 71%. W województwie lubuskim wynik maturalny nie był wiele lepszy, bo wyniósł 74%. Oznacza to, że co czwarty absolwent szkoły ponadgimnazjalnej nie zdał matury. W porównaniu z rokiem 2013, wynik w województwie lubuskim jest o wiele słabszy, bo w 2013 roku zdawalność matury wyniosła 83,15 %.

Tabela 27. Zdawalność egzaminów maturalnych wg wybranych typów szkół.

Zdawalność egzaminów maturalnych	Miasto Żary	Powiat żarski	Województwo Lubuskie	Kraj
Szkoły ponadgimnazjalne zawodowe	69,0%	72,6%	82,6%	77,4%
Liceum Ogólnokształcące	87,3%	89,5%	92,2%	91,1%

Źródło: GUS na dzień 31.12.2014.

Największa zdawalność (80%) jest wśród uczniów liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych. Najslabiej wypadają technika uzupełniające.

Miesięcznik „Perspektywy w 2014r.” już po raz szesnasty opublikował Ranking Szkół Ponadgimnazjalnych. Na pierwszym miejscu wśród liceów znalazło się Społeczne Liceum Ogólnokształcące w Żarach. Trzecie miejsce zajęło Katolickie LO im. Jana Pawła II w Żarach. W rankingu techników na trzecim miejscu znalazło się Technikum nr 3 w ZS Ekonomicznych w Żarach.

Edukację na poziomie wyższym w mieście Żary oferuje jedyna zlokalizowana tu uczelnia: **Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Jana Benedykta Solfy z siedzibą w Żarach**. Uczelnia w 2004 r., na mocy decyzji MENiS została wpisana do rejestru uczelni niepublicznych i związku uczelni niepublicznych pod numerem 289. Uczelnia kształci na dwóch kierunkach i poziomach studiów:

- Studia pierwszego stopnia (licencjackie) :

Kierunek Pedagogika, w specjalnościach: Resocjalizacja, Wychowanie przedszkolne i nauczanie początkowe, Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, Doradztwo zawodowe;

Kierunek Bezpieczeństwo Narodowe, w specjalnościach: Bezpieczeństwo publiczne, Zarządzanie kryzysowe, Zarządzanie bezpieczeństwem energetycznym;

- Studia drugiego stopnia (magisterskie) :

Kierunek Pedagogika, w specjalnościach: Resocjalizacja, Wychowanie przedszkolne i nauczanie początkowe, Wychowanie przedszkolne i nauczanie początkowe z opieką i nauczaniem domowym, Poradnictwo zawodowe, Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, Terapia pedagogiczna z tutoringiem, Gerontologia i opieka senioralna, Edukacja dla bezpieczeństwa;

Ponadto uczelnia prowadzi kształcenie na studiach podyplomowych na ponad 20 kierunkach.

Uczelnia realizuje inicjatywy na rzecz środowiska lokalnego. Jest liderem Partnerstwa lokalnego, a także członkiem Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Zachodniej Izby Przemysłowo-Handlowej. Prowadzi działalność doradczą oraz szkoleniową m.in. w zakresie pozyskiwania funduszy, coachingu, ekonomii społecznej, doradztwa personalnego. Posiada doświadczenie przy realizacji projektów w współpracy z sektorem: biznesu, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych.

W ŁWSH funkcjonuje Akademickie Biuro Karier, którego zadaniem jest działalność na rzecz aktywizacji zawodowej studentów i absolwentów szkoły, a także Studenckie Koło Naukowe „Łużyk”. Uczelnia posiada własne wydawnictwo naukowe, w którym wydano wiele publikacji naukowych i podręczników, w tym własny rocznik - „Łużyckie Zeszyty Naukowe”.

Żarska uczelnia wiele uwagi poświęca utrzymywaniu bliskich związków z jej otoczeniem społecznym. Bardzo dobrze układają się jej relacje z władzami samorządu terytorialnego Miasta Żary i Powiatu Żarskiego. Uczelnia współpracuje blisko z wieloma instytucjami, organizacjami, w tym z różnymi podmiotami społecznymi i oświatowymi bliższego środowiska i szerszego regionu. Udziela m.in. wsparcia naukowego Uniwersytetowi Trzeciego Wieku w Żarach, w Szprotawie i Żaganiu. Szkoła jest organizatorem lub współorganizatorem licznych konferencji i spotkań naukowych.

Uczelnia posiada bogate doświadczenie w pozyskiwaniu funduszy unijnych. ŁWSH do chwili obecnej zrealizowało 9 projektów, w tym 2 projekty są w trakcie realizacji.

Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna od marca 2014 prowadzi również niepubliczny Żłobek Radosny Szkrab zapewniający opiekę dla 29 dzieci w wieku od 20 tygodnia do 3 roku życia.

Poza tym, na obszarze miasta Żary nie znajduje się inna licząca się szkoła wyższa, więc maturzyści wybierają za cel swojej dalszej edukacji inne większe ośrodki. Skutkuje to znaczącym odpływem młodych osób z miasta Żary, którzy często nie wracają do rodzinnego miasta po ukończeniu edukacji. Potencjał intelektualny młodych mieszkańców Żar zostaje wykorzystany w innych miastach, w których znajdują lepsze warunki pracy.

Podsumowanie /edukacja/

Poziom edukacji w szkołach żarskich jest zróżnicowany. Dwie placówki niepubliczne wyróżniają się wynikami testów i egzaminów na wszystkich poziomach edukacyjnych. Szkoły publiczne osiągają z matematyki i przedmiotów przyrodniczych wyniki gorsze od średniej wojewódzkiej. Zidentyfikowane problemy to:

- Niewystarczający poziom wyników na egzaminie gimnazjalnym, szczególnie w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i językowych;
- Niewystarczająca koordynacja między jednostkami w zakresie organizowania wsparcia dla dzieci z deficytami;
- Brak pogłębionej diagnozy potrzeb edukacyjnych i możliwości szkół w rozwijaniu uzdolnień i umiejętności uczniów;
- Niewystarczający poziom wyposażenia bazy dydaktycznej;
- Błędne podejmowanie decyzji przez gimnazjalistów w sprawie wyboru szkoły ponadgimnazjalnej, skutkujący późniejszym brakiem oferty pracy - brak doradców zawodowych w gimnazjach.

Standard usług w zakresie edukacji jest jednym z ważnych elementów wpływających na ocenę komfortu życia mieszkańców.

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE I OPIEKA NAD DZIEĆMI NAJMŁODSZYMI

Na terenie miasta Żary w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowało 11 placówek wychowania przedszkolnego oraz 5 żłobków.

Tabela 28. Placówki wychowania przedszkolnego i opieki nad najmłodszymi w Gminie Żary o statusie miejskim.

Rodzaj placówki	2013/2014				2014/2015			
	liczba placówek	Liczba miejsc	liczba dzieci	liczba dzieci dojeżdżających	liczba placówek	Liczba miejsc	liczba dzieci	liczba dzieci dojeżdżających
Żłobki	4	189	183	1	5	218	211	-.
- w tym niepubliczne	2	45	40	10	3	70	68	18
Przedszkola,	10	1283	1.381	34	11	1281	1.260	4
- w tym niepubliczne	3	156	147	b.d.	4	191	179	52

Źródło: Urząd Miasta Żary, 2014-2015r.

W Żarach funkcjonuje 5 żłobków, w tym 3 niepubliczne. Zgodnie z danymi statystycznymi GUS, liczebność miejsc w żłobkach w pełni odpowiada zapotrzebowaniu. Żłobki posiadały łącznie 218 miejsc dla dzieci do lat 3, natomiast liczba przyjętych dzieci wynosiła 211. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową wynosiła w 2014 roku 20,9% ogółu dzieci do lat 3 z obszaru miasta Żary. Należy jednak pamiętać, że część rodziców małych dzieci nie korzysta z opieki żłobków niepublicznych ze względu na wysoki koszt opieki (czesne od 450-550 zł + ok. 180 zł wyżywienie), na który nie każdy może sobie pozwolić. Powoduje to konieczność opieki nad dziećmi w domu i tym samym trudniejszy powrót rodziców (głównie mam) na rynek pracy.

Żłobki niepubliczne otrzymują dotacje z budżetu Miasta Żary, co zachęca do tworzenia nowych placówek tego rodzaju. W 2014 roku powstała kolejna placówka tego rodzaju, dzięki czemu liczba dostępnych miejsc dla dzieci wzrosła o dodatkowe 25 miejsc. Jednak wysokość opłat za opiekę dzieci w żłobkach jest zbyt dużym obciążeniem dla większości żarskich rodzin. W żłobkach publicznych rodzice ponoszą koszty jedynie wyżywienia dzieci.

W mieście Żary większość przedszkoli prowadzona jest w obiektach zabytkowych lub na obszarze zabytkowym, dlatego też planowana jest termomodernizacja tych obiektów. Połączenie przedszkola nr 1 ze Szkołą Podstawową nr 3 i utworzenie zespołu szkolno-przedszkolnego, z naciskiem na klasy i grupy integracyjne wymagają przeprowadzenia dalszych prac adaptacyjnych.

Liczebność dzieci w oddziałach przedszkolnych publicznych w mieście Żary co roku przekracza dopuszczalną wielkość przewidzianą rozporządzeniem MEN w sprawie ramowych statutów publicznych przedszkoli publicznych szkół (Dz. U. nr 61 poz. 624 ze zm.). W 5 przedszkolach przekroczono liczbę 25 dzieci na jeden oddział. Zawyżona liczba dzieci w oddziałach nie rozwiązuje jednak problemu niedoboru miejsc w przedszkolach w Żarach i wpływa na jakość świadczonych usług oświatowych. Liczba dzieci nie przyjętych do przedszkoli w 2013 roku wyniosła 222 dzieci, natomiast w 2014 roku – 129 dzieci. W 2014 roku dzięki powstaniu nowego przedszkola niepublicznego sytuacja poprawiła się.

Dodatkowym problemem w zakresie edukacji przedszkolnej jest niewystarczające wyposażenie placówek w pomoce edukacyjne podnoszące jakość nauki przedszkolnej, zwłaszcza dla grup najstarszych. Wśród potrzeb edukacyjnych znajdują się multimedialne programy przeznaczone do prowadzenia zajęć specjalistycznych (korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych, terapii zajęciowej). Brakuje nowych mebli, elementów placów zabaw, czyli wyposażenia, które są dość intensywnie eksploatowane przez najmłodszych.

Podsumowanie /wychowanie przedszkolne i żłobki/

Edukacja przedszkolna w Żarach była dotychczas na zdecydowanie niezadawalającym poziomie. Dopiero w roku bieżącym liczba miejsc odpowiada potrzebom mieszkańców, ale osiągnięto to poprzez uruchomienie placówki niepublicznej, co ogranicza dostępność do tych miejsc dla osób nie mogących płacić czesnego. Placówki publiczne nadal są niedoposażone i zbyt zatłoczone.

KULTURA

Rozpowszechnianiem kultury w Gminie Żary o statusie miejskim zajmują się w szczególności:

- Żarski Dom Kultury,
- Miejska Biblioteka Publiczna,
- Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. G.P. Telemanna.

Imprezy kulturalne organizowane są przez w/w jednostki we współpracy z Urzędem Miejskim w Żarach, szkołami, przedszkolami, Komendą Powiatową Policji i innymi lokalnymi podmiotami publicznymi i stowarzyszeniami, których celem jest szerzenie kultury i podniesienie jakości życia kulturalnego w mieście Żary.

Rocznie na obszarze Żar odbywa się około 200 wydarzeń kulturalnych skierowanych do mieszkańców miasta, zarówno dorosłych, jak również dzieci i młodzieży, a także przyjezdnych gości i turystów. Są to zarówno imprezy otwarte skierowane do większego grona odbiorców, jak również warsztaty i przedstawienia oferowane konkretnym grupom odbiorców. Wśród nich znajduje się 20 pozycji imprez kulturalnych, które odbywają się cyklicznie, co roku i są skierowane do większego grona odbiorców.

Poniższe zestawienie prezentuje ofertę kulturalną Żarskiego Domu Kulturalnego oraz innych klubów i świetlic funkcjonujących na obszarze miasta Żary.

Tabela 29. Działalność domów kultury, klubów i świetlic na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2012		2013		2014	
	liczba imprez	liczba uczestników	liczba imprez	liczba uczestników	liczba imprez	liczba uczestników
Imprezy ogółem	247	80.544	181	60.422	261	175.527
Seanse filmowe	5	743	8	617	2	126
Wystawy	24	13.013	17	10.274	20	6.247
Występy zespołów amatorskich	56	20.033	47	10.874	61	16.442
Występy artystyczne i zespołów zawodowych	32	25.462	20	5.049	39	48.603
Dyskoteki	7	633	3	302	5	1.381
Prelekcje, spotkania, wykłady	50	3.694	32	1.774	36	2.080
Imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne	17	2.425	5	330	4	360
Konkursy	10	3.417	9	2.562	21	2.979
Inne (warsztaty stałe i okazyjne, wyjazdy, wynajem, obsługa techniczna imprez)	46	11.435	40	28.640	73	97.309

Źródło: GUS za lata 2012-2014.

W 2014 roku zauważyć można znaczący wzrost liczby imprez zorganizowanych na obszarze miasta Żary, a także liczby uczestników tych zdarzeń kulturalnych. W stosunku do roku 2013 liczba imprez zwiększyła się o 44%, szczególnie w zakresie występów artystycznych, konkursów i spotkań z udziałem znanych i cenionych artystów i autorów prac. Wzbogacenie oferty kulturalnej miasta przyniosło znaczący wzrost zainteresowania ludności biorącej udział w imprezach miejskich. Liczba uczestników w 2014 roku wzrosła prawie 3-krotnie w stosunku do roku poprzedniego, co jest dobrym wyznacznikiem rozwoju kulturalnego miasta. Nie jest to związane z rozbudową czy modernizacją bazy instytucji kultury. Zarówno obiekt kina Luna, jak i główna siedziba Żarskiego Domu Kultury są obiektami wyeksploatowanymi i nie odpowiadają skali prowadzonej działalności kulturalnej.

Porównując działalność ŻDK z działalnością prowadzoną w mieście podobnej wielkości w województwie lubuskim, w oparciu o dane z 2013 roku, placówka żarska obsługiwała prawie trzykrotnie więcej uczestników. Świadczy to zarówno o sprawności organizacyjnej placówek miejskich, jak i o istotnym zapotrzebowaniu na te usługi wśród mieszkańców miasta.

Żarski Dom Kultury organizuje również zajęcia stałe w formie sekcji artystycznych. Działają tu sekcje:

- dla dzieci i młodzieży: plastyczne, grafiki warsztatowej, teatr tańca współczesnego, sekcja tańca towarzyskiego, tańca z akrobatyką, wokalne, poezji śpiewanej, zespoły rockowe, sekcja filmowa MIOT,
- dla dorosłych: plastyczne, teatr drewniana kurtyna – dla młodzieży i dorosłych, sekcja rękodzieła artystycznego, klub szaradzystów ABAK, sekcja brydża sportowego.

W Żarskim Domu Kultury działa również Miejska Orkiestra Dęta oraz Uniwersytet Trzeciego Wieku, który oferuje zajęcia aktywizujące intelektualnie i ruchowo osoby w wieku dojrzałym.

Miejsce organizacji imprez kulturalnych zależy od charakteru i wielkości imprezy kulturalnej. Do dyspozycji organizatorów są pomieszczenia Żarskiego Domu Kultury, Salon Wystaw Artystycznych, Sala Widowiskowa Luna oraz Filia Żarskiego Domu Kultury w Kunicach.

Miejska Biblioteka Publiczna w Żarach należy do bibliotek średniej wielkości, której działalność koncentruje się na bezpośredniej obsłudze mieszkańców miasta i przyległych miejscowości. Funkcjonuje tu wypożyczalnia ogólna przeznaczona dla czytelników od lat 15, oddział dla dzieci do 15 lat, pracownia multimedialna z bezpłatnym dostępem do Internetu dla użytkowników, dział bibliograficzno-informacyjny z czytelnią dla dorosłych oraz trzy filie biblioteczne zlokalizowane w punktach miasta charakteryzujących się dużym skupiskiem ludności. Kalendarz imprez obejmuje 30 pozycji stałych i cyklicznych działań, przy czym liczba faktycznie realizowanych w roku jest znacznie większa. Składają się na nie działania o charakterze rozrywkowym i edukacyjnym wynikające z dostępnych w danym roku projektów grantowych, przypadających na rok rocznic i wydarzeń, które wpisują się w ogólnopolski program rozwoju kultury. Działania te skierowane są zarówno do dorosłych czytelników, jak również dzieci i młodzieży. W poprzednich latach imprez tych było mniej, co oznacza wzrost skali zainteresowania tego rodzaju działaniami żarskich czytelników.

Wśród imprez MBP znajdują się między innymi różnego rodzaju wystawy, spotkania autorskie z pisarzami, dyskusyjne kluby książki, szkolenia i warsztaty, zajęcia biblioterapeutyczne oraz cykle imprez wakacyjnych i feryjnych dla dzieci.

Tabela 30. Miejska Biblioteka Publiczna w Żarach.

Wyszczególnienie	2005	2010	2013
Księgozbiór	115.091	125.135	125.248
Zbiory elektroniczne	28	100	123
Zbiory audiowizualne, w tym audiobooki	190	468	587
Zakup nowości książkowych	3.697 woluminów	2.553 woluminów	914 woluminów
Czytelnicy	7.365	5.702	5.125
Wypożyczenia – książki i czasopisma	120.585	110.095	97.387
Wypożyczenia – audiobooki	22	492	913
Komputery dla czytelników z dostępem do Internetu	3	10	24
Liczba korzystających z Internetu	1.076	3.858	6.760
Imprezy dla mieszkańców	326	369	504
Liczba mieszkańców korzystających z imprez	7.331	6.107	7.174

Źródło: Miejska Biblioteka Publiczna w Żarach, 2015r.

Z powyższych danych statystycznych wynika, że zainteresowanie czytelników wypożyczeniem tradycyjnej formy książki i czasopisma maleje. Z raportu o stanie czytelnictwa Biblioteki Narodowej z roku 2014: „Wyniki te oznaczają, że - po gwałtownym spadku, jaki odnotowano pomiędzy 2006 a 2008r. - obecnie można mówić o zatrzymaniu negatywnego trendu. Wyniki badań oczywiście nie są imponujące. Dlatego konieczna jest dalsza promocja na rzecz stałego wzrostu czytelnictwa w Polsce. Jest to strategicznym celem ogłoszonego w ubiegłym roku przez MKiDN Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2014-2020.”

Mówimy więc o zjawisku, które odnosi się do stanu czytelnictwa w całym kraju, nie tylko w żarskiej bibliotece. Naprzeciw temu wychodzi oferta biblioteki w zakresie korzystania ze współczesnych mediów oraz organizacji imprez kulturalnych dla mieszkańców miasta. Nie znaczy to, że biblioteka powinna rezygnować z programów naprawczych na rzecz wznowienia zainteresowania książką, zwłaszcza wśród czytelników najmłodszych. Czynniki warunkujące wzrost czytelnictwa to: zakup nowości, który jak wynika z danych statystycznych również z roku na rok maleje. Pozostałe to edukacja czytelnicza i promocja książki. Z rosnącego zainteresowania imprezami w bibliotece wynika, że takie działania są prowadzone, co niewątpliwie wpływa na zatrzymanie gwałtownej tendencji spadkowej oraz wzrost zainteresowania współczesną wersją książki dostępną w bibliotece-audiobookiem. Organizacja tak dużej liczby imprez kulturalnych nie tylko dla Czytelników, ale także dla mieszkańców Żar, wymaga zatrudnienia nowego pracownika-animatora kultury i instruktora z umiejętnościami i wiedzą dotyczącą wypełniania wniosków na pozyskiwanie środków zewnętrznych, które warunkują właściwy poziom działań.

Baza lokalowa Miejskiej Biblioteki Publicznej składa się w budynku przy ul. Wrocławskiej 11 oraz trzech filii bibliotecznych przy ul. Grunwaldzkiej, ul. Okrzei i ul. Moniuszki. Budynek główny biblioteki w 2014 roku został poddany ekspertyzie technicznej, która wykazała zły stan techniczny budynku oraz konieczność wykonania, w jak najkrótszym czasie, niezbędnych robót budowlanych. Stanowisko autora ekspertyzy potwierdziło się w decyzji nakazowej Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Żarach z dnia 04.03.2015r. Obecnie wykonywany jest projekt budowlano-wykonawczy. Decyzja nakazała wykonanie prac, które spowodują zniszczenie zabytkowej elewacji budynku, w związku z czym należy rozważyć wykonanie nowej elewacji budynku zlokalizowanego przy ul. Wrocławskiej oraz odświeżenia wnętrza Biblioteki.

Kolejnym problemem lokalowym biblioteki jest brak dostosowania budynku głównego do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Utrudnia to, zarówno specyfika konstrukcji budynku, jak i jego zabytkowy charakter. Obiekt publiczny, którego oferta skierowana jest do szerokiego grona odbiorców powinna umożliwiać dogodny dostęp do jego zasobów wszystkim mieszkańcom, w tym również osobom niepełnosprawnych, osobom starszym i matkom z dziećmi w wózkach, którzy mają problemy z pokonaniem schodów. Takim rozwiązaniem mogłaby być instalacja windy zewnętrznej lub wewnętrznej.

Jedyną agendą biblioteki, z której mogą korzystać osoby niepełnosprawne ruchowo jest Filia nr 3. Lokal filii spełnia wszystkie, niezbędne standardy.

Sprzęt, w który wyposażone są magazyny biblioteczne jest przestarzały. Książki i inne zbiory zgromadzone są w pomieszczeniach piwnicznych na regałach, o konstrukcji drewniano-metalowej. Obecnie obowiązująca metodyka w zakresie przechowywania zbiorów bibliotecznych zaleca przechowywanie ich na regałach metalowych. Dochodzi w tym miejscu także kwestia bezpieczeństwa pożarowego oraz ergonomiki. Idealnym rozwiązaniem byłaby instalacja systemu regałów przesuwanych w magazynach. Wymiany wymaga także wyposażenie działów bibliotecznych, które jest wysłużone i mało estetyczne.

Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. G.Ph. Telemanna.

Szkoła muzyczna jest kolejną placówką, która ma duży wpływ na życie kulturalne w Żarach. Podstawowym celem działania jest edukacja dzieci i młodzieży w zakresie gry na instrumentach: fortepian, skrzypce, altówka, wiolonczela, gitara, akordeon, flet, trąbka, saksofon i puzon. Szkoła cieszy się dużym zainteresowaniem wśród dzieci i młodzieży z powiatu żarskiego. W ciągu 30 lat istnienia szkoły w jej murach pobierało naukę około 1000 uczniów. Uczniowie szkoły biorą z sukcesami udział w regionalnych i ogólnopolskich, a nawet międzynarodowych konkursach. W szkole gra międzynarodowa orkiestra z Żar, Weisswasser, Lobau, Zittau.

PSM w Żarach jest organizatorem kilku imprez muzycznych o zasięgu ogólnopolskim czy zagranicznym. Należą do nich:

- Festiwal Telemannowski i Polsko-Niemiecki Konkurs Smyczkowy i Fletowych Zespołów Kameralnych,
- Makroregionalne Przesłuchania Centrum Edukacji Artystycznej Uczniów Klas Instrumentów Dętych Błaszanych Szkół Muzycznych I stopnia,
- Regionalny Konkurs z Kształcenia Słuchu,
- Łużyckie Spotkania Wiolonczelowe,
- Impresje kameralistyczne szkół I stopnia regionu lubuskiego,
- Polsko-Niemiecki Obóz Muzyczny dla uczniów PSM i zaprzyjaźnionej szkoły niemieckiej.

Państwowa Szkoła Muzyczna w Żarach z roku na rok coraz bardziej zaznacza swoją obecność w mieście i regionie. W przeciągu ostatnich kilku lat zorganizowała blisko 60 koncertów. Szkoła stale współpracuje z Żarskim Domem Kultury, szkołami oświatowymi, władzami miasta i powiatu oraz różnymi instytucjami, które chcą korzystać z naszej bogatej oferty propozycji koncertowych.

Obecnie szkoła dysponuje nowoczesną salą koncertową na ponad 200 miejsc i nowymi fortepianami. Organizowanych jest tutaj wiele koncertów miejskich, jak również Festiwal Telemannowski uznawany przez Ministra Kultury za jedno z najciekawszych imprez szkolnych.

Podsumowanie /kultura/

Działalność kulturalna na obszarze miasta jest urozmaicona, a liczba uczestników różnorodnych działań świadczy, że trafiają one w zapotrzebowanie społeczne. Kierując się danymi statystycznymi można powiedzieć, że dostępność działań w zakresie kultury jest w Żarach wyższa, niż w innych miastach podobnej wielkości. Zagroženiem jest wysoce nieodpowiadająca takiej skali działalności baza materialna. Utrzymanie czy rozwój tej dziedziny życia w mieście jest bardzo ściśle powiązany ze stanem infrastruktury, która w dużej części nie odpowiada tym potrzebom. Budynek kina Luna jest wyeksploatowany i zbyt mały, by pomieścić powiększającą się publiczność. Stan techniczny głównej siedziby ŻDK jest zły i dokończenie prac remontowych jest koniecznym minimum do utrzymania prowadzonej tam działalności. Utrzymywanie się wysokiego poziomu zainteresowania kulturą mieszkańców stawia problem budowy nowego obiektu dostosowanego do istniejącego popytu.

Problemy dotyczące żarską bibliotekę wpisują się w ogólnopolskie tendencje dotyczące zmiany profilu działań bibliotek. Zmienia się zapotrzebowanie na rodzaj usług świadczonych przez placówki. Znacznie zwiększa się ilość organizowanych imprez, a co za tym idzie i frekwencja. Wzrasta również zainteresowanie nowymi mediami i tę sferę działalności biblioteki należy rozwijać. Jak wynika z raportu Biblioteki Narodowej, który znajduje przełożenie na sytuację księżnicy w Żarach spadki czytelnictwa tradycyjnej książki i czasopism ulegają stabilizacji. Niewątpliwie potrzebna jest poprawa infrastruktury i doinwestowanie podstawowego czynnika wpływającego na rozwój czytelnictwa, czyli zbiorów, zwłaszcza na nowoczesnych nośnikach oraz legalnych dostępów do bibliotek z książką elektroniczną, których popularność z roku na rok rośnie.

SPORT I REKREACJA

W Żarach w 2014 roku funkcjonowało 16 klubów sportowych, w których ćwiczyło 1162 osób. 80% sportowców stanowiła młodzież szkolna. Zainteresowanie sportem wśród młodzieży w Żarach dotyczy 21% ogółu młodzieży w wieku 7-18 lat zamieszkałej w mieście. Statystykę w tym zakresie przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 31. Kluby sportowe funkcjonujące w Żarach.

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
Kluby	szt.	16
Członkowie	osoba	1035
Osoby ćwiczące	osoba	1162
- w tym młodzież do lat 18	osoba	939
Sekcje sportowe	szt.	24
Trenerzy	osoby	27

Źródło: GUS na dzień 31.12.2014.

W prowadzonej przez Instytut Sportu w Warszawie statystyce opisującej wyniki współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w 2014 roku Żary zostały sklasyfikowane na 65 miejscu w skali ogólnopolskiej (na 690 sklasyfikowanych gmin), a powiat żarski na 3 miejscu w województwie lubuskim.

Rozpowszechnianiem Sportu w Gminie Żary o statusie miejskim zajmuje się w szczególności: Miejski Ośrodek Sportu, Rekreacji i Wypoczynku. Dysponuje on następującymi obiektami sportowymi :

- Pływalnia Wodnik ul. Telemanna 1 (basen sportowy o wym. 25m x 12,5m, zjeżdżalnie o dł. 46mb, basen rekreacyjny o pow. 159,4m² z gejzerami, dyszami wodnymi i kaskadą, brodzik dla dzieci: sauna fińska, solarium, siłownia, bar, sklep sportowy);
- Zespół obiektów sportowych „SYRENA” ul. Leśna 34 (stadion, płyty piłkarskie, sala sportów walki, korty tenisowe);
- Obiekt sportowy „PROMIEŃ”, ul. Zwycięzców 38 (boisko piłkarskie z trawą naturalną, boisko piłkarskie z trawą sztuczną 90/60, sala sportowa 24/16);
- Stadion piłkarski „UNIA”, al. Wojska Polskiego 56
- Obiekty sportowe „ORLIK” (ul. Paderewskiego, ul. Zwycięzców, ul. Sikorskiego, Żary/Kunice).

Dla miłośników aktywnego wypoczynku czeka również kręgielnia, kryte lodowisko i korty tenisowe (na Osiedlu Muzyków), a także możliwość spędzenia czasu na strzelnicy czy boisku „Orlik.”

Kalendarz imprez organizowanych przez MOSRiW w Żarach i na jego obiektach sportowych zawiera takie pozycje jak: Pływackie Zawody Karnawałowe, Ferie zimowe na sportowo z MOSRiW-em, Ogólnopolski Nocny Maraton Pływacki „Otyliada 2015”, Amatorska Liga Piłki Nożnej Dorosłych, Czwartki LA, Majówki z MOSRiW-em, Sportowo-rekreacyjne pikniki dla dzieci z okazji Dnia Dziecka, XII Memoriał Ślusarskiego + Dzień Olimpijczyka, Rodzinne pikniki sportowo-rekreacyjne, Żarska Olimpiada Młodzieży, Turniej Piłkarski Coca Cola Cup 2015, Otwarte Zawody Strzeleckie, Mistrzostwa Żarskich Kół Wędkarskich, Finał Amatorskiej Ligi Piłki Nożnej Dorosłych o Puchar Burmistrza Żar, Turniej Piłki Plażowej mężczyzn i kobiet, Wakacyjne Mini Turnieje Dzikich Drużyn, Otwarte Mistrzostwa Żar w Pływaniu o Puchar Burmistrza Żar, Turniej Orlika o Puchar Premiera RP, II Patriotyczny Bieg Niepodległości, Turnieje Mikołajkowe Piłki Nożnej dla szkół podstawowych, Mikołajkowe Zawody Pływackie, Mikołajkowy Turniej Piłki Nożnej dla szkół gimnazjalnych.

W 2014 roku MOSRiW w Żarach zorganizował 19 imprez sportowo-rekreacyjnych, w których uczestniczyło ok. 2500 osób. Z usług krytej pływalni skorzystało 12.405 osób, zaś z pozostałych obiektów sportowych ok. 60.000 osób. Poza tym MOSRiW był również współorganizatorem imprez organizowanych przez inne jednostki samorządowe i kluby sportowe, w których uczestniczyło łącznie ok. 4.500 osób.

MOSRiW w Żarach udostępnia swoją bazę sportową klubom sportowym: MLKS „Agros”, KS „Promień”, Klub Piłkarski „Unia Kunice, UKS „Chromik” oraz różnym szkołom z Żar na organizację zawodów sportowo-rekreacyjnych.

Istniejąca baza sportowo-rekreacyjna MOSRiW w Żarach znajduje się w zróżnicowanym stanie technicznym i wymaga wielu nakładów remontowych i unowocześniających. Szczegóły podano w poniższym zestawieniu.

Tabela 32. Ocena stanu bazy technicznej obiektów MOSRiW w Żarach.

Obiekt	Problemy i niezbędne prace modernizacyjne	Planowane inwestycje
Pływalnia WODNIK	Stan techniczny – dostateczny. Niezbędne prace: - budynek główny – wymagana termomodernizacja obiektu, wymiana opraw oświetleniowych na ledowe (zmniejszenie kosztów zużycia energii), duże koszty dostawy ciepła (co i cw) – solary, pompy wodne, - przy naświetleniach wzdłuż antresoli odstająca faktura zewnętrzna.	-
Kompleks SYRENA	Stan techniczny – zły. Niezbędne prace: - sala Pilawa – zły stan techniczny, budynek tymczasowy, - wymiana pieca, grzejników i instalacji co w szatniach i pomieszczeniach budynku socjalnego (murowanego) wraz z ich remontem, - wymiana ogrodzenia betonowego od ul. Leśnej, - niezbędna modernizacja stadionu lekkoatletycznego - nowa bieżnia, trybuny, modernizacja boiska wielofunkcyjnego.	Plany inwestycyjne: - budowa parkingu dla przyczep campingowych z drogami wewnętrznymi, - modernizacja stadionu lekkoatletycznego, - budowa nowej sali sportowej, - wykonanie studni głębinowej do nawadniania boisk piłkarskich.
Stadion Sportowy PROMIEŃ	Stan techniczny – dostateczny. Niezbędne prace: - modernizacja wentylacji sali sportowej, - wykonanie elewacji budynku (tynk sypie się i brak ocieplenia), - wykonanie częściowe zadaszenia trybuny głównej, - remont spikerki – przebudowa.	-
Stadion Sportowy UNIA KUNICE	Stan techniczny – dostateczny. Niezbędne prace: - wymiana ogrodzenia betonowego na odcinku ok. 500m, - wykonanie nowej elewacji budynku socjalno-szatniowego, brak ocieplenia, - brak ogrzewania budynku.	Plany inwestycyjne: - podpięcie do kanalizacji sanitarnej, - wykonanie studni głębinowej do nawadniania boisk piłkarskich.
Boiska ORLIKI	Stan techniczny – dobry. Niezbędne prace: - konserwacja boisk ze sztucznej trawy: czyszczenie nawierzchni, dosypywanie granulatu (wykonywane będzie we własnym zakresie), - pomalowanie linii boisk wielofunkcyjnych, konserwacja.	-
Kompleks Sportowy OKRĄGLAK	Stan techniczny – dobry. Niezbędne prace: - doprowadzenie napięcia (nowe przyłącze niezbędne do podłączenia tablicy świetlnej, nagłośnienia na czas przeprowadzanych imprez sportowych.	Plany: - montaż spikerki na skarpie.
Sala sportowa z zapleczem ul.Zapolskiej	Stan techniczny – dostateczny. Niezbędne prace: - sala gimnastyczna – malowanie ścian, - pomieszczenia magazynowe – wymiana pokrycia dachowego z płyt azbestowo-cementowych, położenie blachodachówki – pomieszczenie przyległe do sali gimnastycznej.	-

Źródło: MOSRiW w Żarach, 2015r.

Podsumowanie /sport i rekreacja/

Usługi w zakresie sportu i rekreacji cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. We współzawodnictwie sportowym dzieci i młodzieży Żary mają długoletnie tradycje i wartościowe wyniki. Oferta zajęć sportowo-rekreacyjnych jest duża, ale warunki uprawiania rekreacji ruchowej nie są zbyt sprzyjające.

W najlepszym stanie są nowo wybudowane „Orliki”, stan pozostałej części bazy komunalnej infrastruktury sportu i rekreacji oceniana jest jako dostateczna lub zła. Ofertę uzupełniają obiekty komercyjne, mające ważny udział w tworzeniu oferty miasta.

E-USŁUGI

E-usługi to usługi świadczone drogą elektroniczną poprzez sieć telekomunikacyjną, w szczególności Internet, z wykorzystaniem technologii informatycznej. Obecnie Internet stał się medium determinującym prawie każdą sferę działalności człowieka. Wpływa na prowadzenie biznesu, załatwianie spraw urzędowych, spędzanie wolnego czasu, a nawet na kształtowanie się relacji międzyludzkich. Usługi elektroniczne w Żarach są dostępne na poziomie podstawowym – informacja.

Urząd Miejski w Żarach

Strona Urzędu Miejskiego w Żarach posiada duży i dobrze zorganizowany zasób informacji dla mieszkańców. Lista spraw, które można załatwić jest obszerna. Każdej sprawie przyporządkowano jasną instrukcję jej załatwienia oraz umieszczone zostały formularze niezbędne do złożenia w Urzędzie. Na stronie jest również zakładka „stan sprawy”, ale nie jest aktywna.

Jednostki podległe:

Miejski Ośrodek pomocy Społecznej

Strona zbudowana analogicznie jak w Urzędzie Miejskim, ale na poziomie informacyjnym funkcjonują tylko wyodrębnione usługi na stronie głównej. Natomiast zakładka w BIP „Co i jak załatwić” nie funkcjonuje.

Miejski Ośrodek Sportu, Rekreacji i Wypoczynku

Strona zawiera podstawowe informacje o usługach (rodzaje usług, cenniki). Zakładka w BIP „Co i jak załatwić” nie funkcjonuje.

Miejska Biblioteka Publiczna

Biblioteka funkcjonuje w systemie informatycznym Centrum Przetwarzania Danych Bibliotecznych PROLIB. Zbiory biblioteki miejskiej są dostępne w katalogu on-line, który pozwala na wyszukiwanie dokumentów i sprawdzanie ich dostępności. Ponadto, użytkownik może dokonać zapisu do biblioteki przez Internet. Jest to usługa dostępna dla każdego, kto ma dostęp do sieci. Zalogowany (zapisany) czytelnik może zamówić lub zarezerwować poszukiwaną książkę i przedłużyć sobie termin wypożyczenia dokumentu, (czyli zarządzać swoim kontem). System informuje go drogą mailową o terminie zwrotu oraz czy zamówiona książka jest już dostępna. Biblioteka dysponuje różnorodnymi zbiorami w tym książką mówioną, dokumentami elektronicznymi, np. encyklopedie multimedialne przeznaczonymi do wypożyczania na nośnikach elektronicznych. Nie ma możliwości wypożyczania dokumentów on-line, ponieważ to wymaga wykupienia dostępu do legalnych wypożyczalni. Digitalizacja własnych zbiorów jest procesem bardzo kosztownym ze względu na wymagania sprzętowe. Strona Internetowa oraz profil w mediach społecznościowych zawiera usługi o charakterze informacyjnym.

Zakład Gospodarki Mieszkaniowej Sp. z o.o.

Zakład na swojej stronie internetowej przedstawia najważniejsze informacje o usługach dla mieszkańców. Zakładka w BIP „Co i jak załatwić” nie funkcjonuje. Działa natomiast wyszukiwarka spraw składanych w ZGM przez mieszkańców.

Przedsiębiorstwo Komunalne PEKOM S.A. w Żarach

Spółka prezentuje podstawowe informacje o usługach dla mieszkańców na stronie internetowej. Brak usług elektronicznych.

Zakład Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Żarach

Na stronie internetowej znajdują się podstawowe informacje dla mieszkańców oraz instrukcje dotyczące komunikowania się ze spółką. Brak jest odnośników do usług elektronicznych. Jedną z form komunikacji interaktywnej z klientami jest umieszczona na stronie interaktywna ankieta dotycząca jakości usług dla mieszkańców oraz jakości wody dostarczanej przez Spółkę.

Spółka planuje wdrożenie systemu GIS obejmującego m.in. następujące e- usługi:

- Wizualizację przebiegu sieci wodociągowej i armatury,
- Prezentację potencjalnych możliwości przyłączenia do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- Prezentację kluczowych elementów armatury (hydranty p.poz. dla administracji publicznej),
- Wizualizacje aktualnych i planowanych przerw w dostawie wody,
- Prezentacje przebiegu i charakteru inwestycji na sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- Zgłaszanie przez mieszkańców nieprawidłowości w działaniu sieci, stanu wodomierzy, kradzieży wody itd.
- Prezentacje danych o przebiegu stref ochrony,
- Podawanie stanu wodomierzy przez użytkowników sieci,
- Pobieranie i wypełnianie formularzy o wydanie warunków technicznych przyłącza wodociągowego i kanalizacyjnego,
- Zgłaszanie awarii sieci, zgłaszanie pogorszenia się jakości wody.

Pozostałe instytucje miejskie (szkoły i przedszkola) na swoich stronach internetowych prezentują podstawowe informacje dla mieszkańców, nie udostępniając usług elektronicznych.

Odrębną kwestią są narzędzie informatyczne wspierające proces dydaktyczny i pracę szkoły. Część szkół wprowadziła do swojej działalności systemy informatyczne typu: e-dziennik. Są to narzędzia wspierające pracę szkoły i ułatwiające kontakt z rodzicami. Dotychczasowe wdrożenia cieszą się dużym uznaniem, zarówno pracowników oświaty, jak i rodziców. Biblioteki szkolne nie zostały objęte informatyzacją. Żadna ze szkół nie informuje o dostępności zasobów przez Internet i nie umożliwia z korzystania z nich za pośrednictwem sieci.

Podsumowanie /e-usługi/

Usługi elektroniczne na terenie miasta Żary są słabo dostępne. Mieszkańcy nie mają możliwości załatwiania w urzędzie i instytucjach miejskich swoich spraw. Każde działanie wymaga osobistego stawiania się we właściwej instytucji. Jest to tym bardziej dolegliwe, że system komunikacji publicznej nie wspomaga mieszkańców w poruszaniu się po mieście, a korzystanie z samochodów osobowych niekorzystnie wpływa na stan środowiska w mieście. Brak planów działania w tym zakresie i koordynacji poczynań wszystkich jednostek miejskich może spowodować, że pojawiać się będą działania przypadkowe, utrudniające późniejszą integrację usług w ramach jednolitego systemu miejskiego.

II.8. Mieszkalnictwo

Poziom zasoby mieszkaniowego w Gminie Żary o statusie miejskim przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33. Poziom wartości zasoby mieszkaniowego na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	Jednostka	Żary	Powiat Żarski	Województwo Lubuskie
Budynki mieszkalne w mieście ogółem	szt.	3808	4085	29.615
Budynki wybudowane po 1989r.	szt.	99	b.d.	b.d.
Mieszkania w mieście ogółem	szt.	14.825	15.748	154.923
Mieszkania w mieście na 1000 ludności	szt.	381,5	379,9	398,4
Wyposażenie budynków mieszkalnych w mieście:	%			
- wodociąg		99,4	99,4	99,7
- łazienka		90,6	90,6	95,8
- centralne ogrzewanie		79,2	78,8	87,3
Przeciętna powierzchnia mieszkania w mieście ogółem	m ²	65,9	65,9	64,3
Mieszkania komunalne w mieście	szt.	2.121	2.284	17.239
Przeciętna powierzchnia mieszkania komunalnego w mieście	m ²	43,1	43,1	45,7
Mieszkania socjalne w mieście	szt.	210	222	1.739
Przeciętna powierzchnia mieszkania socjalnego w mieście	m ²	34,0	33,7	32,4

Źródło: GUS na dzień 31.12.2013r.

Zasoby mieszkaniowe w mieście Żary obejmuje 3,8 tys. budynków i 14,8 mieszkań. 2,5 % stanowią budynki wybudowane po 1989 roku. Wskaźnik mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosi 381,5 mieszkań i jest on niższy od wskaźnika określonego dla obszaru miejskiego województwa lubuskiego. Wyposażenie mieszkań miejskich jest na dobrym poziomie i jest porównywalne do danych wojewódzkich. Podobnie kreują się wskaźniki określające przeciętną powierzchnię mieszkania w mieście – wielkości te są porównywalne na obszarze całego województwa.

Rynek mieszkaniowy w Żarach dotyczący nowopowstałych mieszkań dotyczy w głównej mierze budownictwa indywidualnego. W 2014 roku do użytkowania oddano łącznie 23 mieszkania o przeciętnej powierzchni 146,3 m² przypadające na 1 mieszkanie. W stosunku do lat ubiegłych liczba nowych mieszkań znacznie spadła, w związku z tym można powiedzieć o stagnacji na rynku budownictwa mieszkaniowego w Żarach.

Tabela 34. Mieszkania nowe oddane do użytkowania w Gminie Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Liczba mieszkań ogółem	39	62	23
Powierzchnia łączna mieszkań w m ² ogółem	3352	5701	3364
Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania w m ² ogółem	137,2	92,0	146,3

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, za lata 2012-2014.

Gmina Żary o statusie miejskim nie realizuje żadnych projektów w zakresie budownictwa komunalnego. Budowę nowych mieszkań realizują wyłącznie osoby fizyczne w ramach budownictwa indywidualnego.

Na portalu internetowym OTODOM.pl w sierpniu 2015 roku znajdowało się w lokalizacji Żary 19 ofert wynajmu mieszkań oraz 260 ofert sprzedaży mieszkań. Dotyczy to jednak tylko rynku wtórnego, gdyż nie ma ofert z rynku pierwotnego. Najniższa cena wynajmu mieszkania wynosiła 12 zł/m², natomiast najdroższa 25 zł/m². Ceny sprzedaży mieszkań w Żarach wynosiły odpowiednio: 800 zł/m² – najtańsza oferta, 5000 zł/m² najdroższa oferta. Rozpiętość cen mieszkań przeznaczonych do wynajmu nie jest tak znacząca jak cen sprzedaży mieszkań. Ceny zależą od standardu wykończenia i wyposażenia, powierzchni oraz lokalizacji mieszkania. Cena sprzedaży m² mieszkania małego do 50 m² jest znacznie wyższa od cen metrażu mieszkań dużych. Wskazuje to na większe zainteresowanie zakupem mieszkań małych. Podaż nowych mieszkań (rynek pierwotny) jest niewielka. W latach 2010-2013 oddawano od 10 do 16 mieszkań na 1000 mieszkańców. W 2012 nie oddano do użytku żadnego mieszkania na sprzedaż lub wynajem, w roku 2013 – 35 mieszkań. Oferta mieszkań na wynajem jest również bardzo mała. Nie sprzyja to z pewnością osiedlaniu się w mieście i zatrzymaniu tu młodych ludzi chcących założyć rodzinę.

Struktura własności budynków w mieście Żary obejmuje ogółem 9641 budynków, w tym :

- 0,9% stanowią budynki należące do Skarbu Państwa (bez budynków przekazanych do użytkowania wieczystego) – 93 budynki,
- 1% to budynki spółek Skarbu Państwa, przedsiębiorstw państwowych i innych państwowych osób prawnych - 98 budynków,
- 10% to budynki gospodarowane przez organy i jednostki organizacyjne gmin, związków międzygminnych – 1045 budynków,
- 76% to własność osób prywatnych – 7384 budynków,
- 0,7 % stanowią budynki spółdzielni mieszkaniowych - 70 budynków, z tego 37 mieszkalne,
- 1 % innych spółdzielni – 98 budynków, w tym 2 mieszkalne,
- 7% budynki spółek prawa handlowego – 707 budynków.
- 0,7 % budynki będące własnością powiatów i związki powiatów, bez użytkowników wieczystych - 72 budynki,
- 0,7 % - własność pozostałych podmiotów nie zaliczone do w/w grup (stowarzyszenia, kościoły, powiatowe osoby prawne, partie polityczne, spółki JST).

Administrowaniem budynkami i lokalami wchodzącymi w skład gminnego zasobu mieszkaniowego zajmuje się Zakład Gospodarki Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Żarach z siedzibą przy ul. Zakopiańskiej 7. Najemcom i dłużnikom będącym w trudnej sytuacji materialnej i życiowej, w celu ułatwienia spłaty należności z tytułu użytkowania lokali będących w zasobach Gminy Żary o statusie miejskim wprowadzono możliwość uregulowania zaległości w formie świadczenia rzeczowego, tj. nakładów pracy świadczonej na rzecz utrzymania gminnego zasobu mieszkaniowego oraz terenów przyległych.

W mieście Żary jest obecnie 228 mieszkań socjalnych, w których mieszka łącznie 583 osób (stan na 2015r.). Są to zazwyczaj osoby, które zazwyczaj znajdują się w trudniejszej sytuacji życiowej. Skala potrzeb w zakresie mieszkań socjalnych jest dużo wyższa niż możliwości miasta. Liczba osób oczekujących obecnie na przyznanie mieszkania socjalnego wynosi 81 osób, z tego 26 osób to wnioskodawcy z 2014 roku. W poprzednich latach wybudowano w Żarach dwa budynki z mieszkaniami o charakterze socjalnym, jednak to nie rozwiązało problemu związanego z niedostateczną liczbą mieszkań socjalnych w Żarach. Potencjalnie możliwe do wykorzystania są zasoby budynków pokoszarowych (11 budynków), w których może powstać ok. 500 mieszkań.

Podsumowanie

Sytuacja na rynku mieszkaniowym w Żarach pokazuje stan wyraźnej dekonjunktury. Wysoki udział budynków starszych i w złym stanie technicznym powoduje, że sfera ta wymaga poważnych inwestycji. Część miasta również ze względu na stan budynków mieszkaniowych będzie się kwalifikować jako obszary kryzysowe i będą mogły być objęte programem rewitalizacji. Wiele obiektów, zgodnie z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej powinno być poddanych termomodernizacji. Miasto nie prowadzi żadnej wyrazistej polityki w zakresie mieszkalnictwa i nie buduje mieszkań komunalnych.

II.9. Pomoc społeczna

Obowiązek wykonywania zadań pomocy społecznej spoczywa na Gminie Żary o statusie miejskim oraz na administracji rządowej w zakresie ustalonym ustawą. Podstawową jednostką gminy realizującą zadania w zakresie polityki społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żarach. Dnia 06.22.2014r. został uchwalony „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla miasta Żary na lata 2014-2020”.

Partnerami MOPS w realizacji zadań są:

- Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Żarach,
- Żarska Spółdzielnia Socjalna BIS prowadząca Noclegownię dla osób bezdomnych,
- Stowarzyszenie „Serwus” w Żarach,
- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
- Rodzinny Dom Pomocy "Leśne Zacisze",
- NZOZ Ośrodek Terapeutyczny "Profil",
- Polski Czerwony Krzyż,
- Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta,
- Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia”,
- Lubuski Ruch na Rzecz Kobiet i Rodziny „Żar”,
- Towarzystwo Pomocy Dzieciom – Placówka Wsparcia Dziennego „Promyk”,
- Żarska Spółdzielnia Socjalna "BIS" prowadząca Ogrzewalnię,
- Civitas Christiana, parafialne zespoły Caritas, szkolne koła wolontaryjne, organizacje sportowe, Fundacja "Przedsiębiorczość", Związek Harcerstwa Polskiego i inne.

Na obszarze działania Gminy Żary o statusie miejskim w 2014 roku wg danych MOPS funkcjonowało 6 ośrodków wsparcia prowadzonych przez gminę, które dysponują miejscami na 101 osób. Z ośrodków wsparcia skorzystało ogółem 120 osób. Ośrodkami wsparcia były:

- Środowiskowy Dom Samopomocy – 37 miejsc, 47 osób korzystających,
- Noclegownia – 20 miejsc, 26 osób korzystających,
- 3 Mieszkania readaptacyjne – 15 miejsc, 17 osób korzystających,
- Dzienny Dom Wsparcia – 24 miejsc, 30 osób korzystających.

Ponadto, na obszarze działania Gminy Żary o statusie miejskim funkcjonowały inne instytucje działające w obszarze pomocy społecznej, które nie są prowadzone przez gminę:

- Rodzinny Dom Pomocy „Leśne Zacisze” – 8 miejsc, 6 osób korzystających,
- Stołówka Charytatywna prowadzona przez Koło Żarskie Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta – 24 miejsc, 165 osób korzystających,
- Dom Samotnej Matki – 30 miejsc, 77 osób korzystających, w tym 34 kobiet, 1 mężczyzna i 42 dzieci.

Na obszarze miasta Żary w 2014 roku działały również 2 placówki wsparcia dziennego – 2 świetlice środowiskowe, w tym jedna prowadzona przez gminę Żary o statusie miejskim. Świetlice posiadają łącznie 45 miejsc. Na zajęcia uczęszczało 37 dzieci.

Sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców miasta Żary jest nie najlepsza. Z pomocy społecznej w mieście Żary w 2014 roku skorzystało 1791 rodzin (3405 osób to 8,6% ogółu mieszkańców miasta). Liczba rodzin zgłaszających problemy życiowe do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach co roku zwiększa się o średnio o 3%, w 2013 roku aż o 7%. Jednoznacznie wskazuje na problem rosnącego ubóstwa wśród mieszkańców Żar.

Szczegółowy stan sytuacji społecznej w Żarach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35. Opieka społeczna na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ogólna liczba w 2011r.	1581	3327
Ogólna liczba w 2012r.	1627	3387
Ogólna liczba w 2013r.	1741	3452
Ogólna liczba w 2014r.,	1791	3405
w tym z powodu:		
Ubóstwo	1030	2012
Bezrobocie	607	1388
Niepełnosprawność	765	1226
Długotrwała lub ciężka choroba	947	1603
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza i prowadzenia gosp. dom.	377	1311
Alkoholizm	276	416
Potrzeba ochrony macierzyństwa	188	803
Bezdomność	98	115
Zdarzenia losowe	5	7
Przemoc	21	66
Trudności w dostosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	45	58

Źródło: Urząd Miasta Żary, MOPS w Żarach, 2015r.

Najczęstszym powodem trudnej sytuacji życiowej mieszkańców Żar jest ubóstwo. Na 1791 rodzin aż 1030 żyje w ubóstwie, co oznacza, że 57% ogółu rodzin będących pod opieką MOPS w Żarach nie ma wystarczających środków do życia. Jednym z głównych powodów tego stanu jest brak możliwości zatrudnienia, zarówno z powodu braku miejsc pracy (33% ogółu rodzin), jak również niepełnosprawności (42% rodzin) czy ciężkiej choroby (52% rodzin) jednego z członków rodziny. Niepokojącym zjawiskiem w sferze pomocy społecznej w Żarach jest również bezradność opiekuńczo-wychowawcza rodzin. Liczba rodzin objętych pomocą z tego powodu jest 377, ale liczba osób w tych rodzinach wynosi aż 1311 (tj. 38% ogółu osób objętych pomocą MOPS).

Analiza problemów społecznych przeprowadzona w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020 wykazała szereg problemów społecznych, wynikających zarówno ze specyfiki społeczeństwa żarskiego, jak również poziomu i jakości obsługi społecznej w Żarach.

Tabela 36. Analiza problemów społecznych w Gminie Żary o statusie miejskim.

Ogólny obszar problemowy	Szczegółowy obszar problemowy	Problemy społeczeństwa i słabe strony systemu opieki społecznej
Rodzina	Funkcja opiekuńczo-wychowawcza	- brak specjalistów od systemowej terapii rodzin, - uzależnienie od MOPS, - alkoholizm i inne uzależnienia (DDA, współuzależnienie), - doświadczanie przemocy, - dziedziczenie patologii (powielanie wzorców), - brak wypracowanych procedur między instytucjami w sytuacjach kryzysowych, - brak koordynatora w sprawach innych niż przemoc, - bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, - brak pracy podwórkowej z dziećmi i młodzieżą w rejonach domów socjalnych (Okrzei, Powst. Wlkp.), - zaburzenia psychiczne rodziców, - brak wzorców w rodzinie pierwotnej, - samotne rodzicielstwo, - zbyt mało pomieszczeń w instytucjach zajmujących się wspieraniem rodziny i poradnictwem specjalistycznym (MOPS, placówka wsparcia dziennego), - wychowywanie dzieci poza środowiskiem rodzinnym, - brak poczucia bezpieczeństwa, - trudna sytuacja ekonomiczna rodzin, - niskie wykształcenie, - niskie kompetencje wychowawcze rodziców, - trudny początek (opór rodzin przed ingerencją z zewnątrz), trudność zastosowania jednolitego schematu pracy z rodziną, - obawa przed uznaniem ich za patologiczną rodzinę, - roszczeniowość rodzin, fałszywi doradcy, podatność na ich wpływ, - trudność ze znalezieniem rodzin/osób wspierających, - kolejki – utrudnienia w dostępie do instytucji oferujących pomoc, - brak programu przeciwdziałania przemocy.
Rodzina	Zdrowie dziecka	- wczesna interwencja i diagnostyka (brak OWI), - mała świadomość rodziców o potrzebach i możliwościach pomocy dziecku, - mała ilość specjalistów, - bariery architektoniczne i komunikacyjne, - niewystarczająca profilaktyka prozdrowotna, - braki lokalowe w instytucjach i organizacjach, - brak pomocy psychologicznej dla rodzin którym rodzi się dziecko niepełnosprawne.
Rodzina	Oświata i wychowanie	- brak zaangażowania rodziców w życie dzieci, - zbyt mały nacisk na pracę z dzieckiem uzdolnionym, - słaba aktywność społeczna, - ograniczenia w przebywaniu w świetlicach szkolnych, w tym dzieci rodziców niepracujących, - izolacja dzieci niepełnosprawnych objętych nauczaniem indywidualnym powoduje zaburzenia w ich socjalizacji, - niska świadomość społeczna rodziców, - niewystarczająca praca nad orientacją zawodową, mała liczba placówek zajmujących się tym tematem, - niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach, - ograniczenia w dostępie do kultury z powodów ekonomicznych, - ubóstwo, alkoholizm – patologia, - brak przedszkola specjalnego lub integracyjnego.
Aktywność społeczna	Spółeczeństwo obywatelskie	- brak kontynuacji ścieżki rowerowej, chodnika i oświetlenia w Kunicach, - pokładanie zbyt dużych nadziei w wolontariacie, - wypaczona idea wolontariatu, - brak alternatywnego forum publicznego w mediach, - niewystarczająca liczba wolontariuszy, - brak informacji na temat wolontariatu, - brak odpowiedzialności społeczności lokalnej za mienie, które mieszkańcy uzyskali w darze od gminy, - roszczeniowość, - arbitralny wybór propozycji, z których można wybierać fundusz obywatelski, - niewystarczająca komunikacja społeczna, - utrzymujący się brak rozwiązań, które umożliwiłyby połączenie ścieżek rowerowych np. poprzez wydzielenie pasów na chodniku lub jezdni, - zbyt mała liczba miejsc rekreacji dla rodzin.
Aktywność społeczna	Równość szans	- brak programu dla rodzin wielodzietnych i podobnego systemu dla osób obciążonych niepełnosprawnością (bez względu na kryterium dochodowe rodzin), - rozwijanie asystentury rodziny – niewystarczająca liczba asystentów rodziny, psychologów, - brak ciągłości w dofinansowaniu zajęć dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, - brak asysty rodziny dla osób długotrwale przebywających w zakładach karnych, - segregacja w zakresie konkursów (tylko w kategoriach), - strach przed środkami masowego przekazu, - wszechobecne bariery architektoniczne i urbanistyczne, zbyt wysokie krawężniki – niedostosowane do osób niepełnosprawnych, - brak wystarczającej pomocy dla osób objętych klęskami żywiołowymi, - bariery transportowe w komunikacji miejskiej, niewystarczająca liczba przejść dla pieszych z sygnałami dźwiękowymi, - brak osób w instytucjach publicznych, które potrafiłyby komunikować się, - bariery techniczne w obsłudze bankomatu dla osób niewidomych, - brak oznakowania o trudnościach w szlakach turystycznych, - nierówność szans dla kobiety, - brak promocji o możliwościach uzyskania pomocy osobom zagrożonych patologią, - brak informacyjnych spotkań z fachowcami różnych dziedzin dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, - mała ilość działań integracyjnych dzieci pełnosprawnych z niepełnosprawnymi, niedostateczne forum kształtujące postawy ludzi i ich świadomość.

Ogólny obszar problemowy	Szczegółowy obszar problemowy	Problemy społeczeństwa i słabe strony systemu opieki społecznej
Aktywność społeczna	Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym	- brak ZAZ, CIS, KIS, niekompletny system wsparcia motywujący do wychodzenia z bezdomności (streetworker, forma dziennego wsparcia, mieszkanie readaptacyjne o wyższym standardzie – w tym z możliwością zamieszkania par, mieszkanie chronione, mieszkanie z zasobach komunalnych dla realizujących program wychodzenia z bezdomności), -brak mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych, - brak organizacji lub form wspierających osoby opuszczające zakłady karne, - brak różnicowania w podejściu do osób opuszczających zakłady karne, - brak rozwiązań w wykorzystaniu biblioteki przez osoby bezdomne, - nawykowa roszczeniowość w stosunku do zadań obowiązkowych, - postawa Romów utrudniająca integrację, niechęć do zmian, brak potrzeby integracji, - brak elementów pracy z Romami, które by wykorzystywały ich integrację, mała wiedza na temat ich kultury, - uzależnienie Romów od pomocy społecznej, niechęć do zatrudnienia, - brak trenerów wchodzących do pracodawców z osobami niepełnosprawnymi, - niezadowolające, niekomfortowe warunki pracy w instytucjach pomocowych – szczególnie MOPS (dla klientów- brak intymności), - niewystarczające zasoby instytucjonalne w stosunku do pracy z osobami uzależnionym.
Usługi społeczne	Zdrowie mieszkańców	- mała ilość sprzętu w wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego (łóżka ortopedyczne), - niedostatek umiejętności i chęci co do opieki nad osobami starszymi w rodzinach, - brak wsparcia dla rodzin zajmujących się osobami starszymi, - niewystarczająca ilość usług specjalistycznych opiekuńczych, - niewystarczająca opieka paliatywna, - wzrost liczby zachorowań na choroby psychiczne, - długi okres oczekiwania na poradę psychiatryczną, psychologiczną.
Usługi społeczne	Jakość życia	- transport publiczny w niewystarczającym stopniu przystosowany dla osób starszych i niepełnosprawnych, brak ofert pracy w charakterze tłumaczeń języka migowego w urzędach, instytucjach publicznych (dla osób realnie posługujących się językiem migowym), - brak wsparcia dla rodzin zajmujących się osobami starszymi, - niewystarczająca promocja i profilaktyka w zakresie stylu życia zapobiegającego chorobom wieku starczego, - brak mieszkań chronionych dla niepełnosprawnych i starszych.
Aktywność zawodowa	Bezrobocie	- brak aktywności zawodowej tzw. naturalna stopa bezrobocia (osoby dobrowolnie rezygnujące z chęci pracy) – 3-4%, - skutki bezrobocia: obniżenie standardu życia (nawet w przypadku otrzymywania świadczeń kompensujących płacę), poczucie krzywdy, frustracji, izolacja społeczna, utraty kwalifikacji zawodowych, pogorszenie stanu zdrowia, wzrost konfliktów społecznych i zachowań patologicznych, - długotrwałe bezrobocie potęguje ubóstwo, poprzez przede wszystkim degradację ekonomiczną całych rodzin.

Źródło: Strategia Rozwiązywania problemów Społecznych w gminie Żary o statusie miejskim na lata 2014-2020.

Zjawiska patologii społecznej występujące wśród mieszkańców miasta Żary mają wpływ na liczbę przestępstw popełnionych na tym obszarze. Do najczęstszych przejawów przestępczości dochodzi z rąk osób, które obarczone są alkoholizmem, zażywają narkotyki, stosują przemoc w rodzinie, czy są bezdomni. Jest to grupa najbardziej zagrożona wykluczeniem społecznym nie tylko z powodu ubóstwa, ale również przestępczości.

Tabela 37. Przestępczość na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Liczba przestępstw ogółem	1675	1318	1489
Liczba przestępstw pospolitych (kradzież, kradzież z włamaniem, bójki i pobicia, kradzież samochodu, przestępstwa rozbójnicze, niszczenie mienia, uszkodzenie ciała)	512	444	457
Liczba przestępstw popełnionych przez małoletnich	101	72	6

Źródło: Urząd Miasta Żary, 2015r.

Podsumowanie

Skala problemów związanych z ubóstwem i patologiami społecznymi w Żarach utrzymuje się w ostatnich latach na podobnym poziomie. Główna przyczyna ubóstwa – niemożność znalezienia pracy – może w niedługim czasie mieć znacznie mniejsze znaczenie. Liczba bezrobotnych spada co roku o kilkaset osób i stan z sierpnia 2015 roku wynoszący 803 osoby pozwala myśleć o problemie w inny sposób. Powodem bezrobocia i ubóstwa będzie teraz brak kwalifikacji lub niemożność podjęcia pracy z powodu choroby, niepełnosprawności, opieki nad dziećmi. Rozwój usług społecznych w tym zakresie oraz praca nad przywróceniem na rynek pracy osób bezrobotnych nie z własnej woli jest ważnym wyzwaniem. Ważnym problemem jest powielanie postaw w rodzinach korzystających z pomocy społecznej. Potrzeba jest edukacji społecznej dzieci, aby nie powielały wzorców rodziców i nie stawały się kolejnym pokoleniem korzystających z pomocy społecznej. W odniesieniu do osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku brakuje rozwiązań alternatywnych dla Domów Pomocy Społecznej. Brakuje rozwiązań dla powiększającej się skali bezdomności. Nadal wiele instytucji publicznych nie jest dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

II.10. Sektor pozarządowy

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku.

W rejestrze ngo.pl – portalu organizacji pozarządowych figuruje 136 podmiotów, które są zarejestrowane na obszarze miasta Żary. W większości są to stowarzyszenia (54 podmioty), kluby (27) i fundacje (9).

Tabela 38. Organizacje pozarządowe funkcjonujące na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

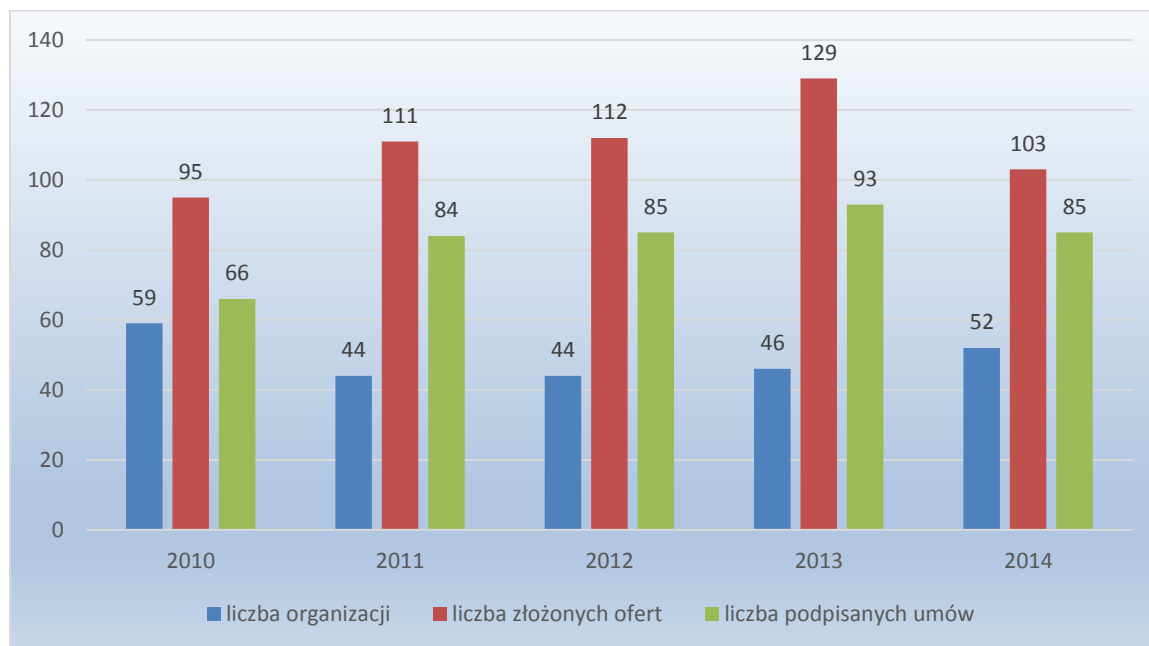
Cel działania	Opis	Liczba podmiotów
Przewyciężanie trudnych sytuacji, działalność wspierająca	Działalność charytatywna, Pomoc społeczna, w tym rodzinom i osobom w trudnej sytuacji, Pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą, Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym, Działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych, Wspieranie rodziny i systemu opieki zastępczej.	18
Ochrona zdrowia	Ochrona i promocja zdrowia, Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym.	14
Ochrona praw	Upowszechnianie i ochrona wolności praw człowieka, swobód obywatelskich oraz działań wspomagających rozwój demokracji, Działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn, Upowszechnianie i ochrona praw konsumentów, Działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechnianie i ochrona praw dziecka.	10

Cel działania	Opis	Liczba podmiotów
Przeciwdziałanie bezrobociu, rozwój gospodarczy	Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, Działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, Promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy.	7
Nauka, kultura, ekologia	Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie, Wspomaganie rozwoju techniki, wynalazczości i innowacyjności, rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych w gospodarce, Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego.	29
Działalność międzynarodowa, wspólnoty lokalne, aktywność społeczna	Działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami, Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, Promocja i organizacja wolontariatu, Wspieranie organizacji pozarządowych.	10
Tożsamość, tradycja narodowa	Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, Promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą, Pomoc Polonii i Polakom za granicą, Działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego	5
Sport, turystyka, wypoczynek	Wspieranie, upowszechnianie i kultury fizycznej i sportu, Turystyka i krajoznawstwo, Wypoczynek dzieci i młodzieży.	56
Bezpieczeństwo publiczne	Ratownictwo i ochrona ludności, Porządek i bezpieczeństwo publiczne, Obronność państwa i działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.	8
Inne	-	4

Źródło: bazy.ngo.pl, 2015r.

Organizacje pozarządowe są ważnym partnerem władz samorządowych, mającym wpływ na rozwój miasta poprzez współdziałanie w życiu kulturalnym, społecznym i gospodarczym miasta. Poprzez organizację szeregu imprez i realizację zadań, podnoszą nie tylko jakość życia i pracy w mieście Żary, ale wpływają na zwiększenie atrakcyjności całego miasta.

Organizacje pozarządowe funkcjonujące w Żarach chętnie podejmują współpracę z Gminą Żary o statusie miejskim. W 2014 roku Gmina podpisała 85 umów z 52 organizacjami pozarządowymi. Co roku zainteresowanie współpracą ze strony organizacji pozarządowych nie słabnie. W 2014 roku zawarto mniej umów, ale na większe imprezy.

Wykres 4. Organizacje pozarządowe podejmujące się zadań publicznych na rzecz społeczności lokalnej w Gminie Żary o statusie miejskim.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji współpracy miasta Żary z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2014 roku. (www.zary.pl).

Tabela 39. Liczba osób objętych działaniem organizacji pozarządowych w Gminie Żary o statusie miejskim.

	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób uczestniczących w realizacji zadania	18.066	33.568	19.730	29.155	18.429
Liczba osób zaangażowanych w realizację zadań publicznych, w tym wolontariuszy	1.105	976	734	813	809
Liczba osób, które były adresatami różnych działań publicznych	16.961	35.592	18.996	28.342	17.620

Źródło: Sprawozdanie z realizacji współpracy miasta Żary z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2014 roku. (www.zary.pl).

Tabela 40. Środki finansowe /w zł/ przeznaczone na realizację zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe w Gminie Żary o statusie miejskim.

	2010	2011	2012	2013	2014
Środki finans. zaangażowane przez org. pozarząd. ogółem	3.313.750	3.591.337	3.303.280	3.228.545	3.286.722
- w tym środki finans. przekazane z budżetu miasta Żary	2.137.620	2.113.586	2.258.046	2.372.453	2.414.050

Źródło: Sprawozdanie z realizacji współpracy miasta Żary z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2014 roku. (www.zary.pl).

Organizacje pozarządowe wydają na organizację zadań publicznych co roku ponad 3,2 mln zł, z czego ok. 70% pochodzi z budżetu miasta Żary.

Zauważyć można, że pomimo zwiększenia środków na realizację zadań publicznych, liczba osób zaangażowanych w ich realizację spadła. Jest to związane z zmniejszeniem liczby organizacji, które uzyskały dofinansowanie na imprezy z budżetu miasta, ale na imprezy o większym zasięgu. Jednocześnie dofinansowanie otrzymały małe stowarzyszenia, które objęły swymi działaniami mniejszą liczbę osób. Stąd to zachwianie statystyki w 2014 roku.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi i Gminą Żary o statusie miejskim odbywała się również poza sferą finansową. Urząd udzielił wsparcia m.in. poprzez wynajęcie sali, wypożyczenie sprzętu multimedialnego, czy bezpośrednią pomoc w realizacji zadania.

Analizując poziom i jakość współpracy z organizacjami pozarządowymi przy realizacji zadań publicznych, zwrócono uwagę na konieczność uwzględnienia w programie działań na kolejne lata takich elementów jak:

- Międzygminne porozumienie na rzecz trzeciego sektora,
- Fundusz pożyczkowy dla NGO,
- Dofinansowanie wkładu własnego organizacji pozarządowych do projektów współfinansowanych ze środków UE i innych źródeł zewnętrznych, służących realizacji zadań publicznych miasta.

Podsumowanie

Organizacje pozarządowe odgrywają coraz większą rolę w procesach zarządzania samorządami. W nowo tworzonych ustawach dotyczących np. rewitalizacji bardzo duże znaczenie przypisywane jest konsultacjom społecznym, w tym udziałowi w nich sektora NGO. W projektowaniu systemu zarządzania realizacją programów strategicznych należy w większym niż dotychczas stopniu wykorzystywać potencjał organizacji pozarządowych oraz wykorzystywać go w efektywnym wykonywaniu zadań publicznych.

II.11. Rewitalizacja wybranych obszarów

Zgodnie z definicją zawartą w Wytycznych Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działań dotyczących mieszkalnictwa, *rewitalizacja to kompleksowy, skoordynowany, wieloletni, prowadzony na obszarze zdegradowanym proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, inicjowany przez jednostkę samorządu terytorialnego w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, w szczególności poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne.*

Celem rewitalizacji jest zatem pobudzenie życia społeczno-gospodarczego danego obszaru, stworzenie bodźców do aktywności gospodarczej, zwiększenie potencjału turystyczno-kulturalnego poprzez nadawanie terenom i obiektom zdegradowanym nowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz rozwiązywanie problemów społecznych, poprzez walkę z patologiami. Głównym i najważniejszym celem rewitalizacji jest polepszenie warunków życia mieszkańców.

Kwestie rewitalizacji obszarów zdegradowanych na obszarze miasta Żary podejmowane były niejednokrotnie. Zrealizowano wiele inwestycji, które poprawiły nie tylko strukturę przestrzenną miasta, ale przede wszystkim jakość życia jego mieszkańców.

Działania rewitalizacyjne podejmowane były na podstawie następujących dokumentów:

- „Centrum Staromiejskie w Żarach, Problemy, metody i strategie rewitalizacji” autorstwa Andreasa Billerta z 2004 roku,
- Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gminie Żary o statusie miejskim na lata 2008-2013 (2008 rok).

Pierwsze opracowanie ograniczało się do obszaru Centrum Staromiejskiego w Żarach, ograniczonego ulicami: Ułańską – Jana Długosza – Wrocławską – 11 Listopada – Aleją Wojska Polskiego – Placem Wolności – B. Domańskiego -Skarbową i obejmującego:

- teren średniowiecznego miasta wraz z zamkiem Bibersteinów i pałacem Promnitzów - Stare Miasto, leżące po zachodniej stronie Starego Miasta – dawne przedmieście Gubińskie wyznaczone osią ul. Bolesława Chrobrego,
- po stronie północnej - historyczne założenie parkowe z średniowiecznym kościołem św. Piotra, pałacem (daw. Lustschloss), terenem dawnego folwarku i szpitala wojskowego,
- po południowej - tereny przemysłowe RUNO-MELTON oraz zwarte obszary zabudowy z wieku XIX i pocz. XX wieku, sąsiadujące z obszarem dworca kolejowego.

W tym okresie przeprowadzono działania w zakresie rewitalizacji obejmujące fragmenty murów obronnych przy ulicy Cichej, nowa nawierzchnia ul. Cichej, uporządkowany został obszar dziedzińca zamku i pałacu, wyremontowany ratusz, odnowione fasady Domu Kultury. Wzniesiono również nowy budynek w północno-wschodniej części miasta, mieszczący Inkubator Przedsiębiorczości. Zrealizowano system oświetlenia obiektów historycznych i obszaru Rynku, wykonano makietę historycznego miasta, zabezpieczono kamienne tarcze herbowe pochodzące z obszaru kompleksu zamkowo-pałacowego, ustawiono tablice informacyjne na Placu Zamkowym i przy kościele garnizonowym, wykonano na jego wieży aranżację związaną z jedną z legend żarskich (wg. A Billert: „Centrum Staromiejskie w Żarach...”). Proponowane działania dotyczyły przede wszystkim uporządkowania stosunków w zakresie przestrzeni publicznej oraz kontynuacji inwestycji w zakresie odbudowy infrastruktury w tym obszarze.

Sugerowane przez A. Billerta prace z zakresu planowania kompleksowej rewitalizacji zostały przeprowadzone w 2008 roku i przyjęły formę Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Gminie Żary o statusie miejskim na lata 2008-2013. Zgodnie z tym dokumentem, rewitalizacją zostały objęte następujące obszary miasta:

Obszar I – obejmujący centralny obszar miasta ograniczony ulicami: Artylerzystów (nr 1, 31), Wrocławską (od ul. Ułańskiej), Słowackiego (od strony PPU – ZNMR), Szpitalną, Żagańską (do nr 57), Zieloną, Bohaterów Getta (od skrzyżowania z ul. Zieloną), Pszenną (wraz ze szpitalami „Na Wyspie” i 105WSG), Spokojną, Skarbową (do ul. Zielonogórskiej), Zielonogórską (do ronda Pl. Konstytucji 3 Maja), Żabikowską (do nr 5), Jagiellońską (od Żabikowskiej do Pl. Inwalidów), Pl. Inwalidów, Podchorążych, Ułańską (do skrzyżowania z ul. Artylerzystów). Powierzchnia obszaru ca 90 ha.

Obszar II – obejmujący osiedle mieszkaniowe przy ul. Zawiszy Czarnego, teren byłych koszar wojskowych oraz tereny powojenne przy ul. Żagańskiej. Obszar obejmuje tereny objęte planem zagospodarowania przestrzennego. Powierzchnia obszaru ca 200 ha.

Obszar III – obejmujący część dzielnicy „Zatorze” ograniczony ulicami: Górnośląską, Zwycięzców (do skrzyżowania z ul. Katowicką), Katowicką (od nr 4a – 18), Okrzei (bez budynków 49a – 49f oraz 51a – 51e), Witosa (do skrzyżowania z ul. Szkolną), Średnią, Kolejową. Powierzchnia obszaru ca 60ha.

Z ważniejszych zamierzeń dokonanych w ramach programu rewitalizacji z 2008 roku wymienić można następujące inwestycje:

- przebudowa nawierzchni wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz elementami małej architektury na ul. Chrobrego, Zaściankowej, Zamkowej, Pańskiej i Kaczy Rynek,
- zagospodarowanie zdegradowanych obszarów miejskich pomiędzy ul. Chrobrego, I-go Maja i Zamkową,
- renowacja i remonty głównych części strukturalnych zabytkowych kamienic wielorodzinnych wraz z otoczeniem.

Obecnie stan zaawansowania prac rewitalizacyjnych obejmuje działania przygotowawcze do nowego okresu programowania. Rewitalizacja przyjmuje w tym okresie nowe znaczenie. Powinna ona obejmować zintegrowane działania w sferze społecznej wspierane odpowiednimi projektami o charakterze inwestycyjnym. Definicja zawarta w Wytycznych wskazuje, że :

- 1) Rewitalizację należy rozumieć jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, lokalnej gospodarki oraz przestrzeni – środowiska i infrastruktury), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany, spójny oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Proces rewitalizacji jest procesem wieloletnim prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością.
- 2) Obszar zdegradowany to obszar, na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową.
- 3) Za stan kryzysowy należy uznać sytuację, w której mierniki poziomu rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego (infrastrukturalnego lub środowiskowego) są na niskim poziomie lub obserwuje się ich silną tendencję spadkową. Za stan kryzysowy można uznać także sytuację występowania intensywnych (z dużym natężeniem) problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.
- 4) Rewitalizacja jako proces przemian służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowanych obszarów zakłada optymalne wykorzystanie endogenicznych uwarunkowań i wzmocnienie lokalnych.

Zmiana podejścia do zagadnień rewitalizacji w perspektywie pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej powoduje, że konieczne jest opracowanie nowego programu rewitalizacji, wskazującego obszary wymagające wsparcia zgodnie z nowym ujęciem tego zagadnienia.

Przygotowując się do tych działań, wstępnie wyznaczone zostały strefy, które mogą być objęte programem pilotażowym w zakresie rewitalizacji. Obszar objęty działaniami rewitalizacyjnymi wyznaczony w oparciu o wskaźniki ubóstwa, przestępczości i przedsiębiorczości, został podzielony na 4 strefy:

- 1) Obszar o powierzchni 24,24 ha, zamieszkały przez 1749 osób, 160 osób w tym korzystających z pomocy społecznej,
- 2) Obszar o powierzchni 9,42 ha, 1112 mieszkańców, w tym 45 osób objętych pomocą społeczną,
- 3) Obszar o powierzchni 22,11 ha, 3157 mieszkańców, w tym 598 osób objętych pomocą społeczną,
- 4) Obszar o powierzchni 17,25 ha, 1407 mieszkańców, w tym 231 osób objętych pomocą społeczną.

Łącznie obszar zdegradowany obejmuje teren 73,02 ha, tj. 2,18% powierzchni całkowitej miasta Żary. Łączna liczba ludności zamieszkałej na obszarze zdegradowanym wynosi 7425 osób, co oznacza 19,27% ogółu mieszkańców Żar.

Przyjęte tutaj założenia wstępne zostaną zweryfikowane w trakcie prac nad programem rewitalizacji miasta Żary.

Głównym problemem miasta jest występująca w w/w 4 strefach bariera strukturalna wynikająca z marazmu społecznego i niedopasowania struktury przestrzennej oraz zużytych technologicznie obiektów mieszkalnych, do współczesnych funkcji miejskich. Degradacja wskazanych stref zurbanizowanych wynika zarówno z braku bieżących remontów i odnowy infrastruktury, jak i niedostosowania struktur przestrzennych i ich funkcji do nowych potrzeb. Dodatkowo, wybrane obszary zamieszkują grupy społeczności ekonomicznie słabe, objęte pomocą społeczną. Procesy degradacji wpływają na obniżenie wartości materialnej i atrakcyjności gospodarczej gruntom i wybranej lokalizacji miasta. Tym samym uniemożliwiają zdolność generowania pieniądza potrzebnego na realizację odnowy tych obszarów.

Do podstawowych działań rewitalizacyjnych obszarów zdegradowanych wymagających podjęcia w najbliższym okresie należą:

- 1) odnowa zabytkowych budynków i ciągów komunikacyjnych – inwestycje w tkankę urbanistyczną miasta, przywracające dawną świetność budynkom i kwartałom, znajdującym się obszarze rewitalizowanym, w tym rewitalizacja lokalnego zasobu mieszkaniowego,
- 2) stworzenie miejskiego szlaku historycznego – wzbogacone w małą architekturę, ławeczki, oznakowania i tablice informacyjne – realizacja tego zadania przy udziale lokalnej społeczności, która wskaże własne propozycje na stworzenie miejsc wypoczynku, rekreacji, eksponujących historię i „ducha miejsca” danej przestrzeni,
- 3) melioracje w obszarze Żarki – projekt melioracyjny, w tym budowa dodatkowego kanału odprowadzającego nadmiar wody pozwalający zmniejszyć środowiskowe zagrożenie ze strony rzeczki, otaczającej zabytkowe budynki,
- 4) aktywizacja społeczności lokalnej, w tym zwiększanie poziomu przedsiębiorczości i tworzenie spółdzielni socjalnych – działania podejmowane wspólnie z MOPS-em i NGO's. Współpraca mieszkańców z NGO's w zakresie realizacji niewielkich projektów rewitalizacyjnych, w tym na rzecz lokalnej społeczności pomoże osobom zagrożonym wykluczeniem na aktywizację społeczno-kulturową.

Zgodnie ze wstępnym rozpoznaniem, wiodącym obszarem tematycznym rewitalizacji miasta Żary powinno być mieszkalnictwo. Konieczne jest projektowanie inwestycji remontowych i modernizacyjnych w gminnych zasobach mieszkaniowych, doposażenie w infrastrukturę techniczną oraz wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkaniowych (w zakresie budowy, adaptacji lub modernizacji). Problemem jest zamierające centrum miasta. Istniejące obiekty pomimo prób nie są zagospodarowane. Zamek i pałac stanowią ogromne wyzwanie, zarówno pod względem finansowej wielkości inwestycji, jak i ewentualnego zagospodarowania. Te reprezentacyjne dawniej obiekty są wielkim wyzwaniem i bolesną raną w centrum miasta. Również położona w Rynku kamienica nr 12 stanowiąca ze względu na kubaturę duży potencjał rozwoju usług i handlu nie została zagospodarowana. Na odpowiednie wykorzystanie, np. na mieszkalnictwo, oczekują liczne budynki po koszarowe.

Podsumowanie

Rewitalizacja obszarów miejskich to zagadnienie należące do najważniejszych w programowaniu rozwoju miasta. Przygotowywane programy i podejmowane w ich ramach działania wskazują na zmieniające się podejście do tych zagadnień. Pomimo niekwestionowanych osiągnięć w zakresie rewitalizacji miejskiej infrastruktury, nowe podejście do tych zagadnień wskazuje kolejne obszary wymagające interwencji. Szczególnie ważnym elementem powinno być utworzenie nowych relacji z mieszkańcami takich obszarów i przygotowywanie działań zgodnie z dobrze rozpoznanymi oczekiwaniami mieszkańców. W tym zakresie wyzwaniem dla miasta jest przygotowanie według nowych zasad Gminnego Programu Rewitalizacji.

II.12. Dziedzictwo kulturowe i walory naturalne, potencjał turystyczny

Historia miasta

Początki osadnictwa na ziemi żarskiej sięgają czasów prehistorycznych. Nazwa "Zara" (odnosząca się najprawdopodobniej do niewielkiego, niezależnego plemienia słowiańskiego) pojawia się po raz pierwszy w 1007r. w kronice Thietmara. W owym czasie za panowania Bolesława Chrobrego, ziemia żarska wraz z Łużycami została przyłączona do Polski. Miasto lokowano na prawie magdeburskim ok. 1260r. Objęło ono swym zasięgiem trzy ośrodki: osadę targową przy "trakcie solnym" z Lipska do Wrocławia, gród wzniesiony pośród bagien (na terenie późniejszego zamku) i osadę franciszkańską, która powstała w 1274r. Burzliwa historia ziem pogranicza śląsko - łużyckiego sprawiła, że Żary nader często zmieniały przynależność państwową. Obejmowali nad Żarami zwierzchnictwo Piastowie śląscy (do 1364r.), królowie czescy (do 1635r.), elektorowie sascy (do 1815r.), władcy Prus.

Właścicielami miasta byli przedstawiciele możnych rodów: Dewinów, Bibersteinów i Promnitzów, których rezydencje stoją do dziś na wzgórzu zamkowym. Przez kilka stuleci Żary były ośrodkiem "wolnego państwa stanowego". Ich mieszkańcy bogacili się na handlu i rzemiośle. Już w XIV w. w mieście istniały cechy sukienników, płócienników, piwowarów, szewców, farbiarzy. W wieku XIX Żary stały się prężnym ośrodkiem przemysłowym. Szczególną rolę odgrywały zakłady włókiennicze, w których pracowało 50 proc. wszystkich zatrudnionych w przemyśle.

W czasie II wojny światowej Niemcy przenieśli do Żar oddział zakładów lotniczych Focke-Wulf. W kwietniu 1944 r., po alianckim nalocie, legła w gruzach część zabudowy starego miasta. W lutym 1945r. do Żar wkroczyły wojska Armii Czerwonej. Na mocy traktatu poczdamskiego miasto powróciło do Polski.

Mimo znacznych ubytków historycznego układu, spowodowanych zniszczeniem w czasie ostatniej wojny dużej liczby domów oraz nową zabudową, jądro zabytkowego rozplanowania z rynkiem zachowało się bez większych zmian. Stanowi ono, wraz z ocalałą częściowo starą zabudową mieszkalną oraz monumentalnymi założeniami architektonicznymi kompleksu zamkowo-pałacowego i dawnego kościoła parafialnego z otoczeniem zespół urbanistyczny o dużych wartościach zabytkowych. (źródło: www.zary.pl).

Dziedzictwo kulturowe Żar to przede wszystkim zabytki i miejsca, które powstawały wraz z rozwojem miasta. Do najciekawszych obiektów zabytkowych miasta Żary należą:

Tabela 41. Zabytki w Gminie Żary o statusie miejskim.

Zabytek	Opis	Nr rejestru NID
Zamek Dewinów – Packów - Bibersteinów	Potężna budowla z II poł. XIII w. , w założeniu gotycka, przebudowana w latach 1540-1549 kształt renesansowym .	Nr 143 z 10.03.1963r.
Pałac Promnitzów	Budowla barokowa powstała w latach 1710-1726, której autorem był włoski architekt Giovanniego Simonettiego.	Nr 636 z 16.09.1963 i z 30.06.1964r.
Park geometryczny z pałacem ogrodowym i Błękitną Bramą	Pozostałości dawnego parku geometrycznego i bramy z 1708r.	Nr 1213 z 30.06.1964r. Nr 1214 z 30.06.1964r.
Ratusz	Datowany na przełom IV i V wieku, z renesansowym portalem.	Nr 325 z 5.06.1961r.

Zabytek	Opis	Nr rejestru NID
Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	Gotycka świątynia, której zasadniczy kształt nadano w XV w., zaś północne fragmenty murów kościoła pochodzą z XII w. W latach 1670-1672 przy wschodniej ścianie dobudowano barokową kaplicę Promnitzów.	b.d.
Kościół p.w. Św. Piotra i Pawła	Pochodzący z XIII w., wybudowany na terenie byłego cmentarza.	215 z 30.06.1964r.
Budynek nadintendenty	Gotycki budynek wchodzący w skład zespołu kościoła p.w. NSPJ. Pełni dzisiaj rolę archiwum miejskiego.	b.d.
Willa przy ul. Wrocławskiej 11	Secesyjna willa z początku XX wieku. Obecnie mieści się tu Miejska Biblioteka Publiczna.	Nr 2261 z 19.07.1976r.
Mury obronne	Powstałe na przełomie XIV – XVI wieku.	Nr 321 z 30.06.1964r.
Zabudowa miejska	Zabytkowe kamieniczki i domy z przełomu XVII i XX wieku, w części odrestaurowane.	W rejestrze NID figuruje ponad 100 budynków.

Źródło: Rejestr zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie, 2015r.

Wartości kulturowe i turystyczne posiadają także inne usytuowane w mieście obiekty i miejsca:

- Rynek miasta, z odrestaurowanym ratuszem i kamienicami z XVII-XIX w., ciekawą kompozycyjnie fontanną, ławeczką pomnikową Georga Philippa Telemanna – kompozytora niemieckiego baroku;
- Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego – z wystawą historycznych eksponatów związanych z regionem (mapy, widokówki, zdjęcia, wykopaliska archeologiczne itp.), makietą starówki żarskiej z poł. XVIII w., a także zbiorem wzornictwa żarskiej porcelany produkowanej w mieście do 1945r.
- Zielony Las – teren leżący na tzw. Wzniesieniach Żarskich, które są pozostałością po ostatnich zlodowaceniach. Poprzecinany jest głębokimi jarami, malowniczo porośniętymi buczyną. Najwyższy punkt to Góra Żarska o wysokości 227 m n.p.m. Obszar chroniony jest prawem NATURA 2000. Jest tutaj też ścieżka dydaktyczna i ścieżki do Nordic Walking.
- Kino Pionier Żary – Kino otwarte w 1946 roku. Po najnowszej modernizacji w marcu 2013 roku kino jest wyposażone w nowoczesne projektory cyfrowe (z możliwością projekcji także w systemie 3D) oraz nagłośnienie. Sala kinowa ma 334 miejsca.

Liczne walory turystyczne miasta Żary umożliwiają uprawianie turystyki pieszej lub rowerowej. Poznawanie ich umożliwiają wyznaczone następujące szlaki turystyczne:

- Szlak Legend Żarskich – ciekawe historyczne miejsca Żar można zwiedzać szlakiem legend łużyckich. Legendy o Tkaczu, Bazyliuszku, Czerwonym Jeleniu, Łbie Konia i Czarnym Rządcy łączy trasa, która na dobre wpisała się w krajobraz miasta Żary. Każda z tych legend wiąże się z historycznym miejscem na starówce żarskiej. Na potrzeby szlaku została wydana specjalna mapa, na której zostały zaznaczone miejsca przypisane opowieściom. Na jej odwrocie zamieszczono opis każdej z legend w języku polskim i niemieckim. Dokładnie tak samo opisane zostały tablice informacyjne przy każdym miejscu. Żarskie legendy doczekały się również dwóch wydań książkowych. Zwiedzanie miasta stało się dzięki temu bardziej ekscytujące i ciekawe.
- Szlak czarny: Żagań – Żary liczący 23 km, wiodący m. in. przez tzw. Góry Kocie, trzy wieże widokowe, kąpielisko w Żarach, centrum Żar.
- Szlak czerwony: Żary – Łęknica liczący 46,5 km, prowadzący m.in. przez kompleks leśny „Zielony Las”, pkt .widokowy na wieży Promnity, wsie Boruszyn z XIX - wiecznym pałacem, Cisową z chatami łużyckimi z XIX w. i Jędrzychowice, gdzie rozpoczyna się kraina geograficzna "Łuk Mużakowski", w Żarkach Wielkich ruiny średniowiecznego zamku, Park Mużakowski.

- Szlak zielony: Żary – Gubin liczący 45,6 km, łączący największe miasta Wschodnio - Dolnych Łużyc, tj. Żary, Lubsko i Gubin. Na szlaku znajduje się też rezerwat przyrody Uroczysko Węglińskie i Kompleks Leśny w Jeziorach Wysokich, Jezioro Głębokie, a tuż za nim Jezioro Płytkie, rzeczki: Bystra i Rzeczycza oraz pałac Brühla w Brodach.

Szerzeniem aktywności turystycznej w mieście Żary zajmuje się Oddział PPTK Powiatu Żarskiego w Żarach. Oprócz cyklicznych imprez turystycznych organizowanych na obszarze powiatu żarskiego, w tym również mieście Żary, Oddział zajmuje się wyznaczaniem nowych i rewitalizacją istniejących szlaków rowerowych, pieszych, nordic walking i wodnych zlokalizowanych na obszarze powiatu żarskiego.

Przy Oddziale PPTK działa 10 klubów turystycznych, w tym 5 w siedzibą w Żarach: Klub Turystyki Aktywnej „Ryś” w Żarach, SKKT PTTK „Łaziki im. Klimka Bachledy w Żarach, SKKT PTTK „Pioruny” Gimnazjum Nr 2 w Żarach, SKKT PTTK „Horyzont” ZSO i E w Żarach, SKKT PTTK „PRUS” I LO im. B. Prusa w Żarach. Oznacza to duże zainteresowanie turystyką aktywną mieszkańców Żar, szczególnie wśród młodzieży, o czym świadczą kluby turystyczne tworzone przy szkołach.

Walory naturalne

Żary leżą na pograniczu Niziny Śląskiej i Niziny Wielkopolskiej pomiędzy dwoma dopływami Odry: Bobrem i Nysą Łużycką. Geograficznie należą do polskiej części historycznej krainy Łużyc Dolnych.

Do najważniejszych obszarów posiadających niewątpliwie duże walory przyrodnicze należy Obszar Chronionego Krajobrazu „Zielony Las”, przylegający do południowych granic miasta Żary. Jest to jedno z ulubionych miejsc weekendowych spacerów mieszkańców miasta i okolicznych wsi. Przebiegają tu liczne szlaki turystyczne, szlak rowerowy oraz ścieżka przyrodniczo-leśna. Sporą atrakcją lasu są trzy wieże, m.in. przeciwpożarowa, widokowa, zbudowana przed wojną na najwyższym wzniesieniu Wzniesień Żarskich (227 m n.p.m.), oraz "Wieża Promnita". W pogodne dni można podziwiać z nich panoramę miasta oraz Karkonoszy. Obszar Zielony Las obejmuje powierzchnię 1245,1 ha i jest to specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 (kod obszaru PLH080070), zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Obejmuje on kompleks kwaśnych buczyn niżowych, kwaśnych dąbrów i lasów łęgowych zlokalizowanych na kulminacji moreny czołowej zlodowacenia środkowopolskiego stadiu Warty, z najwyższym punktem - Górą Żarską 227 m n.p.m.

Potencjał turystyczny

Potencjał turystyczny gminy obejmuje ogół elementów, które umożliwiają rozwój turystyki na jej obszarze. Wśród nich wyróżnić można czynniki strukturalne i przestrzenne oraz funkcjonalne powiązane z działaniem konkretnych podmiotów. Obie grupy są niezbędne do rozwoju turystyki i łączne ich występowanie gwarantuje pełne powodzenie stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego, który przyciągnie turystów na dany obszar. Na bazie walorów turystycznych należy zbudować ofertę turystyczną skierowaną do konkretnych grup odbiorców: turystyka rodzinna, indywidualna, biznesowa czy konferencyjna.

Szacuje się, że miasto Żary corocznie odwiedza ok. 100.000 turystów krajowych oraz 40.000 turystów zagranicznych. Odbywa się około 200 imprez rocznie, które skierowane są nie tylko do mieszkańców gminy, ale również do przyjezdnych gości i turystów. Około 10 % turystów odwiedzających gminę, korzysta z noclegów w obiektach hotelowych zlokalizowanych na terenie gminy. Statystykę w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 42. Noclegi udzielone na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba obiektów noclegowych całorocznych	6	6	5	3	4
Liczba miejsc noclegowych całorocznych	291	291	261	196	221
Udzielone noclegi ogółem, - w tym:	27.817	27.399	24.646	20.682	23.442
- turystom krajowym	17.540	18.904	14.904	15.477	17.031
- turystom zagranicznym	10.277	8.495	9.742	5.205	6.411
Korzystający z noclegów ogółem, w tym:	17.561	18.057	17.262	12.619	14.860
- turyści krajowi	12.344	12.688	10.286	9.636	10.594
- turyści zagraniczni	5.217	5.369	6.976	2.983	4.266

Źródło: GUS za lata 2010-2014.

W 2014 roku na obszarze miasta Żary dostępne były 4 obiekty noclegowe, które udzieliły łącznie 23,4 tys. noclegów. 27% noclegów udzielono turystom zagranicznym. Liczba osób korzystających z noclegów w obiektach noclegowych w Żarach przekroczyła 14,8 tys. osób. Wśród turystów zagranicznych dominowali głównie turyści z Niemiec (34,5% ogółu turystów zagranicznych) oraz Ukrainy (27,6%).

Dynamika udzielonych noclegów w ostatnim pięcioleciu jest bardzo zróżnicowana. Przy czym zauważyć można wyraźną tendencję do zmniejszenia się liczby udzielonych noclegów i liczby osób korzystających z obiektów noclegowych. Najmniej korzystny dla hotelarzy był rok 2013, w którym odnotowano 16% spadek liczby udzielonych noclegów w stosunku do roku poprzedniego.

W bazie informacyjnej Urzędu Miasta Żary figurują jeszcze inne obiekty oferujące noclegi na obszarze miasta Żary. Są to pokoje gościnne udostępniane przez podmioty nie mające statusu hotelu. Brak informacji nt. ilości udzielonych noclegów przez w/w podmioty. Bazę turystyczną wzbogaca również 15 obiektów gastronomicznych działających w formie restauracji, pubów czy klubów.

W ratuszu czeka na turystów również Punkt informacji Turystycznej.

W ramach promocji walorów turystycznych miasta Żary, Gmina Żary o statusie miejskim podejmowała się następujących działań:

- udział w targach turystycznych w Cottbus i Wrocławiu,
- udostępnienie materiałów informacyjnych o Żarach w miastach Zielona Góra, Cottbus, Forst, Weisswasser.
- stała współpraca z miastem Żagań, Parkiem Mużakowskim i Geoparkiem „Łuk Mużakowa”,
- otwarcie Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego,
- współudział w organizacji wielu imprez kulturalnych i sportowych skierowanych nie tylko do mieszkańców, ale również turystów, w tym gości z zagranicy,
- udostępnienie aplikacji profesjonalnego przewodnika multimedialnego „Spacerem po Żarach”, w dwóch wersjach językowych - polskiej lub niemieckiej, do wykorzystania na smartfonie lub innym urządzeniu z zainstalowanym systemem Android,
- informacja wizualna – 20 tablic z planem miasta i informacją turystyczną o mieście.

Podsumowanie

Miasto Żary nie jest postrzegana jako obszar atrakcyjny i przyjazny dla turystów. Z jednej strony wpływa na to ograniczona oferta turystyczna, z drugiej, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna, w tym baza gastronomiczna i noclegowa. Obiekty zabytkowe, pomimo dużej wartości historycznej ze względu na stan techniczny lub sposób zagospodarowania nie mogą być udostępnione zwiedzającym. Wykorzystanie miasta jako bazy wypadowej do zwiedzania bardzo atrakcyjnych zabytków kulturowych i przyrodniczych położonych w pobliżu nie jest możliwe ze względu na słabość bazy noclegowej.

Miasto obecnie obsługuje najwięcej osób przyjeżdżających na krótki czas w związku z interesami. Taki ruch generują liczne duże przedsiębiorstwa oraz osoby korzystające z usług i handlu w mieście.

Działań korygujących w celu poprawy atrakcyjności turystycznej miasta Żary wymagają:

- infrastruktura turystyczna – rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej o nowe obiekty: (basen, muzeum, kompleks Zielony Las, pole kamperowe), a także rewitalizacja istniejącej infrastruktury (Park miejski z folwarkiem, kompleks sportowy Syrena),
- informacja turystyczna – poprawa istniejących tablic informacyjnych i informacji internetowej o walorach miasta,
- sieć ścieżek rowerowych – rozbudowa istniejących ścieżek dla poprawy ich ciągłości i bezpieczeństwa poruszania się rowerem po mieście, a także połączeń z: Parkiem Mużakowskim, Geoparkiem, miastem Żagań oraz miastem przygranicznym Forst,
- obiekty zabytkowe – starania o rewitalizację obiektów zabytkowych, w tym będących w posiadaniu osób prywatnych (Zamek i Pałac, kamienica Rynek 12).

Potrzebna jest współpraca z innymi gminami powiatów żarskiego i żagańskiego w celu wspólnego tworzenia produktów turystycznych. Należy jednak pamiętać, że Żary są miastem przede wszystkim przemysłowym.

II.13. Analiza SWOT

Tabela 43. Analiza SWOT Gminy Żary o statusie miejskim.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Położenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobra lokalizacja miasta przy głównych szlakach komunikacyjnych: DK 12 i trasa międzynarodowa E36; • Bezpośrednia bliskość rynku niemieckiego; • Silne powiązania z innymi gminami w ranach ŻŻOF. <p>Gospodarka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysoka intensywność działalności gospodarczej; • Funkcjonowanie dużych, ciągle rozwijających się przedsiębiorstw; • Dobrze funkcjonujące instytucje wspierania biznesu; • Widoczne zainteresowanie inwestorów; <p>Gospodarka niskoemisyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przygotowane plany rozwoju gospodarki niskoemisyjnej. <p>Usługi społeczne i społeczeństwo informacyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobrze rozwinięta sieć placówek edukacyjnych na większej części obszaru; • Duża i urozmaicona oferta kulturalna. 	<p>Położenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zły stan połączeń drogowych (droga E36 i A-18) i kolejowych; • Brak bezpośredniego połączenia kolejowego z Berlinem i Poznaniem. <p>Demografia i zasoby ludzkie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystne tendencje demograficzne głębsze niż w regionie lubuskim i otaczających gminach; • Utrwalanie się niekorzystnych zjawisk na rynku pracy, w tym dotyczących kobiet. <p>Gospodarka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak możliwości rozwoju instytucji wspierania biznesu w istniejącej bazie infrastrukturalnej; • Wyczerpujące się zasoby uzbrojonych terenów inwestycyjnych; • Dekoniunktura w budownictwie mieszkaniowym i zły stan istniejących zasobów. <p>Gospodarka niskoemisyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza powodowany niską emisją; • Nadmierne zatłoczenie ulic pojazdami samochodowymi; • Brak spójnego systemu ścieżek rowerowych; • Niski poziom wykorzystania komunikacji miejskiej; <p>Usługi społeczne i społeczeństwo informacyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duże różnice w poziomie nauczania pomiędzy szkołami publicznymi i prywatnymi; • Niewystarczająca jakość i dostępność usług edukacyjnych na poziomie przedszkolnym; • Regres czytelnictwa w skali ogólnopolskiej; • Zły stan bazy materialnej instytucji kultury; • Mała dostępność e- usług dla mieszkańców.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Powiększenie zakresu wsparcia potencjału rozwojowego sektora MŚP; • Kontynuacja dobrej polityki wobec dużych inwestorów; • Współpraca wszystkich interesariuszy mających znaczący wpływ na wielkość zanieczyszczeń powietrza; • Wykorzystanie współpracy w ramach ŻŻOF dla rozwiązania problemów z zakresu mobilności miejskiej; • Dostępność środków unijnych; • Poszerzenie działań w zakresie polityki prorodzinnej sprzyjające przyrostowi naturalnemu; • Poprawa jakości zasobów ludzkich; • Stworzenie warunków ułatwiających podejmowania pracy kobietom; • Wykorzystanie narzędzi społeczeństwa informacyjnego dla poprawy jakości życia mieszkańców; • Dobrze przygotowany z udziałem wszystkich interesariuszy gminny program rewitalizacji; • Zwiększenie partycypacji mieszkańców w planowaniu rozwoju miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pogłębianie się niekorzystnych procesów demograficznych; • Brak współdziałania podmiotów odpowiedzialnych za emisję zanieczyszczeń powietrza; • Brak koordynacji w wykorzystywaniu zidentyfikowanych potencjałów; • Brak współdziałania w ramach ŻŻOF; • Postępująca degradacja zasobów instytucji kultury.

Źródło: Opracowanie własne.

III. CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓŁOWE

Głównym motorem rozwoju miasta jest gospodarka. Konsekwentnie prowadzona od wielu lat polityka pozyskiwania inwestorów wspierania działaniami ułatwiającymi szybkie tworzenie czy rozbudowę przedsiębiorstwa zaowocowało czołową pozycją Żar w tym zakresie w województwie lubuskim. Bardzo ważnym czynnikiem wspierającym trwałość gospodarki na tym terenie jest obecność dużych firm, które poniosły bardzo duże nakłady inwestycyjne w związku z prowadzoną działalnością. Jest to największy atut miasta. Rysą na tym obrazie jest widoczny trend zmniejszania się ilości nowo rejestrowanych firm. Gospodarkę Żar wspierają: dobre połączenia komunikacyjne, bliskość rynku niemieckiego i dostępność pracowników. Ten ostatni zasób na terenie miasta zaczyna się wyczerpywać, a wykorzystanie na rynku osób pozostających obecnie bez pracy wymaga podejmowania nowych działań. Przedsiębiorstwa żarskie szeroko korzystają z mieszkańców innych gmin, szczególnie gminy wiejskiej Żary oraz Żagania.

Słabość systemu edukacji przedszkolnej i opieki nad małymi dziećmi ogranicza wielu rodzinom możliwość pracy ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dziećmi. W poprzednich latach w Żarach był wyraźnie widoczny brak miejsc w przedszkolach. Edukacja przedszkolna w Żarach była dotychczas na zdecydowanie niezadawalającym poziomie. Dopiero w roku bieżącym liczba miejsc odpowiada potrzebom mieszkańców, ale osiągnięto to poprzez uruchomienie placówki niepublicznej, co ogranicza dostępność do tych miejsc dla osób nie mogących płacić czesnego. Placówki publiczne nadal są niedoposażone i zbyt zatłoczone. System edukacji szkolnej jest ważnym elementem budowania wartości zasobów ludzkich. Jakość edukacji na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum decyduje o dalszych wyborach uczniów. W Żarach widoczna jest bardzo duża różnica pomiędzy szkołami publicznymi a dwoma szkołami społecznymi. Na poziomie szkół średnich znów widoczna jest dominacja liceum społecznego (jednej z najlepszych szkół w Polsce) nad pozostałymi liceami oraz duży dystans pomiędzy liceami ogólnokształcącymi a innymi typami szkół średnich.

Sfera społeczna w części dotyczącej edukacji na wszystkich poziomach nie należy do najsilniejszych stron Żar. Podniesienie jakości usług w tym zakresie i zwiększenie dostępności usług na poziomie edukacji przedszkolnej jest ważnym zadaniem ze względu na to, w jaki sposób jakość sfery społecznej przekłada się na ocenienie przez mieszkańców jakości życia w mieście. Sfera społeczna jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na ocenę jakości życia, obok dochodów i kosztów życia, warunków mieszkaniowych i dostępności podstawowych usług oraz transportu i łączności.

Bardzo widoczna w życiu miasta jest duża grupa osób dojeżdżających do pracy z okolicznych miejscowości, przede wszystkim z gminy wiejskiej Żary i z Żagania. Powiększa ją liczne grono mieszkańców całego powiatu żarskiego korzystających z usług administracyjnych, sportowo-rekreacyjnych, kulturalnych, handlowych. Mobilność mieszkańców i przyjeżdżających opiera się na transporcie indywidualnym. Rola komunikacji miejskiej jest ograniczona i ciągle się zmniejsza. Ścieżki rowerowe jako trasy komunikacyjne w zasadzie nie funkcjonują. Ważną przeszkodą w ich rozwoju są tory kolejowe dzielące śródmieście Żar i bez poważniejszych inwestycji niemożliwe do przekroczenia. Kolejnym aspektem wymagającym interwencji jest publiczna komunikacja miejska. W obecnym kształcie jest nieefektywna, słabo dostępna dla mieszkańców i nie ciesząca się popularnością. Utrzymywanie obecnego stanu w perspektywie jeszcze bardziej zmarginalizuje transport publiczny i alternatywne formy transportu. Utrzymywanie tego trendu nie pozwoli na zbudowanie zrównoważonej mobilności miejskiej, a jego szkodliwość odzwierciadla m.in. stan środowiska w mieście i udział środków transportu indywidualnego w niskiej emisji.

Niska emisja została zidentyfikowana jako jedna z ważniejszych barier rozwojowych miasta. Żary w poszukiwaniu dróg rozwiązywania problemów stojących u podstaw powstawania tego zjawiska przygotowały w roku 2015 „Program rozwoju gospodarki niskoemisyjnej”. Jest to właściwy dokument o charakterze strategicznym dla działań z zakresu zapobieganiu powstawania niskiej emisji.

Ważnym obszarem problemowym są wstępnie identyfikowane części miasta, które powinny być poddane rewitalizacji. Wcześniejsze dokumenty strategiczne dotyczące tych zagadnień w obliczu zmian w rozumieniu pojęcia rewitalizacji i uregulowaniem ustawowym dróg postępowania w odniesieniu do obszarów zdegradowanych straciły aktualność i nie będą już mogły być podstawą polityki miasta w tym zakresie. Odpowiedni program rewitalizacji stanowiący podstawy polityki miasta powinien zostać przygotowany w najbliższym okresie. Ważną jego częścią powinny być zidentyfikowane problemy w sferze społecznej, w tym programy wprowadzania na rynek pracy kobiet i osób bez odpowiednich kwalifikacji.

Diagnoza problemów wsparta analizą SWOT wskazuje na obszary problemowe, które mogą zaważyć na dalszym rozwoju miasta oraz na silne strony i potencjały wzrostu dające podstawy i szanse do zrównoważonego rozwoju miasta. Stanowi ona podstawę formułowania celów rozwojowych.

Cel Główny:

Poprawa jakości życia mieszkańców i konkurencyjności gospodarczej Żar.

Miasto Żary w ciągu ostatnich dwudziestu lat podnosiło się po załamaniu produkcji przemysłowej z początku lat dziewięćdziesiątych. W tym okresie liczba mieszkańców zmniejszyła się z 40.737 osób (w 1995r.) do 38.527 (w 2014r.), liczba przedsiębiorstw (opisanych w statystyce jako podmioty gospodarki narodowej) z 2.985 zwiększyła się do 4.423 podmiotów. Rozwój sfery gospodarczej obrazowany dobrymi wskaźnikami spadającego bezrobocia i wzrastającej liczby podmiotów gospodarczych nie wyczerpuje wszystkich potrzeb mieszkańców. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju miasta wymaga zwrócenia bacznej uwagi na sferę społeczną, w tym szeroko rozumiane usługi dla mieszkańców i ochronę środowiska. Zły stan infrastruktury komunalnej związanej z usługami społecznymi i jej niedostosowanie do potrzeb wpływa na poziom satysfakcji mieszkańców i ich odbieranie miasta jako przyjaznego miejsca do życia. Zbyt niska jakość usług edukacyjnych obniża się szanse edukacyjne dzieci i młodzieży, tworzą się warunki sprzyjające opuszczaniu miasta przez ludzi młodych. Ludzie dojeżdżający do pracy w Żarach nie osiedlają się tutaj. Korzystają z usług miejskich, większość korzyści ze swojej pracy przenosząc do swoich miejsc zamieszkania w innych gminach. Nadmierne zatłoczenie ulic i wysoki poziom emisji zanieczyszczeń powietrza również nie sprzyjają pozytywnemu nastawieniu do swojego miejsca zamieszkania. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej jest bardzo ważnym elementem polityki rozwoju miasta i ustalone tam cele i działania są równocześnie celami Programu Rozwoju Żar. Oczywistym priorytetem jest utrzymanie dobrego tempa rozwoju przedsiębiorstw i wsparcie sektora MŚP, w tym również inkubowania nowych firm. Potrzebne są lepiej płatne miejsca pracy. Pomimo niskiego poziomu bezrobocia w Żarach, teren powiatów żarskiego i żagańskiego nadal dostarcza duże ilości rąk do pracy, wspierając rynek pracodawcy. Żary powinny dążyć w stronę podniesienia swojej konkurencyjności dla mieszkańców. Wysokie ujemne saldo migracji, odpływ ludzi młodych to zjawiska dotyczące większość miast polskich, jednak w przypadku Żar te zjawiska są odczuwalne silniej niż w innych miastach. Realizacja tego celu powinna doprowadzić do zmiany postrzegania miasta przez mieszkańców, inwestorów i odwiedzających. Oczekiwany rezultatem jest wizerunek Żar jako lepszego od innych miejsca do pracy i życia, sprzyjającego inwestowaniu i atrakcyjnego dla odwiedzających.

Cele szczegółowe

Cel 1.

Wysoka jakość usług społecznych wyróżniająca miasto na tle regionu.

Cel 2

Rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna obszarów kryzysowych i wsparcie rozwoju mieszkalnictwa.

Cel 3.

Poprawa stanu środowiska i budowa zrównoważonej mobilności miejskiej.

Cel 4.

Osiągnięcie wysokiej konkurencyjności gospodarczej miasta w skali kraju.

Cel 1.

Wysoka jakość usług społecznych wyróżniająca miasto na tle regionu.

Obecnego poziomu usług społecznych nie należy uznać za w pełni zadowalający. Zdefiniowane w Diagnozie mankamenty i silne strony pozwalają ustalić główne kierunki działań, które powinny doprowadzić do uzyskania w Żarach poziomu usług społecznych wyróżniającego miasto na tle regionu. W ramach Celu 1 znajduje się bardzo szeroki obszar funkcjonowania miasta. Pierwszym obszarem jest edukacja i opieka nad dzieckiem, obejmująca działalność od poziomu opieki nad dzieckiem w żłobku poprzez edukację przedszkolną i szkolną. Kolejnymi obszarami są kultura, sport i rekreacja oraz szeroko rozumiana polityka społeczna.

1.1. Edukacja i opieka nad dzieckiem.

Edukacja przedszkolna oraz opieka nad małym dzieckiem w Żarach była dotychczas na zdecydowanie niezadowalającym poziomie. Dopiero w roku bieżącym liczba miejsc w przedszkolach odpowiada potrzebom mieszkańców, ale osiągnięto to poprzez uruchomienie placówki niepublicznej, co ogranicza dostępność do tych miejsc dla osób nie mogących płacić czesnego. Problemy w zakresie edukacji szkolnej, przedszkolnej i opieki nad dzieckiem:

- Niewystarczająca dostępność nieodpłatnych, wysokiej jakości miejsc w placówkach opieki nad dzieckiem i edukacji przedszkolnej;
- Niewystarczający poziom wyników na egzaminie gimnazjalnym, szczególnie w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i językowych;
- Niewystarczająca koordynacja między jednostkami w zakresie organizowania wsparcia dla dzieci z deficytami;
- Brak pogłębionej diagnozy potrzeb edukacyjnych i możliwości szkół w rozwijaniu uzdolnień i umiejętności uczniów;
- Niewystarczający poziom wyposażenia bazy dydaktycznej;
- Błędne podejmowanie decyzji przez gimnazjalistów w sprawie wyboru szkoły ponadgimnazjalnej, skutkujący późniejszym brakiem oferty pracy - brak doradców zawodowych w gimnazjach.

Priorytety strategiczne:

Główne kierunki działania w sferze edukacji powinny być na podporządkowane następującym priorytetom strategicznym:

1.1.A. Pełna dostępność działań opiekuńczych i edukacji przedszkolnej prowadzonej w dobrze wyposażonych, nieprzekraczających limitów liczebności nieodpłatnych żłobkach i przedszkolach.

1.1.B. Poziom nauczania mierzony wynikami testów sześcioklasisty i egzaminów gimnazjalnych wyższy od średniej wojewódzkiej lub krajowej (w zależności od tego, która jest wyższa);

1.1.C. Wsparcie gimnazjalistów w lepszym podejmowaniu decyzji dostosowanych do potrzeb rynku pracy.

Działania w ramach priorytetów strategicznych:

Priorytet 1.1.A	Pełna dostępność działań opiekuńczych i edukacji przedszkolnej prowadzonej w dobrze wyposażonych, nieprzekraczających limitów liczebności nieodpłatnych żłobkach i przedszkolach.
Działanie 1.1.A.1.	Zapewnienie nieodpłatnej opieki i edukacji przedszkolnej wszystkim dzieciom z terenu miasta.
Działanie 1.1.A.2.	Stworzenie i wdrożenie programu dla rodziców dzieci w wieku żłobkowym i przedszkolnym motywującego do korzystania z usług w żłobkach i przedszkolach.
Działanie 1.1.A.3.	Doposażenie żłobków i przedszkoli w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne.
Priorytet 1.1.B	Poziom nauczania mierzony wynikami testów sześcioklasisty i egzaminów gimnazjalnych wyższy od średniej wojewódzkiej lub krajowej (w zależności od tego, która jest wyższa).
Działanie 1.1.B.1.	Przeprowadzenie pogłębionej analizy przyczyn uzyskiwania niższych niż oczekiwane wyników nauczania w poszczególnych szkołach.
Działanie 1.1.B.2.	Przygotowanie i wdrożenie programów wspierających podnoszenie jakości nauczania w szkołach.
Działanie 1.1.B.3.	Uruchomienie programów pozwalających na rozwijanie uzdolnień i umiejętności uczniów.
Działanie 1.1.B.4.	Znacząca poprawa wyposażenia bazy dydaktycznej.
Priorytet 1.1.C	Wsparcie gimnazjalistów w lepszym podejmowaniu decyzji dostosowanych do potrzeb rynku pracy.
Działanie 1.1.C.1.	Przygotowanie i wdrożenie efektywnego systemu doradztwa zawodowego.

1.2. Kultura, sport i rekreacja.

Głównymi zagrożeniami w sferze kultury, sportu i rekreacji jest zły stan bazy materialnej. Skala działalności instytucji miejskich w kulturze i sporcie oraz klubów sportowych wyczerpuje możliwości zaplecza technicznego. Zaniechanie działań w zakresie odtwarzania bazy materialnej kultury i sportu spowoduje stopniowe zmniejszanie się zakresu tej działalności, która obecnie już wykracza poza teoretyczne możliwości zaplecza technicznego.

Priorytetem w zakresie kultury, sportu i rekreacji jest:

- odtworzenie bazy materialnej tych dziedzin i utrzymywanie jej w stanie co najmniej dobrym;
- dostosowanie do zidentyfikowanych potrzeb i rozbudowa infrastruktury technicznej.

W sferze kultury instytucje miejskie mają bardzo szeroką i różnorodną ofertę docierającą do bardzo wielu mieszkańców. W dziedzinie sportu i rekreacji wskaźniki uczestnictwa są również dobre. Główne zagrożenia tkwią w brakach infrastruktury, jej złym stanie i niedopasowaniu do wzrastającego popytu. Uczestnik imprez kulturalnych czy sportowych zna nowoczesne standardy techniczne i oczekuje ich zachowania również w ofercie miejskiej. Ich niedotrzymywanie spowoduje odchodzenie mieszkańców od takich propozycji.

Działania w ramach priorytetów strategicznych:

Priorytet 1.2.A	Odtworzenie bazy materialnej kultury, sportu i rekreacji.
Działanie 1.2.A.1.	Wyposażenie instytucji kultury w nowoczesne technologie audiowizualne, dostosowane do zakresu i sposobu ich oddziaływania.
Działanie 1.2.A.2.	Modernizacja budynku Muzeum i otoczenia wraz z wieżą wartowniczą.
Działanie 1.2.A.3.	Dostosowanie MBP i ŻDK do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Działanie 1.2.A.4.	Wspieranie prywatnych właścicieli w rewitalizacji obiektów zabytkowych.
Priorytet 1.2.B	Rozbudowa bazy materialnej kultury, sportu i rekreacji i dostosowanie do zidentyfikowanych potrzeb.
Działanie 1.2.B.1.	Budowa Sali widowiskowej – Centrum Kultury.
Działanie 1.2.B.2.	Rozbudowa bazy rekreacyjnej i modernizacja parków do celów rekreacyjnych i kulturowych.
Działanie 1.2.B.3.	Promocja i rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej na terenie Zielonego Lasu - towarzyszącej w uzgodnieniu z lasami.
Działanie 1.2.B.4.	Utworzenie w oparciu o stadion Syrena centrum rekreacyjnego miasta.
Działanie 1.2.B.5.	Wyznaczenie i przygotowanie miejsca do organizacji dużych imprez i koncertów plenerowych, np. Dni Żar w obszarze, który nie jest przeznaczony pod zabudowę.
Działanie 1.2.B.6.	Budowa infrastruktury do obsługi ruchu turystycznego oraz promocja miasta.
Działanie 1.2.B.7.	Realizacja małych projektów w ramach współpracy transgranicznych.

1.3.Pomoc społeczna.

Skala problemów związanych z ubóstwem i patologiami społecznymi w Żarach utrzymuje się w ostatnich latach na podobnym poziomie. Główna przyczyna ubóstwa – niemożność znalezienia pracy – może w niedługim czasie mieć znacznie mniejsze znaczenie. Liczba bezrobotnych spada co roku o kilkaset osób i stan z sierpnia 2015 roku wynoszący 803 osoby pozwala myśleć o problemie w inny sposób. Powodem bezrobocia i ubóstwa będzie teraz brak kwalifikacji lub niemożność podjęcia pracy z powodu choroby, niepełnosprawności, opieki nad dziećmi. Rozwój usług społecznych w tym zakresie oraz praca nad przywróceniem na rynek pracy osób bezrobotnych nie z własnej woli jest ważnym wyzwaniem. Ważnym problemem jest powielanie postaw w rodzinach korzystających z pomocy społecznej. Potrzeba edukacji społecznej dzieci aby nie powiełały wzorców rodziców i nie stawały się kolejnym pokoleniem korzystających z pomocy społecznej. W odniesieniu do osób niepełnosprawnych i w podeszłym wieku brakuje rozwiązań alternatywnych dla Domów Pomocy Społecznej. Brakuje rozwiązań dla powiększającej się skali bezdomności. Nadal wiele instytucji publicznych nie jest dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Podstawowym dokumentem ustalającym zakres i formy działania w zakresie pomocy społecznej jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych. Priorytety strategiczne w obszarze pomocy społecznej:

1.3.A. Zabezpieczenie potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

1.3.B. Wsparcie osób i rodzin w trudnej sytuacji.

1.3.C. Wyprowadzanie ludzi z bezdomności i uzależnień.

1.3.D. Dostosowanie warunków lokalowych instytucji pomocy społecznej do zwiększających się potrzeb.

Działania w ramach priorytetów strategicznych:

Priorytet 1.3.A	Zabezpieczenie potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.
Działanie 1.3.A.1.	Dostosowanie wszystkich instytucji publicznych do potrzeb niepełnosprawnych.
Działanie 1.3.A.2.	Budowa mieszkań chronionych.
Działanie 1.3.A.3.	Rozwijanie działalności Centrum Integracji Społecznej w Żarach.
Działanie 1.3.A.4.	Rozwijanie podmiotów i programów ekonomii społecznej oraz tworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.
Działanie 1.3.A.5	Wsparcie budowy domów pobytu dziennego dla osób starszych – program „VIGOR”
Priorytet 1.3.B	Wsparcie osób i rodzin w trudnej sytuacji.
Działanie 1.3.B.1. Projekty realizowane przez MOPS	<ol style="list-style-type: none"> 1.Program „Świetlica – Dzieci – Praca” na rzecz wsparcia dziecka i rodziny. 2.Realizacja projektów systemowe EFS dla Ośrodków Pomocy Społecznej. 3.Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania. 4.Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. 5.Program osłony „Wspieranie JST w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. 6.Programy wychowawcze dla rodzin z problemem opiekuńczo-wychowawczymi.

Priorytet 1.3.C	Wyprowadzanie ludzi z bezdomności i uzależnień.
Działanie 1.3.C.1. Działania MOPS	Program wspierający powrót osób bezdomnych do społeczności.
Priorytet 1.3.D	Dostosowanie warunków lokalowych instytucji pomocy społecznej do zwiększających się potrzeb
Działanie 1.3.D.1.	Wsparcie instytucji oraz organizacji pomocy społecznej i wspierania rodziny w zakresie poprawy warunków lokalowych.

Cel 2

Rewitalizacja infrastrukturalna i społeczna obszarów kryzysowych i wsparcie rozwoju mieszkalnictwa.

Problem rewitalizacji obszarów zdegradowanych powinien znaleźć szczegółowe rozwiązania w Gminnym Programie Rewitalizacji. Odniesieniem dla jego konstruowania są wstępnie zidentyfikowane problemy ujęte w części diagnostycznej w rozdziałach poświęconych rewitalizacji i pomocy społecznej. Identyfikacji należy dokonać na poziomie terytorialnego zlokalizowania problemów i dostosowania działań do szczególnych warunków danego obszaru. Działania w zakresie rewitalizacji zgodnie z Wytocznymi MliR powinny być wspierane bardzo szerokim zakresem działań o charakterze społecznym kreowanych i realizowanych z udziałem mieszkańców.

Widoczny zastój na rynku nieruchomości na sprzedaż lub pod wynajem powoduje, że ludzie którzy chcieli by zamieszkać w Żarach mają bardzo ograniczone możliwości wyboru. Blisko położona Zielona Góra dysponuje ciągle dużą ofertą mieszkań o różnym standardzie na rynku pierwotnym, w tym w budynkach wspieranych przez miasto (KTBS).

Należy podjąć działania zmierzające do poszerzenia rynku pierwotnego nieruchomości, w tym na najem, zarówno jako projekty komunalne, jak i realizowane wspólnie z inwestorami komercyjnymi.

Priorytety strategiczne w ramach celu 2:

- 2.1. Stworzenie podstaw do rozpoczęcia rewitalizacji obszarów kryzysowych.
- 2.2. Przygotowanie do utworzenia rynku dostępnych mieszkań na wynajem w Żarach.

Działania w ramach priorytetów strategicznych:

Priorytet 2.1.A	Stworzenie podstaw do rozpoczęcia rewitalizacji obszarów kryzysowych.
Działanie 2.1.A.1.	Przygotowanie szerokiego zaplecza społecznego niezbędnego do właściwego przygotowania programu.
Działanie 2.1.A.2.	Przygotowanie zespołu pracowników Urzędu Miasta odpowiedzialnych za przygotowanie Programu Rewitalizacji.
Działanie 2.1.A.3.	Przygotowanie Programu Rewitalizacji zgodnie z Wytocznymi w zakresie rewitalizacji wydanymi przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz Ustawą o rewitalizacji.
Działanie 2.1.A.4.	Przebudowa koryta rzeki „Żarki” wraz z nowymi zbiornikami retencyjnymi.

Priorytet 2.2.B	Przygotowanie do utworzenia rynku dostępnych mieszkań na wynajem w Żarach.
Działanie 2.2.B.1.	Analiza dostępności terenów pod komunalne budownictwo mieszkaniowe.
Działanie 2.2.B.2.	Analiza celowości powołanie Towarzystwa Budownictwa Społecznego w Żarach.
Działanie 2.2.B.3.	Analiza możliwości budowy mieszkań komunalnych lub innych mieszkań na wynajem.
Działanie 2.2.B.4.	Realizacja zadań wynikających z przygotowanych analiz.

Cel 3

Poprawa stanu środowiska i budowa zrównoważonej mobilności miejskiej.

Poprawa stanu środowiska i obniżanie i zapobieganie niskiej emisji są działaniami wspieranymi również w ramach Programu Gospodarki Niskoemisyjnej. Ważnym aspektem wpływającym na te zjawiska jest kompleks działań nazywany zrównoważoną mobilnością miejską. Analizy przeprowadzone w części diagnostycznej wskazują na nieefektywność obecnego systemu transportu miejskiego, braku alternatywnych, ekologicznych form transportu oraz bariery, które powinny być zlikwidowane w celu osiągnięcia widocznej poprawy stanu rzeczy.

Publiczna komunikacja miejska to jedna ze sfer funkcjonowania miasta, które w widoczny sposób są powiązane z działaniami i potrzebami co najmniej dwu sąsiadujących samorządów – Żagania i gminy wiejskiej Żary. Podstawową barierą jest rozdzielenie kompetencji w tym zakresie pomiędzy różne JST.

Kolejną są różne modele instytucjonalne funkcjonowania komunikacji miejskiej w Żarach i w Żaganiu oraz jej brak w pozostałych gminach. Również ważnym czynnikiem jest bardzo ograniczony zasób danych dotyczących obecnego systemu komunikacyjnego i całkowity brak rozeznania w potrzebach i zachowaniach komunikacyjnych mieszkańców.

Działania niezbędne do ustalenie podstaw budowy systemu miejskiej komunikacji publicznej powinny być prowadzone wspólnie z gminami z obszaru ŻŻOF: Ustalenie obszaru objętego wspólną komunikacją publiczną, formy instytucjonalnej jej organizacji i szczegółowe założenia układu linii komunikacyjnych powinny być ustalone w trakcie prac analitycznych i koncepcyjnych.

Bardzo ważną barierą dla wprowadzania form transportu jest podział miasta trudno przekraczalną linią torów kolejowych. Jest to bardzo poważna przeszkoda, zarówno dla racjonalnego budowania sieci połączeń komunikacji miejskiej, jak i stworzenia zintegrowanej siatki dróg rowerowych.

Tworzenie systemu zrównoważonego transportu miejskiego kieruje się następującymi priorytetami:

- 3.1.A. Zwiększenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym (pieszych, rowerzystów, kierowców/pasażerów samochodów) i bezpieczeństwa w pojazdach transportu zbiorowego,
- 3.1.B. Poprawa jakości i efektywności transportu osób i towarów, redukcja hałasu i zanieczyszczeń powietrza,
- 3.1.C. Zmniejszenie niskiej emisji i poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkaniowych.

Działania w ramach priorytetów strategicznych:

Priorytet 3.1.A	Zwiększenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym (pieszych, rowerzystów, kierowców/pasażerów samochodów) i bezpieczeństwa w pojazdach transportu zbiorowego.
Działanie 3.1.A.1.	Kontynuowanie programu poprawy jakości dróg miejskich.
Działanie 3.1.A.2.	Konsekwentne przestrzeganie reguły – każdy remont lub modernizacja ulicy wymaga budowy ścieżki rowerowej.
Działanie 3.1.A.3.	Stałe prowadzenie badań natężenia ruchu pojazdów w centrum miasta i na ulicach wylotowych i dostosowywanie do potrzeb.
Działanie 3.1.A.4.	Rozbudowa sieci komunikacyjnej i poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Proponowane zadania: <ol style="list-style-type: none"> 1. Zaplanowanie łącznika drogowego pomiędzy ulicami Serbską i Fabryczną (drogi krajowe nr 12 i 27), 2. Budowa ronda na skrzyżowaniu dróg DK 12 i 27 oraz DW 287, 3. Budowa bezpośredniego zjazdu i drogi z obwodnicy w kierunku szpitali wspólnie z Powiatem Żarskim, 4. Rozważenie możliwości połączenia drogą i wiaduktem ul. Męczenników Oświęcimskich z ul. Przeładunkową, 5. Przebudowa dróg wjazdowych do miasta (Boh Getta, Zielonogórska, Okrzei, Zgorzelecka, Piastowska, Jagiellońska, Moniuszki, Szklarska, Pułaskiego), 6. Połączenie Kunic z obwodnicą miasta poprzez strefę powojkową, 7. Przedłużenie ulicy Przeładunkowej wzdłuż torów do ulicy Moniuszki – oraz modernizacja ul. Lotników i Wieniawskiego oraz budowa rond: Moniuszki – Lotników oraz Moniuszki – nowa ulica - Przeładunkowa 8. Przebudowa wiaduktu na ulicy Westerplatte; 9. Budowa ścieżek rowerowych łączących Zatorze z centrum miasta. Wiadukt pieszo rowerowy ul. Górnośląska – ul. Przeładunkowa); 10. Połączenie strefy przemysłowej Lotnisko z miastem poprzez ul. Kilińskiego, kładka nad DK nr 12 i 27 i dalej do ul. Zakładowej; 11. Przebudowa ul. Kolejowej (połączenie ul. Tunelowej z ul. Witosy.); 12. Budowa ronda przy ul. Okrzei, Fabryczna, Witosy, Zgorzelecka.
Działanie 3.1.A.5.	Lobbing w sprawie podniesienia przepustowości istniejącej obwodnicy Żar wraz z wybudowaniem ścieżki rowerowej oraz drogi Żary- Żagań.
Priorytet 3.1.B	Poprawa jakości i efektywności transportu osób i towarów, redukcja hałasu i zanieczyszczeń powietrza.
Działanie 3.1.B.1.	Zaprojektowanie i budowa dróg rowerowych na obszarze miasta i w powiązaniu z sieciami międzygminnymi jako alternatywę dla wszystkich form transportu samochodowego.
Działanie 3.1.B.2.	Rozbudowa i poprawa jakości usług w komunikacji publicznej <ol style="list-style-type: none"> 1. Podjęcie współpracy z gminami ŻŻOF w celu stworzenia efektywnego systemu komunikacji miejskiej. <ol style="list-style-type: none"> a) przeprowadzenie badań ankietowych dotyczących potrzeb i zachowań komunikacyjnych mieszkańców; b) przeprowadzenie badań popytowych w istniejących środkach komunikacji publicznej; c) zdefiniowanie obszaru objętego miejską komunikacją publiczną; d) stworzenie założeń dla sieci transportu miejskiego, z określeniem linii komunikacyjnych, założeń do rozkładu jazdy, liczby i wielkości autobusów; e) przygotowanie koncepcji instytucjonalnej funkcjonowania komunikacji miejskiej;

	<p>f) przygotowanie koncepcji organizacyjno-finansowej obejmującej potrzebne inwestycje w infrastrukturę miejską;</p> <p>2. Modernizacja przystanków komunikacji miejskiej;</p> <p>3. Wprowadzenie nowoczesnych systemów informacji pasażerskiej on-line i zarządzania flotą pojazdów komunikacji publicznej;</p> <p>4. Budowa centrum, przesiadkowego Ułańska;</p> <p>5. Stworzenie Planu transportowego ŻŻOF w zakresie komunikacji publicznej.</p>
Działanie 3.1.B.3.	Budowa parkingu wielopoziomowego nadziemnego lub podziemnego w centrum miasta i rozszerzenie strefy płatnego parkowania w obszarze Starego Miasta.
Działanie 3.1.B.4.	<p>Wspieranie we współpracy z gminami wchodzącymi w skład ŻŻOF oraz powiatami żarskim i żagańskim inwestycji będących w gestii innych podmiotów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rewitalizacji i modernizacji linii kolejowej nr 275 na odcinku Miłkowice – Żagań oraz nr 14 na odcinku Żagań – Żary – Forst, - modernizacji DK nr 12 na odcinku przebiegającym przez ŻŻOF, - planowania nowego przebiegu DK 12 na odcinku Żary – Żagań, - modernizacja DK 18 na odcinku granica państwa – Krzywa.
Działanie 3.1.B.5.	<p>Prowadzenie lobbingu dla zwiększenia liczby połączeń pomiędzy Żarami a dużymi ośrodkami (Wrocław, Poznań, Zielona Góra).</p> <p>Sfunkcjonalizowanie dworca kolejowego, poprawa infrastruktury dworca (perony, zadaszenia, ławki, kosze, stojaki na rowery, informacja turystyczna).</p> <p>Budowa peronu kolejowego przy linii kolejowej nr 370 Zielona Góra - Żary</p>
Priorytet 3.1.C	Zmniejszenie niskiej emisji i poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkaniowych.
Działanie 3.1.C.1.	Monitoring i realizacja działań zapisanych w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej.
Działanie 3.1.C.2.	Przygotowanie dokumentacji niezbędnej dla inwestycji przewidywanych do realizacji z dofinansowaniem z funduszy krajowych i UE.
Działanie 3.1.C.3.	Program wsparcia wymiany starych kotłów na ekologiczne i program Kawka.
Działanie 3.1.C.4.	Termomodernizacja obiektów należących do gminy oraz innych położonych na terenie miasta.

Cel 4

Osiągnięcie wysokiej konkurencyjności gospodarczej miasta w skali kraju.

Żary już osiągnęły widoczny sukces gospodarczy w skali regionu. Bardzo znaczący udział dużych przedsiębiorstw w gospodarce miasta i dynamiczny sektor MŚP powodują stałe zmniejszanie się bezrobocia i wzrost dochodów mieszkańców oraz wpływów podatkowych miasta. Pod tym względem Żary nie znajdują konkurencji w regionie. Stojącym obecnie przed miastem wyzwaniem jest konkurowanie z ośrodkami rozwoju gospodarczego na poziomie ponadregionalnym. Wymaga to również podjęcia nowej skali działań w zakresie marketingu i budowy rozpoznawalności marki Żar.

Żary w swoim intensywnym rozwoju gospodarczym napotykać na poważne bariery rozwojowe. Dotyczą one, zarówno sfery infrastrukturalnej, jak i zasobów ludzkich.

Partnerskie relacje z gminami z obszaru ŻŻOF są niezbędne do rozwiązywania wspólnych problemów powstających razem z sukcesami gospodarczymi miasta. Żary przyciągają duże grupy mieszkańców okolicznych, po pierwsze: ze względu na dużą liczbę miejsc pracy; po drugie – ze względu na pełnienie funkcji ośrodka administracji powiatowej; po trzecie - z powodu większej dostępności usług rynkowych, placówek handlowych oraz usług w zakresie kultury, sportu i rekreacji.

Realizacja wspólnych projektów, np. w ramach Kontraktu Lubuskiego lub bezpośrednich procedur konkursowych RPO Lubuskie 2020 będzie wymagała ustanowienia odpowiednich form współpracy. W przypadku, np. projektów komunikacyjnych będzie to współpraca zinstytucjonalizowana.

Dotychczasowe prace nad określeniem wspólnych interesów i proponowanych działań w ramach ŻŻOF była podporządkowana występowaniu o ośrodki finansowe z UE. W długoterminowej perspektywie należy przewidzieć pogłębienie badań o charakterze diagnostycznym i znacznie głębsze koordynowanie działań podejmowanych przez gminy w celu uniknięcia dublowania wydatków, czy niepotrzebnej konkurencji.

Utrzymanie dotychczasowego tempa rozwoju gospodarczego, które pozwoliło miastu na osiągnięcie czołowej pozycji w regionie lubuskim opiera się na następujących priorytetach strategicznych:

- 4.1.A. Wsparcie infrastruktury niezbędnej do utrzymania wysokiego poziomu inwestycji w Żarach.
- 4.1.B. Zwiększenie zakresu wsparcia dla tworzenia nowych i rozwoju istniejących przedsiębiorstw z sektora MŚP.
- 4.1.C. Podniesienie kwalifikacji i kompetencji osób bezrobotnych celem przywrócenia ich na rynek pracy.
- 4.1.D. Rozwój usług elektronicznych.
- 4.1.E. Rozwinięcie partnerstwa w ramach ŻŻOF jako ważnej formy wsparcia rozwoju miasta.

Działania w ramach priorytetów strategicznych:

Priorytet 4.1.A	Wsparcie infrastruktury niezbędnej do utrzymania wysokiego poziomu inwestycji w Żarach.
Działanie 4.1.A.1.	Przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych – opracowanie nowych lub zmiana planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów przemysłowych, w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> - zmiana planu w strefie przemysłowej Lotnisko oraz w obszarze pomiędzy ul. Żagańską a Osiedlem Zawiszy Czarnego (termin do połowy 2018r.). - opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów pomiędzy DK12 i DK27 w pobliżu ulic Serbskiej i Fabrycznej –(termin do końca 2019r.). - opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów północnej części Kunic – obszar pomiędzy Kunicami a Osiedlem Zawiszy Czarnego oraz dawną jednostką wojskową.
Działanie 4.1.A.2.	Uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę.
Działanie 4.1.A.3.	Współpraca z gminami ŻŻOF w przygotowywaniu terenów inwestycyjnych i pozyskiwaniu inwestorów.
Działanie 4.1.A.4.	Zmiany planistyczne w celu pozyskania nowych gruntów pod działalność gospodarczą.
Działanie 4.1.A.5.	Inwestycja w targowisko miejskie.

Priorytet 4.1.B	Zwiększenie zakresu wsparcia dla tworzenia nowych i rozwoju istniejących przedsiębiorstw z sektora MŚP.
Działanie 4.1.B.1.	Rozbudowa inkubatora przedsiębiorczości i rozszerzenie zakresu wsparcia dla nowopowstających przedsiębiorstw.
Działanie 4.1.B.2.	Wypracowanie stałej formuły współpracy pracodawców, instytucji wspierania biznesu oraz placówek kształcenia.
Działanie 4.1.B.3.	Współpraca z gminami ŻŻOF w przygotowywaniu terenów inwestycyjnych i pozyskiwaniu inwestorów.
Działanie 4.1.B.4.	Dążenie do ujednoczenia wspólnych stawek podatkowych i zakresu wsparcia przedsiębiorców z gminami ŻŻOF.
Priorytet 4.1.C	Podniesienie kwalifikacji i kompetencji osób bezrobotnych celem przywrócenia ich na rynek pracy.
Działanie 4.1.C.1.	Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji.
Działanie 4.1.C.2.	Wsparcie systemu opieki nad dziećmi i pomoc w powrocie kobiet na rynek pracy.
Działanie 4.1.C.3.	Umożliwienie powrotu na rynek pracy osobom bezrobotnym z powodu opieki nad osobami chorymi i niepełnosprawnymi.
Działanie 4.1.C.4.	VIGOR – domy dziennego pobytu osób starszych.
Priorytet 4.1.D	Rozwój usług elektronicznych.
Działanie 4.1.D.1.	Stworzenie jednolitego systemu usług elektronicznych dla jednostek miejskich obsługujących mieszkańców (UM, zakłady i spółki komunalne). Rozwijanie specjalistycznych usług dla mieszkańców w oparciu o technologie GIS.
Priorytet 4.1.E	Współpraca partnerska jako ważna forma wsparcia rozwoju miasta
Działanie 4.1.E.1.	Utworzenie stałych form współpracy samorządów z obszaru ŻŻOF.
Działanie 4.1.E.2.	Ustalenie harmonogramu działań związanych z realizacją projektów w ramach Kontraktu Lubuskiego.
Działanie 4.1.E.3.	Zintensyfikowanie współpracy transgranicznej z partnerami zagranicznymi.

IV. PRIORYTETY ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI W ZAKRESIE TERYTORIALNYM, W TYM W UJĘCIU WOJEWÓDZKIM

Odniesienie Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2016 – 2023 do Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 zawarte zostało w poniższej tabeli. Odpowiednim celem strategicznym Programu Rozwoju Gminy zostały przyporządkowane cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Tabela 44. Zgodność PRG Żary o statusie miejskim ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.

Cele strategiczne	Cele SRWL 2020	
	Cel strategiczny	Cel operacyjny
1. Wysoka jakość usług społecznych wyróżniająca miasto na tle regionu.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna. 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu.	1.5. Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich. 2.3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego. 3.1. Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych. 3.4. Promocja włączenia zawodowego i społecznego. 4.3. Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej. 3.3. Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej.
2. Rewitalizacja infrastrukturalne i społeczna obszarów kryzysowych i wsparcie rozwoju mieszkalnictwa.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu.	1.5. Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich. 1.7. Rozwój potencjału turystycznego województwa. 3.3. Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej.
3. Budowa zrównoważonej mobilności miejskiej i zmniejszanie niskiej emisji w transporcie.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.	1.5. Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich. 2.1. Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej. 2.2. Usprawnienie systemu transportu publicznego.
4. Osiągnięcie wysokiej konkurencyjności gospodarczej miasta w skali kraju.	1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna. 4. Region efektywnie zarządzany.	1.1. Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji. 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej. 1.3. Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy. 1.5. Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich. 2.3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego. 4.1. Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa i promocja marki Lubuskie. 4.2. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Dokumenty strategiczne miasta Żary.

Żary posiadają aktualne dokumenty o charakterze strategicznym, które uzupełniają, bądź, w niektórych przypadkach zastępują niniejszy Program Rozwoju. Istniejące i zatwierdzone dokumenty to:

- Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego z roku 1989, (aktualizowane 2005r.),
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2014-2020,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej (w trakcie zatwierdzania przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie).

Dokumenty prawnie wymagane:

- Program rewitalizacji.

Relacja pomiędzy dokumentami strategicznymi:

1. Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego jest podstawowym dokumentem kreującym politykę przestrzenną gminy. Wiąże władze samorządowe miasta przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i służy koordynacji ustaleń tych planów. Jednym z zadań studium jest również ukazanie gospodarczych i przestrzennych perspektyw rozwoju.

Dokument obecnie posiadany przez miasto, ze względu na dużą odległość w czasie od jego sporządzenia, nie odzwierciedla obecnych kierunków rozwoju miasta i jego relacji z gminami ościennymi.

2. Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2014-2020.

Strategia jest dokumentem aktualnym i obowiązującym.

3. Plan gospodarki niskoemisyjnej.

Plan został przygotowany i jest w trakcie procedury weryfikacji i zatwierdzania przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

Poniższa tabela przedstawia relację pomiędzy dokumentami strategicznymi Gminy Żary o statusie miejskim.

Tabela 45. Odniesienie PRG do dokumentów strategicznych Gminy Żary o statusie miejskim.

Cele strategiczne Programu Rozwoju	Dokumenty strategiczne	
	Nazwa dokumentu	Status dokumentu
1. Wysoka jakość usług społecznych wyróżniająca miasto na tle regionu.	Strategia rozwiązywania problemów społecznych 2014-2020.	Aktualny, obowiązujący.
2. Rewitalizacja infrastrukturalne i społeczna obszarów kryzysowych i wsparcie rozwoju mieszkalnictwa.	Strategia rozwiązywanie problemów społecznych 2014-2020.	Aktualny, obowiązujący.
	Program rewitalizacji.	Do przygotowania.
	Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego.	Nieaktualny, obowiązujący.
	Plan gospodarki niskoemisyjnej.	W trakcie zatwierdzania.
3. Budowa zrównoważonej mobilności miejskiej i zmniejszanie niskiej emisji w transporcie.	Plan gospodarki niskoemisyjnej.	W trakcie zatwierdzania.
	Program rewitalizacji.	Do przygotowania.
	Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego.	Nieaktualny, obowiązujący.
4. Osiągnięcie wysokiej konkurencyjności gospodarczej miasta w skali kraju.	Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego.	Nieaktualny, obowiązujący

V. SPOSÓB MONITOROWANIA I OCENY STOPNIA OSIĄGANIA CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH

1. Monitoring

To działania polegające na zbieraniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania strategicznego informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów w ramach celów i zadań strategicznych oraz osiągnięcia wskaźników rezultatu założonych .

2.1. Proces monitorowania obejmuje:

- 1) Zdefiniowanie wskaźników dla poszczególnych celów Strategii;
- 2) Określenie procedury monitorowania;
- 3) Wyznaczenie jednostek i osób odpowiedzialnych za pozyskiwanie, przetwarzanie i udostępnianie poszczególnych grup wskaźników;
- 4) Koordynowanie procesu monitorowania i administrowania bazą danych.

2.2. Procedura monitorowania

- 1) Pozyskiwanie i dokumentowanie danych;
- 2) Weryfikacja danych;
- 3) Edycja wskaźników i porównywanie z planowanymi;
- 4) Wnioskowanie na podstawie wskaźników;
- 5) Formułowanie zaleceń i propozycji zmian;
- 6) Udostępnianie wskaźników, wniosków i zaleceń;
- 7) Wprowadzanie korekt do poszczególnych elementów programu.

3. Wskaźniki dla celów i działań.

Do każdego z celów i działań w celu umożliwienia monitoringu postępów realizacji Programu Rozwoju Gminy zaprojektowane zostały wskaźniki. Każdemu z działań przyporządkowano odpowiednie jednostki organizacyjne Gminy Miejskiej Żary. Jednostki organizacyjne Gminy Miejskiej Żary będą prowadziły działania w zakresie własnej odpowiedzialności za realizację poszczególnych celów.

Odpowiednie przyporządkowanie zawarte jest w poniższej tabeli wskaźników.

Za pozyskiwanie danych do wskaźników są odpowiedzialne jednostki organizacyjne wykazane w tabeli poniżej (Zespół Wykonawczy).

Tabela 46. Wskaźniki celów i działań realizacji Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim.

Priorytet	Wskaźniki produktu (jednostka miary)	Wskaźniki rezultatu (jednostka miary)	Jednostka odpowiedzialna za monitoring
Cel 1.			
Wysoka jakość usług społecznych wyróżniająca miasto na tle regionu.			
Priorytet 1.1.A Pełna dostępność działań opiekuńczych i edukacji przedszkolnej prowadzonej w dobrze wyposażonych, nieprzekraczających limitów liczebności nieodpłatnych żłobkach i przedszkolach.	Liczba miejsc w placówkach edukacji przedszkolnej i opiekuńczych (szt.)	Wzrost odsetka dzieci objętych edukacją przedszkolną i działaniami opiekuńczymi (%).	WSS WOS
Priorytet 1.1.B Poziom nauczania mierzony wynikami testów sześcioklasisty i egzaminów gimnazjalnych wyższy od średniej wojewódzkiej lub krajowej (w zależności od tego, która jest wyższa).	Liczba wdrożonych programów podnoszących jakość nauczania (program)	Wynik testów przedmiotowych równy lub wyższy od średniej wojewódzkiej.	WOS
Priorytet 1.1.C Wsparcie gimnazjalistów w lepszym podejmowaniu decyzji dostosowanych do potrzeb rynku pracy.	Liczba form doradztwa zawodowego (szt.)	Zwiększenie liczby gimnazjalistów objętych doradztwem zawodowym (%).	WOS
Priorytet 1.2.A Odtworzenie bazy materialnej kultury, sportu i rekreacji.	Liczba wyremontowanych obiektów kultury/ sportu i rekreacji (obiekt)	Wzrost liczby osób uczestniczących w działaniach w zakresie kultury, sportu i rekreacji (%)	WOS WIT
Priorytet 1.2.B Rozbudowa bazy materialnej kultury, sportu i rekreacji i dostosowanie do zidentyfikowanych potrzeb.	Liczba wybudowanych obiektów kultury/sportu i rekreacji (obiekt)		WOS WIT
Priorytet 1.3.A Zabezpieczenie potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.	Liczba utworzonych nowych form wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych (szt.)	Zwiększenie liczby wspieranych osób starszych i niepełnosprawnych (osoba)	WSS
Priorytet 1.3.B Wsparcie osób i rodzin w trudnej sytuacji.	Liczba wdrożonych programów wsparcia rodziny (program)	Zwiększenie liczby rodzin objętych wsparciem (rodzina)	WSS
Priorytet 1.3.C Wyprowadzanie ludzi z bezdomności i uzależnień.	Liczba bezdomnych objętych wsparciem (osoba)	Zwiększenie liczby osób objętych wsparciem (osoba)	WSS
Priorytet 1.3.D Dostosowanie warunków lokalowych instytucji pomocy społecznej do zwiększających się potrzeb.	Liczba zmodernizowanych/ rozbudowanych obiektów instytucji pomocy społecznej (obiekt)	Zwiększenie liczby osób objętych różnymi formami pomocy (%)	WSS

Cel 2			
Rewitalizacja infrastrukturalne i społeczna obszarów kryzysowych i wsparcie rozwoju mieszkalnictwa.			
Priorytet 2.1.A Stworzenie podstaw do rozpoczęcia rewitalizacji obszarów kryzysowych.	Przygotowany Program Rewitalizacji	Spółecznie akceptowany i zatwierdzony Program Rewitalizacji	GA - MKZ
Priorytet 2.2.B Przygotowanie do utworzenia rynku dostępnych mieszkań na wynajem w Żarach.	Liczba powstałych instytucji/ rozwiązań wspierających budowę mieszkań na wynajem/ komunalnych (szt.)	Zwiększenie liczby dostępnych mieszkań na wynajem/ komunalnych (%)	GA
Cel 3			
Poprawa stanu środowiska i budowa zrównoważonej mobilności miejskiej.			
Priorytet 3.1.A Zwiększenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym (pieszych, rowerzystów, kierowców/ pasażerów samochodów) i bezpieczeństwa w pojazdach transportu zbiorowego.	Długość wybudowanych/ zmodernizowanych dróg/ ścieżek rowerowych (km).	-	WIT
Priorytet 3.1.B Poprawa jakości i efektywności transportu osób i towarów, redukcja hałasu i zanieczyszczeń powietrza.	Liczba gmin uczestniczących we wspólnym organizowaniu komunikacji miejskiej (szt.).	Zwiększenie liczby pasażerów komunikacji miejskiej (osoby).	WIT
Priorytet 3.1.C Zmniejszenie niskiej emisji i poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkaniowych.	Zgodnie z PGN	Zgodnie z PGN	WIT
Cel 4			
Osiągnięcie wysokiej konkurencyjności gospodarczej miasta w skali kraju.			
Priorytet 4.1.A Wsparcie infrastruktury niezbędnej do utrzymania wysokiego poziomu inwestycji w Żarach.	Powierzchnia nowych terenów inwestycyjnych (ha)	Liczba nowych/ rozbudowanych firm powstałych na nowoutworzonych terenach inwestycyjnych. (przedsiębiorstwo)	WIT WGP
Priorytet 4.1.B Zwiększenie zakresu wsparcia dla tworzenia nowych i rozwoju istniejących przedsiębiorstw z sektora MŚP.	Liczba nowych projektów wspierających rozpoczynanie działalności gospodarczej (szt.)	Liczba nowych przedsiębiorstw powstałych w wyniku wsparcia (przedsiębiorstwo)	WGP
Priorytet 4.1.C Podniesienie kwalifikacji i kompetencji osób bezrobotnych celem przywrócenia ich na rynek pracy.	Liczba programów wspierających osoby bezrobotne znajdujące się w szczególnej sytuacji (Program)	Zmniejszenie bezrobocia wśród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji (osoba)	WGP

Priorytet 4.1.D Rozwój usług elektronicznych.	Liczba nowych usług elektronicznych w jednostkach organizacyjnych miasta (szt.)	Wzrost liczby mieszkańców korzystających z e-usług (osoba)	WA
Priorytet 4.1.E Rozwinięcie partnerstwa w ramach ŻŻOF jako ważnej formy wsparcia rozwoju miasta.	Liczba wspólnych projektów zrealizowanych w ramach ŻŻOF (projekt)	Wzrost liczby przedsięwzięć realizowanych w ramach partnerstwa ŻŻOF (przedsięwzięcie)	WGP

Tabela 47. Monitoring Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim.

MONITOROWANIE PROGRAMU ROZWOJU GMINY		
Zadanie	Odpowiedzialni	Termin realizacji
Monitorowanie PRG przez Przewodniczących Komisji Stałych.	Rada Miejska	2016 – 2023 w odstępach rocznych
Przedkładanie raportów z przebiegu realizacji celów i kierunków działania (ocena ogólna) za rok poprzedzający.	Burmistrz	Do końca czerwca każdego następnego roku.
Ocena realizacji PRG (ocena wskaźnikowa).	Rada Miejska	Raz na dwa lata na podstawie zaproponowanych w strategii wskaźników produktu i rezultatu
Wprowadzanie zmian do PRG	Rada Miejska	Każdorazowo według potrzeb (na wniosek poszczególnych Komisji Rady Miejskiej)
Organizacja debat strategicznych z udziałem osób tworzących PRG dla oceny jej aktualności.	Rada Miejska	Raz na 3 lata

VI. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI

1. Zarządzanie strategiczne.

W celu odpowiedniego wykorzystania Programu Rozwoju jako dokumentu strategicznego ukierunkowującego główne kierunki rozwoju miasta tworzy się system zarządzania strategicznego i monitoringu rezultatów planowanych działań.

Burmistrz Miasta:

Odpowiada za realizację Programu. Zatwierdza wybór projektów w ramach każdego działania strategicznego oraz decyduje o poziomie udziału finansowego i organizacyjnego gminy w ramach celów i działań strategicznych, •

Rada Społeczna:

Zespół powołany w oparciu o przedstawicieli różnych środowisk aktywnie biorących udział w procedurze konsultacji społecznych Programu Rozwoju. W ramach odpowiedzialności zespołu znajdzie się opiniowanie raportów z realizacji Programu. Zespół będzie mógł wносить propozycje zmian w Programie wynikające z analizy raportów.

Zespół Wykonawczy

Złożony będzie z przedstawicieli różnych wydziałów urzędu miejskiego, odpowiedzialnych za sprawy inwestycji, planowania przestrzennego, geodezji, ochrony środowiska, kultury, sportu i rekreacji, promocji, przedsiębiorczości, oświaty i spraw społecznych, komunikacji. Zespół będzie odpowiedzialny za monitoring realizacji Programu, w tym: przygotowywanie raportów z realizacji strategii w oparciu o sprawozdania z realizacji wskaźników. Zespół będzie informował Burmistrza o problemach związanych z realizacją założonych celów oraz wносить o wprowadzanie zmian do Programu.

2. Współpraca z partnerami społecznymi przy realizacji strategii

Celem współpracy jest zwiększenie udziału społeczności w działaniach na rzecz realizacji celów Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim na lata 2016-2023.

Ważnym elementem współpracy podczas realizacji Programu jest zbieranie opinii i wniosków niezbędnych do weryfikacji prawidłowości podejmowania decyzji przez Władze Gminy. Funkcjonowanie Rady Społecznej jako ciała opiniującego postępy w realizacji Programu nie wyczerpuje potrzeb w zakresie komunikowania się z mieszkańcami, szczególnie w przypadku podejmowania działań o bardzo dużym znaczeniu dla całej społeczności miasta lub jasno zdefiniowanych grup docelowych.

Poprawnie zaplanowany proces współpracy przyczyni się do osiągnięcia wysokiego poziomu zaufania mieszkańców do działań podejmowanych przez Gminę Żary o statusie miejskim..

Zasady współpracy:

- 1) Partnerstwo,
- 2) Respektowanie odmiennych opinii na wspólne sprawy,
- 3) Prawo do krytyki,
- 4) Zaangażowanie we wspólne sprawy,
- 5) Dobra wola, jasność intencji,
- 6) Gotowość do współpracy,
- 7) Respektowanie wspólnych uzgodnień.

Formy współpracy z partnerami społecznymi:

- 1) Spotkania konsultacyjne,
- 2) Forum partnerów społecznych,
- 3) Spotkania władz z mieszkańcami,
- 4) Spotkania władz z przedstawicielami organizacji sektora prywatnego i pozarządowego,
- 5) Konferencje i seminaria,
- 6) Imprezy promocyjne,
- 7) Badania ankietowe,
- 8) Strona Internetowa Gminy.

Zadania Gminy w zakresie współpracy z partnerami społecznymi:

- 1) Prowadzenie bazy danych o partnerach społecznych i realizowanych z ich udziałem działaniach,
- 2) Utrzymywanie kontaktu z partnerami społecznymi w formie bezpośrednich spotkań oraz drogą internetową,
- 3) Przygotowywanie harmonogramów bieżących działań w zakresie wspólnych działań i komunikacji,
- 4) Realizacja działań zgodnie z harmonogramem,
- 5) Zapewnianie warunków technicznych i lokalowych do spotkań,
- 6) Opracowywanie wyników spotkań i konsultacji,
- 7) Przygotowywanie materiałów dla mediów,
- 8) Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi,
- 9) Organizowanie konkursów dla organizacji pozarządowych na realizację programów społecznych zgodnych z Programem.

Propozycje projektów zgłoszonych przez partnerów społecznych w ramach konsultacji społecznych Programu Rozwoju.

W imieniu partnerstwa (Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Żarach, Powiatowego Urzędu Pracy w Żarach, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach, Fundacji Przedsiębiorczość w Żarach, Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze oraz Fundacji Centrum Rozwoju Społeczno-Edukacyjno-Gospodarczego w Żarach wskazane zostały następujące obszary przewidywanych działań i potencjalnych źródeł finansowania:

- Edukacja ekologiczna Program - Przeciwdziałanie „niskiej emisji” - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Deinstytucjonalizacja usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi - Innowacje społeczne - Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju;
- Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie - Europa dla obywateli;
- Wzmacnianie integracji na poziomie lokalnym, współpraca społeczeństwa obywatelskiego i inne działania przyczyniające się do spójności na poziomie lokalnym - Program Interreg V-A Republika Czeska - Polska, oś priorytetowa 4.
- Tworzenie i rozwój transgranicznych sieci współpracy, łącznie ze współpracą z i między organizacjami pozarządowymi oraz partnerami społeczno-gospodarczymi - Program Interreg V-A Republika Czeska – Polska, oś priorytetowa 4;
- Aktywizacja społeczności lokalnej, w tym zwiększenie poziomu przedsiębiorczości; Reintegracja społeczna i zawodowa osób objętych opieką społeczną;
- Dziedzictwo kulturowe (tradycje kulturowych min: rzemieślniczych, tkackich);

- Rozwój Centrum Innowacji i Ekonomii Społecznej (działającego w ramach istniejącego Partnerstwa - powiatowy model współpracy międzyinstytucjonalnej w świetle nowej perspektywy finansowania 2014-2020);
- Ochrona zdrowia (organizacja eventów dla społeczności lokalnej);
- Społeczna Odpowiedzialność Biznesu - KAPITAŁEM FIRMY;
- Integracja społeczności romskiej;
- Promocja walorów gospodarczych, turystycznych Wschodnich Łużyc;
- Wspieranie działań na rzecz obiektywnego przekazu informacji medialnych, a także na rzecz podnoszenia kultury dyskusji publicznej;
- Upowszechnianie informacji o możliwych do przekazania środkach pomocy publicznej (szkolenia, spotkania, doradztwo i pomoc w tym zakresie);
- Innowacje społeczne (makro i mikro) - PO WER Oś IV *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*.

VII. SPIS MAP, TABEL I WYKRESÓW

Mapa 1. Położenie miasta Żary na tle województwa lubuskiego.	4
Mapa 2. Położenie Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego w województwie lubuskim.	6
Mapa 3. Układ komunikacyjny Gminy Żary o statusie miejskim.	24
Tabela 1. Sytuacja demograficzna Gminy Żary o statusie miejskim na tle regionu lubuskiego.	8
Tabela 2. Prognoza ludności województwa lubuskiego wg grup edukacyjnych w tys. osób.	9
Tabela 3. Prognoza ludności powiatu żarskiego wg grup edukacyjnych w tys. osób.	10
Tabela 4. Liczebność dzieci i młodzieży na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	10
Tabela 5. Rynek pracy na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	11
Tabela 6. Formy aktywizacji zawodowej w osobach.	12
Tabela 7. Bezrobotni znajdujący się w szczególnej sytuacji na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	13
Tabela 8. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.	14
Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	15
Tabela 10. Podmioty nowozarejestrowane na obszarze Żarsko-Żagańskiego Obszaru Funkcjonalnego.	16
Tabela 11. Podmioty gospodarcze na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim wg sekcji PKD.	16
Tabela 12. Podmioty gospodarcze wg wielkości zatrudnienia.	17
Tabela 13. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach miejskich.	17
Tabela 14. Dochody, wydatki, zobowiązania i wynik budżetu Gminy Żary o statusie miejskim w przeliczeniu na 1 mieszkańca (per capita).	18
Tabela 15. Dochody z podatków PIT i CIT w miastach o zbliżonej liczbie mieszkańców.	19
Tabela 16. Tereny inwestycyjne zlokalizowane w Żarach na tle ŻŻOF.	20
Tabela 17. Zapytania o możliwość inwestowania – Miasto Żary.	20
Tabela 18. Liczba samochodów zarejestrowanych w Gminie Żary o statusie miejskim.	26
Tabela 19. Poziom zanieczyszczenia środowiska naturalnego na obszarze powiatu żarskiego i województwa lubuskiego.	29
Tabela 20. Poziom emisji substancji i pyłów w powiecie żarskim [Mg/rok].	29
Tabela 21. Liczba pojazdów zarejestrowanych w powiecie żarskim.	31
Tabela 22. Wyniki pomiarów stężeń pyłu zawieszonego PM10, na terenie strefy lubuskiej.	32
Tabela 23. Wielkość emisji kadmu na obszarze powiatu żarskiego.	33
Tabela 24. Placówki edukacyjne na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	37
Tabela 25. Wyniki sprawdzianów klas VI w placówkach w Gminie Żary o statusie miejskim.	38
Tabela 26. Wyniki nauki w gimnazjach zlokalizowanych na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	39
Tabela 27. Zdawalność egzaminów maturalnych wg wybranych typów szkół.	40
Tabela 28. Placówki wychowania przedszkolnego i opieki nad najmłodszymi w Gminie Żary o statusie miejskim.	42
Tabela 29. Działalność domów kultury, klubów i świetlic na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	44
Tabela 30. Miejska Biblioteka Publiczna w Żarach.	45
Tabela 31. Kluby sportowe funkcjonujące w Żarach.	48
Tabela 32. Ocena stanu bazy technicznej obiektów MOSRiW w Żarach.	49
Tabela 33. Poziom wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	52
Tabela 34. Mieszkania nowe oddane do użytkowania w Gminie Żary o statusie miejskim.	52
Tabela 35. Opieka społeczna na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	55
Tabela 36. Analiza problemów społecznych w Gminie Żary o statusie miejskim.	56
Tabela 37. Przestępczość na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	57
Tabela 38. Organizacje pozarządowe funkcjonujące na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	58
Tabela 39. Liczba osób objętych działaniem organizacji pozarządowych w Gminie Żary o statusie miejskim.	60

Tabela 40. Środki finansowe /w zł/ przeznaczone na realizację zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe w Gminie Żary o statusie miejskim.	60
Tabela 41. Zabytki w Gminie Żary o statusie miejskim.	65
Tabela 42. Noclegi udzielone na obszarze Gminy Żary o statusie miejskim.	68
Tabela 43. Analiza SWOT Gminy Żary o statusie miejskim.	70
Tabela 44. Zgodność PRG Żary o statusie miejskim ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.	84
Tabela 45. Odniesienie PRG do dokumentów strategicznych Gminy Żary o statusie miejskim.	86
Tabela 46. Wskaźniki celów i działań realizacji Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim.	88
Tabela 47. Monitoring Programu Rozwoju Gminy Żary o statusie miejskim.	90
Wykres 1. Struktura wiekowa (udział %) ludności Gminy Żary o statusie miejskim.	9
Wykres 2. Struktura branżowa osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Żary o statusie miejskim.	15
Wykres 3. Udział kadmu w zanieczyszczeniach powietrza wg źródeł ich powstania.	33
Wykres 4. Organizacje pozarządowe podejmujące się zadań publicznych na rzecz społeczności lokalnej w Gminie Żary o statusie miejskim.	60